

SAVONIA

■ OPINNÄYTETYÖ - AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO
YHTEISKUNTATIETEIDEN, LIIKETALOUDEN JA HALLINNON ALA

PERINTÖVEROSUUNNITTELU UUSPERHEISSÄ

TEKIJÄ/T: Sanna Laitinen

Koulutusala Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala			
Koulutusohjelma Liiketalouden koulutusohjelma			
Työn tekijä(t) Sanna Laitinen			
Työn nimi Perintöverosuunnittelu uusperheissä			
Päiväys	21.10.2013	Sivumäärä/Liitteet	82
Ohjaaja(t) Jukka Honkanen, Arja Hukkanen			
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani(t)			
<p>Tiivistelmä</p> <p>Uusperheet yleistyvät ja perintöverotuksessa tapahtuu muutoksia melkein joka vuosi. Työn tavoitteena oli perehtyä perintöoikeuteen ja perintöverotukseen keskittymällä perintöverosuunnitteluun uusperheiden näkökulmasta. Lisäksi tutkittiin, voiko jollakin keinolla välttyä perintöverolta. Tarkoitus oli myös verrata avio- ja avoliiton vaikutuksia perintöveron määrään. Työssä käsiteltiin myös lahjaveroa, perunkirjoitusta, testamenttia ja omaisuuden jakamista eritelleissä.</p> <p>Työ toteutettiin kirjoituspöytätyönä, joten siinä käytettiin vain kirjallisia lähteitä. Lisäksi teoriaa havainnollistettiin monipuolisilla esimerkeillä. Tärkeimmät lähteet olivat lainsäädäntö, korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden tapaukset ja muu alan kirjallisuus.</p> <p>Perintö- ja lahjaveroon vaikuttavat erityisesti omaisuuden arvostaminen ja sukulaisuussuhde. Verot määritetään kahden veroluokan ja veroasteikon mukaisesti. Ensimmäisessä asteikossa on alhaisempi verotus kuin toisessa. Avopuolison verotus on useimmiten huomattavasti korkeampi kuin aviopuolisolla. Molempien vero määritetään saman veroluokan mukaan, jos avopuolisolla oli yhteinen lapsi tai he olivat olleet aikaisemmin naimisissa.</p> <p>Yleisesti verosuunnittelulla voi vähentää merkittävästi perintöveron määrää, erityisesti testamentilla ja lahjoja jakamalla. Tärkeää on huomioida, että useat lahjat ovat lahjaverotuksen alaisia. Laskelmien perusteella ennakkoperintö ei ole tehokas kokonaisverotuksen kannalta toisin kuin yli kolme vuotta vanha lahjoitus. Avopuolisolle ja lapsipuolille tärkein on testamentti, koska he eivät peri ilman sitä. Aviopuolisolla on puolestaan erityisiä verosuunnittelun keinoja, kuten avioehtosopimus. Alle 20 000 euron perinnöt ovat aina verovapaita. Yleensä perintöverotukselta on vaikea välttyä ilman lahjaveron suorittamista. Työstä voi olla hyötyä uusperheiden verosuunnittelusta kiinnostuneille.</p>			
Avainsanat			
perintövero, verosuunnittelu, testamentti, lahjavero, avoliitto, avioliitto			

Field of Study Social Sciences, Business and Administration			
Degree Programme Degree Programme in Business and Administration			
Author(s) Sanna Laitinen			
Title of Thesis Inheritance tax planning in blended families			
Date	21.10.2013	Pages/Appendices	82
Supervisor(s) Jukka Honkanen, Arja Hukkanen			
Client Organisation /Partners			
<p>Abstract</p> <p>Blended families become more common and changes are made in inheritance taxation almost every year. The objective of this thesisproject was acquainted with the law of inheritance and inheritance taxation by focusing on inheritance tax planning in blended families. Moreover, it was studied whether inheritance tax can be avoided by any of the methods. A further aim was also to compare how marriage and cohabitation affect the amount of inheritance tax. In addition, the thesis dealt with gift tax, the last will and testament, estate inventory and allocation of property in partners' separation.</p> <p>The study was implemented as a desk research so there were used only written materials. The theory was illustrated by versatile examples. The most important sources were Finnish legislation, cases of the Supreme Court and the Supreme Administrative Court as well as other Finnish professional literature.</p> <p>The inheritance and gift tax amounts are affected by defining the value of property and relationship to the deceased person among others. The tax is imposed based on two tax brackets and tax scales. The first scale has lower tax rates than the second. Usually the taxation levied is much higher in cohabitation than in a marriage. The same tax bracket is used in both relationships if cohabitants had a common child or they had been married before.</p> <p>In general, tax planning can decrease significantly the amount of inheritance tax especially with the last will and testament and through gifts and endowments. It's important to realize that most of the gifts are gift taxable. According to calculations, advancement is not very effective in total taxation unlike over three years old endowment. Testament is the most important for cohabitant and stepchildren because they don't inherit without it. As for a marriage partner has special methods of tax planning such as a marriage settlement. Portions under 20 000 euro are always exempt from inheritance tax. Overall, it is hard to avoid inheritance taxation without paying gift tax. The study can be useful for people who are interested in the tax planning of blended families.</p>			
Keywords			
inheritance tax, tax planning, last will and testament, gift tax, cohabitation, marriage			

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO.....	7
2	UUSPERHEIDEN MUODOSTUMINEN.....	9
2.1	Avoliitto.....	9
2.2	Avoliitto.....	10
2.3	Rekisteröity parisuhde.....	12
2.4	Lapset.....	12
3	OMAISUUDEN JAKAMINEN.....	15
3.1	Ositus avioliitossa ja rekisteröidyssä parisuhteessa.....	15
3.2	Omaisuuuden erottelu avioliitossa ja rekisteröimättömässä parisuhteessa.....	18
4	PERUNKIRJOITUS JA PERUKIRJA.....	20
4.1	Perunkirjoitus.....	20
4.2	Perukirja.....	21
5	PERINNÖNJAON PERUSTA.....	23
5.1	Perimysjärjestys.....	23
5.2	Puolison asema perintöoikeudessa.....	24
5.2.1	Aviopuoliso ja rekisteröity parisuhdekumppani.....	24
5.2.2	Avopuoliso ja rekisteröimätön parisuhdekumppani.....	26
5.3	Testamentti.....	27
5.3.1	Testamentin laatiminen ja pätemättömyys.....	27
5.3.2	Testamenttien luokittelu ja testamenttityypit.....	28
5.3.3	Perinnöttömäksi tekeminen ja testamentin oikeuden menetyks.....	32
5.4	Perinnöstä ja testamentista luopuminen.....	33
5.5	Perinnönjaon toimittaminen.....	34
6	PERINTÖVERO.....	36
6.1	Verovelvollisuuden alkaminen.....	36
6.2	Veron määrään vaikuttavat asiat.....	36
6.2.1	Veroluokat ja veroasteikot.....	37
6.2.2	Yhteiseksi testamentattu omaisuus.....	39
6.2.3	Erytyiset vähennykset.....	40
6.2.4	Ennakkoperintö ja muut lahjat.....	41
6.2.5	Hallinta- eli käyttöoikeus.....	42

6.2.6	Perintöverohuojennus kahden vuoden aikana sattuneisiin perintösaantoihin	44
6.3	Henkivakuutus ja perintöverotus	45
7	LAHJAVERO	47
7.1	Lahjan määrittely	47
7.2	Lahjaverovelvollisuuden alkaminen	49
7.3	Lahjoittaja ja lahjoituksen kohde	49
7.4	Veroluokat ja veroasteikot	50
7.5	Verovapaat lahjat	52
7.6	Lahjojen yhteenlaskeminen	53
7.7	Hallintaoikeus	54
7.8	Lahjan edelleenluovuttaminen	55
8	PERINTÖVEROSUUNNITTELU	56
8.1	Elinajan toimenpiteet	56
8.2	Kuoleman jälkeiset toimenpiteet	67
9	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	75
	LÄHTEET	80

Lyhenteet

AdoptioL	Adoptiolaki
AL	Avoliittolaki
AvoliittoL	Laki avopuolisoiden yhteistalouden purkamisesta
ElatusL	Laki lapsen elatuksesta
EVVL	Laki edunvalvontavaltuutuksesta
HolhTL	Laki holhoustoimesta
IsyysL	Isyyslaki
KHO	Korkein hallinto-oikeus
KKO	Korkein oikeus
LahjaL	Lahjanlupauslaki
LHL	Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta
PerVL	Perintö- ja lahjaverolaki
PK	Perintökaari
RPL	Laki rekisteröidystä parisuhteesta
TVL	Tuloverolaki
VakSopL	Vakuutuslupauslaki
VSVL	Varainsiirtoverolaki
YhtOmL	Laki eräistä yhteisomistussuhteista

1 JOHDANTO

Perintöoikeus ja -verotus on aina ajankohtainen aihe. Perintö- ja lahjaverolaki muuttui merkittävästi vuonna 2008, jonka jälkeen säädöksiin on tullut pieniä muutoksia joka vuosi. Osa muutoksista on keventänyt verotusta, mutta tuoreimmat kiristivät sitä. Vuonna 2013 perintö- ja lahjaverosteikoihin lisättiin yksi uusi veroporras ja verovapaa vakuutuslahja poistettiin. Perintöoikeuden lisäksi perheoikeudessa on tehty muutoksia erityisesti avopuolisoiden osalta. Vuonna 2011 tuli voimaan laki avopuolisoiden yhteistalouden purkamisesta, millä on tarkoitus parantaa avopuolisoiden asemaa liiton purkautumisessa ja näin ollen kaventaa eroa aviopuolisiin.

Avioliitto on yleisin parisuhdemalli, mutta nykyisin avioliitot ja uusperheet ovat entistä yleisempiä. Nuorena solmitut avioliitot voivat suurella todennäköisyydellä päättyä eroon jossakin vaiheessa elämää. Karkeissa tilastoissa on arvioitu, että joka toinen tai kolmas avioliitto tuomitaan avioeroon. Todellisuus ei välttämättä ole yhtä synkkä, mutta tämän johdosta uusperheet eivät enää ole harvainen ilmiö.

Perintöasioita ei ole koskaan ollut helppo ymmärtää ja perhemallien muuttuessa ne tulevat vieläkin monimutkaisemmiksi. Suurissa uusperheissä voi joutua miettimään, meneekö omaisuuteni haluamilleni henkilöille. Kuinka voisin jakaa perintöä puolison lapsille säästämällä heidät suurilta perintöveroilta? Näiden asioiden selvittämisessä tarvitaan tarkkaa suunnittelua, jotta ylimääräisiltä riidoiltakin vältyttäisi. Perintöoikeudesta on tehty muutamia opinnäytetöitä viime vuosina, mutta harvat näistä keskittyvät verosuunnitteluun. Näiden syiden ja henkilökohtaisen kiinnostukseni vuoksi päätin valita kyseisen aiheen ja yhdistin sen vastaamaan nykypäivän perhemalleja.

Opinnäytetyön tavoitteena on selittää perintö- ja lahjaveron perusteet ja esittää perintöverosuunnittelun menetelmiä eri tilanteissa. Työn tarkoituksena on myös selvittää, miten avo- ja avioliiton vaikutukset perintöveron määrään eroavat toisistaan. Lisäksi haluan selvittää, voiko millään yksittäisellä menetelmällä välttyä perintöveron maksamiselta.

Aiheen laajuuden vuoksi olen jättänyt tiettyjä osa-alueita työn ulkopuolelle. Työssäni en käsittele sukupolvenvaihdosta, kansainvälisiä sääntöjä ja maatilaa, metsän tai yritysvarallisuuden jakoa, koska niistä saisi tehtyä omat työnsä. Aiheen vuoksi ei ole myöskään tarvetta perehtyä perintöverotuksen toimittamiseen. Perinnönjakoa käsittelem ainoastaan lyhyesti ja vajaanvaltaisia henkilöitä koskevat säännöt otan huomioon alaikäisen lapsen näkökulmasta.

Työ toteutettiin kirjoituspöytätyönä eli se on kokonaan teoreettinen ja siinä ei ole tutkimuksellista osaa. Työssä pohditaan aihetta valmiita kirjallisia lähteitä apuna käyttäen ja asioita havainnollistetaan monipuolisten esimerkkien avulla. Esimerkit ovat pääasiassa omia ja ne on laadittu viitekehyksen pohjalta. Esimerkkien tarkoitus on havainnollistaa teoriaa ja esittää omaa osaamista. Tärkeimpiä lähteitä ovat ajantasainen lainsäädäntö ja muu perintöoikeutta käsittelevä kirjallisuus. Lisäksi korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden tapauksia sekä omia esimerkkejä on käytetty paljon teorian esittämisessä.

Työn sisältö koostuu pääasiassa perhe- ja perintöoikeudesta. Toisessa ja kolmannessa luvussa käsitellään eri parisuhteita, lapsen asemaa ja oikeuksia sekä eri tapoja jakaa omaisuus parisuhteiden purkautumisessa. Seuraavassa luvussa perehdytään perunkirjoitukseen ja perukirjaan pääpiirteittäin. Viidennessä luvussa keskitytään perimysjärjestykseen, puolison perintöoikeuteen ja testamenttiin sekä lyhyesti perinnönjaon toimittamiseen. Kahdessa seuraavassa luvussa käsitellään perintö- ja lahjaverotusta. Työn teoria tiivistyy kahdeksanteen lukuun, jossa esitellään perintöverosuunnittelun keinoja. Lopuksi esitetään johtopäätöksiä ja pohdintaa aiheesta sekä arvioidaan tutkimusprosessin onnistumista.

2 UUSPERHEIDEN MUODOSTUMINEN

Yleensä uusperhe koostuu puolisoista, joista toinen tai molemmat ovat aiemmin eronneet ja joilla on lapsia edeltäneestä avio- tai avioliitosta. Usein myös toinen tai molemmat puolisoista ovat leskiä. Edellä sanotun perusteella uusperheitä olisivat siis kaikki, joissa on muitakin kuin yhteisiä lapsia. Tilastoissa määritelmä on kuitenkin vähän tarkempi, sillä tilastokeskuksen mukaan uusperheissä ei ole yli 18 vuotta täyttäneitä lapsia. Lapsettomia avo- ja avioliittoja ei myöskään katsota uusperheiksi. (Avomaa 2008, 147-148.) Tässä luvussa perehdytään eri parisuhteisiin ja lapsien asemaan.

2.1 Avioliitto

Ennen avioliiton solmimista on yleistä, että nainen ja mies kihlautuvat. Se merkitsee, että avopari lupautuu virallisesti menemään naimisiin. (Avioliittolaki 1:1.) Kihlautuminen ei ole kuitenkaan pakollista eikä sen tekemättömyys estä naimisiin menemistä. Kihlautumiselle ei myöskään ole mitään lainsäädännöllisiä vaatimuksia, joten sen purkaminen voi tapahtua täysin vapaasti. Tästä huolimatta kihlauksella on kuitenkin oikeusvaikutuksia esimerkiksi perintöoikeudessa mahdollisuutena vaatia avustusta kihlatun jäämistöstä.

Heti vihkimisen jälkeen puolisoilla alkaa avio-oikeus toistensa omaisuuteen ja se päättyy osituksen suorittamiseen. Avio-oikeus ei tarkoita, että molemmat hallitsevat toistensa omaisuuksia. Se liittyy ainoastaan liiton päättymisen seurauksena tapahtuviin toimenpiteisiin eli ositukseen. Avio-oikeutta voidaan rajoittaa avioehtosopimuksella, testamentilla tai lahjakirjalla. Perittävä voi testamentilla ja lahjanantaja lahjakirjalla määrätä, että omaisuuden saajan aviopuolisolla ei ole avio-oikeutta asiakirjassa mainittuun omaisuuteen. Nämä määräykset ovat sitovia, joten puoliset eivät voi avioehtosopimuksella palauttaa avio-oikeutta toisen puolison saatuun perintöön tai lahjaan. (Aarnio ja Kangas 2010, 82-84.)

Avioehtosopimuksella määrätään, että puolisoilla ei ole avio-oikeutta toistensa jo olemassa olevaan tai tulevaisuudessa saatavaan omaisuuteen. Määräys voi koskea koko omaisuutta tai vain tiettyä osaa siitä. Avio-oikeuden poistaminen voi myös koskea molempia tai vain toista puolisoa. Avioehtosopimus tehdään joko ennen avioliittoa tai sen aikana ennen avioeron vireille laittoa, mutta ei puolison kuoleman jälkeen. Avioehtosopimusta voidaan muuttaa tai sen voi perua uudella sopimuksella. Se on kuitenkin tehtävä aina kirjallisesti ja jätettävä maistraattiin rekisteröitäväksi, minkä jälkeen avioehto on virallinen. (AL 3:41-44.) Avioehdolla tavallaan varaudutaan mahdollista eroa ja ositusta varten. Sopimuksen tekeminen ei ole kuitenkaan pakollista.

Avio-oikeudesta huolimatta avioliitossa vallitsee omaisuuksien erillisperiaate. Tämä tarkoittaa, että puoliset hallitsevat henkilökohtaista omaisuuttaan huolimatta siitä, onko se hankittu ennen avioliittoa vai sen aikana. He saavat kuitenkin käyttää toistensa omaisuutta, mutta sen arvoa ei saa vähentää merkittävästi. (AL 2:34, 37.) Luonnollisesti puoliset voivat hankkia omaisuutta myös yhdessä, jolloin molemmilla on siihen yhtenäiset oikeudet.

Omaisuuuden tavoin puoliset vastaavat yksin ennen avioliittoa ja sen aikana syntyneistä veloista. Tästä huolimatta puoliset voivat lyhentää toistensa velkoja. Molemmat vastaavat kuitenkin aina avioliiton aikana yhdessä tehdystä velasta. Lisäksi molemmat vastaavat perheen elatusta varten otetusta velasta, vaikka vain toinen puoliso olisi tehnyt sen. Perheen elatuskuluja ovat muun muassa lasten kasvatukseen, asunnon vuokra ja ruoan hankkimisesta aiheutuvat kustannukset. Yhteisvastuu ei kuitenkaan koske toisen puolison ottamaa rahalainaa, vaikka se käytettäisiin perheen elatukseen. (AL 5:52-53; Aarnio ja Kangas 2010, 135.)

Avioliitossa vallitsee elatusvelvollisuus, joten molempien puolisoitten pitää osallistua perheen yhteiseen talouteen ja elatukseen. Puolisoitten elatus tarkoittaa yhteisten ja henkilökohtaisten tarpeiden tyydyttämistä. Jos toinen puolisoista laiminlyö elatusvelvollisuutensa, tuomioistuimien voi velvoittaa puolison maksamaan elatusapua tätä tarvitsevalle. (AL 4:46-47.)

Aviopuoliset voivat avioliiton aikana laatia ositussopimuksen mahdollisen avioeron varalta. Sopimuksella päätetään esimerkiksi tasingon määrästä ja tasinkona annettavasta omaisuudesta. Ositussopimus ei kuitenkaan sido kuolemaan perustuvassa osituksessa, mutta sitä voidaan hyödyntää jäämistösuunnittelussa. (Kolehmainen ja Rabinä 2012, 19-20.)

Avioliitto päättyy joko avioeroon tai toisen puolison kuolemaan. Avioeroa täytyy hakea yleensä kahdessa osassa ja sitä voi hakea joko yhdessä tai toinen puoliso yksin. Tämän jälkeen alkaa kuuden kuukauden harkinta-aika. Sen jälkeen avioero astuu voimaan, jos puoliset yhä vaativat sitä. Harkinta-aikaa ei kuitenkaan tarvita, jos puoliset ovat olleet yhtäjaksoisessa asumuserossa vähintään kaksi vuotta. (AL 6:25-26.)

2.2 Avoliitto

Arkikielessä avoliiton ja -puolison käsite ymmärretään laajemmaksi kuin lainsäädännössä. Siksi avoliitot voidaan jakaa tavallaan kahteen ryhmään. Ensimmäiseen kuuluvat erityislain mukaiset ja toiseen kaikki tämän lain ulkopuoliset avoliitot. Laissa avopuolisoitten yhteistalouden purkamisesta avopuolisoiksi kuvataan yhteisessä taloudessa asuvat avoliiton osapuolet, jotka ovat asuneet yhdessä vähintään viisi vuotta tai joilla on tai on ollut yhteinen lapsi. Lain mukaan kumpikaan puolisoista ei saa olla naimisissa jonkun toisen kanssa, koska silloin naimisissa oleva ei ole avopuoliso. (Laki avopuolisoitten yhteistalouden purkamisesta 1:3.) Tuoreessa ammatillisessa kirjallisuudessa uutta lakia kutsutaan avoliittolajiksi, minkä vuoksi kyseistä termiä käytetään jatkossakin tässä työssä. Avoliittolajia voi soveltaa myös rekisteröimättömiin parisuhdekumppaneihin, jotka ovat asuneet yhdessä yli viisi vuotta. Muut jäävät lain ulkopuolelle.

Näin ollen toiseen ryhmään kuuluvat lapsettomat avopuoliset, jotka ovat asuneet yhdessä alle viisi vuotta eivätkä ole olleet aikaisemmin keskenään naimisissa. Tähän ryhmään kuulunee suuri osa kaikista avoliitoista. Näiden puolisoihin ei siis voida soveltaa avoliittolajia. Tämän ryhmän avopuolisoita käsittelevät määräykset koskevat myös yleensä kumppaneita rekisteröimättömässä parisuhteessa.

Puolisot voivat molemmissa avoliitoissa laatia sopimuksia taloudellisista suhteistaan avoliiton aikana ja yrittää ennalta järjestää omaisuuksiensa jaot mahdollista liiton purkautumista varten. Sopimuksissa olennaista olisi ilmoittaa avopuolisoiden omistussuhteet ja mahdolliset jakoperusteet jo omaisuuden hankintahetkellä. Varallisuussopimusten tekeminen on täysin vapaaehtoista. (Gottberg 2011, 82-84.) Avopuolisot eivät voi kuitenkaan laatia avioehdon tapaista sopimusta, koska puolisoilla ei ole avio-oikeutta toistensa omaisuuteen. Varallisuussopimuksen teko voi olla hyödyllistä pidemmissä avoliitoissa, koska lyhyessä ajassa puolisoille ei välttämättä ehdi kertymään yhteistä omaisuutta.

Avoliiton tavoin avopuolisot vastaavat henkilökohtaisesta varallisuudesta ja veloista. Toisin kuin muissa avoliitoissa erityislaililla määrittelemättömän avoliiton puolisoilla ei ole elatusvelvollisuutta toisiinsa nähden avoliiton aikana. Muuten laissa ei ole erityisiä sääntöjä avoliiton aikaisesta elämästä. Säännökset koskevat pääasiassa liiton purkautumista. Avoliitto päättyykin aina joko eroon tai toisen puolison kuolemaan. Toisin kuin avioliitossa avoliiton purkamista ei tarvitse hakea. Sen päättyminen voi kuitenkin vaatia oikeustoimia omaisuuden erottelussa ja lasten huollon järjestämisessä. (Aarnio ja Kangas 2010, 245.)

Avoerossa ja puolison kuolintapauksessa avoliittolain mukainen avopuoliso voi vaatia hyvitystä toiselta puolisolta, jos hyvitystä vaativa osapuoli on auttanut kartuttamaan tai säilyttämään puolisonsa omaisuutta. Hyvitystä ei voi kuitenkaan saada, jos puolison panostuksesta aiheutunut etu on ollut olosuhteisiin nähden vähäinen. (AvoliittoL 3:8.)

Yhteistalouden hyväksi annetuksi panokseksi katsotaan:

- työ yhteisen talouden tai toisen avopuolison omaisuuden hyväksi
- varojen käyttö yhteiseen talouteen
- varojen sijoitus toisen avopuolison omaisuuteen; tai
- muu näihin verrattava toiminta

(AvoliittoL 3:8.)

Kuolintapauksessa hyvityksen vaatimisoikeus siirtyy aina perillisille. Perilliset joutuvat maksamaan eloon jääneelle puolisolle hyvitystä, jos hän pystyy todistamaan panostaneensa avoliittoon hyvitykseen oikeuttamilla tavoilla. Avopuoliso on oikeutettu hyvitykseen, jos hän oli esimerkiksi pitkäaikaisesti hoitanut puolisoaan ennen tämän kuolemaa. Ensisijaisia vaatimuksia ovatkin työn pitkäaikainen kesto tai merkittävä rahallinen panostus. Hyvitystä tulee vaatia joko omaisuuden erottelussa tai viimeistään erottelun jälkeen kuuden kuukauden aikana. (Gottberg 2011, 69-71.)

Hyvitysvaatus tehdään pesänjakajalle tai käräjäoikeus ratkaisee asian hyvitystä vaativan kanteella (AvoliittoL 3:9). Avopuoliso ei saa liiton purkautumisessa mitään oman omaisuutensa lisäksi, mikäli vaatimukset eivät täyty. Näin voi käydä toisen ryhmän eli laissa määrittelemättömille avopuolisoille, joilla ei ole oikeutta saada hyvitystä. Kuolintapauksessakaan elossa oleva avopuoliso ei saa mitään ilman testamenttia.

2.3 Rekisteröity parisuhde

Parisuhteen rekisteröintiä voi verrata avioliittoon, koska niillä on periaatteessa samat oikeusvaikutukset. Tämän vuoksi käsitellään tässä alaluvussa vain avioliitosta poikkeavia asioita. Muut avioliiton säännökset koskevat myös rekisteröityjä parisuhteita.

Ennen parisuhteen rekisteröimistä maistraatin pitää tutkia, onko parisuhteen rekisteröinnille esteitä. Esteiden tutkinnasta saadaan todistus, joka ei saa olla neljää kuukautta vanhempi. Oikeusministeriö voi antaa erityisiä lupia myös parisuhteen rekisteröintiä varten. Avioliitosta poiketen oikeusministeriö ei voi antaa erityislupia alle 18-vuotiaiden parisuhteiden rekisteröimiselle. (Laki rekisteröidystä parisuhteesta 1:1-3.)

Rekisteröidyssä parisuhteessa samaa sukupuolta oleva pariskunta virallistaa suhteensa. Rekisteröinti tapahtuu siihen oikeutetun viranomaisen läsnä ollessa. Pappi ei voi toimittaa rekisteröintiä, koska parisuhdekumppanit eivät ole oikeutettuja kirkolliseen toimitukseen. Viranomaisena voi toimia esimerkiksi laamanni, kärjätuomari tai maistraatin päällikkö. Lopuksi viranomainen ja parisuhdekumppanit allekirjoittavat rekisteröimisen virallistavan asiakirjan. (RPL 1:4-5; AL 4:17a.)

Toisin kuin avioliitossa parisuhteen rekisteröinti ei oikeuta yhteisen sukunimen ottamiseen ja lapsen adoptoimiseen. Parisuhdekumppaneilla on kuitenkin oikeus perheen sisäiseen adoptioon. Tämä tarkoittaa, että puoliso voi adoptoida kumppaninsa lapsen. (RPL 3:9.)

2.4 Lapset

Uusperheiden kautta lapsilla voi olla useampia vanhempia. Siitä huolimatta lapsella on virallisesti vain yhdet vanhemmat, joihin tällä on perintöoikeus. Lapsi ei siis voi periä isä- tai äitipuoliaan. Lapsen äidistä ei ole yleensä epäselvyyttä, mutta isän kohdalla asia ei ole aina niin yksinkertainen.

Pääoletuksena pidetään, että avioliitossa syntyneen lapsen isä on automaattisesti naisen aviomies. Jos nainen jää leskeksi vähän ennen lapsen syntymää, kuollutta aviomiestä voidaan pitää lapsen isänä. (Isyyslaki 1:2.) Avioliitto-olettama on kuitenkin hyvin hauras erehdyksille, koska kaikissa tapauksissa aviomies ei ole lapsen oikea isä. Näissä tilanteissa aviomiehen isyyden voi kumota, jos oikea isä haluaa tunnustaa isyytensä. Aviomies voi myös nostaa kanteen kahden vuoden kuluessa lapsen syntymästä. Hyväksymällä kanteen tuomioistuin voi kumota isyyden, kunhan on ensin vahvasti todettu, että aviomies ei ole lapsen isä. (IsyysL 5:34-35.)

Avioliiton ulkopuolella syntyneiden lapsien isäksi kirjataan aina tuntematon, vaikka isän henkilöllisyys olisi tiedossa. Tämä tarkoittaa, että avioliitossa tai muuten avioliiton ulkopuolella syntyneen lapsen isä pitää aina selvittää erikseen. Selvittämismenettelyn aloittamisesta pitää kuitenkin pyytää lupa lapsen äidiltä, joten hän voi halutessaan kieltäytyä siitä. (Gottberg 2011, 144-145.) Isyyden selvittämisen jälkeen mies voi vapaaehtoisesti tunnustaa isyytensä. Tunnustaminen ei voi virallisesti tapahtua ennen kuin lapsi on syntynyt, mutta isyyden selvittämisen voi aloittaa jo ennen lapsen syn-

tymää. (IsyysL 2:8.) Tähän on kuitenkin mahdollisesti tulossa muutos lähitulevaisuudessa. Oikeusministeriön työryhmän aikomus on parantaa lapsen asemaa avoliitossa nopeuttamalla isyyden tunnustamista. Tavoitteena olisi mahdollistaa isyyden tunnustaminen selvissä tapauksissa jo ennen lapsen syntymää. Tämä olisi hyvä erityisesti silloin, kun lapsen äiti kuolee synnytyksessä. Siten lapsi ei jäisi ilman vanhempaa. Tunnustamisprosessin helpottuminen muodostaisi paljon nopeammin perintöoikeuden ja elatusvelvollisuuden isän ja lapsen välille. (Suominen 2013.)

Biologisten lapsien lisäksi perheissä voi olla myös adoptio- ja kasvattilapsia. Aviopuolisot voivat yhdessä adoptoida alaikäisen lapsen. Poikkeuksellisesti aviopuoliso voi yksin kuitenkin adoptoida puolisonsa lapsen tai oman lapsen, joka on aikaisemmin annettu adoptoitavaksi. Muut puolisot tai kumppanit eivät saa adoptoida lapsia yhdessä. (Adoptiolaki 2:8-9.) Perheen sisäinen adoptio on kuitenkin sallittua myös rekisteröidyssä parisuhteessa. Adoptiovanhemmat ovat lapsen viralliset vanhemmat, kun adoptio on vahvistunut (AdoptioL 3:18). Tämä tarkoittaa, että lapsella on samat oikeudet kuin biologisella lapsella. Kasvattilapsilla ei puolestaan ole samanlaisia oikeuksia, esimerkiksi perintöoikeutta kasvattivanhempiinsa.

Uusperheen yhtenä perhemallina ovat myös sateenkaariperheet, joissa lapset elävät yleensä joko kahden miehen tai naisen kanssa. Lapset ovat useimmiten toisen tai molempien parisuhdekumppanien edeltävistä suhteista, koska samaa sukupuolta olevat parit eivät saa adoptoida ulkopuolisia lapsia. Sateenkaariperheissä molemmat parisuhdekumppanit ovat lapsien vanhempia, jos kumppani on adoptoinut toisen kumppaninsa lapsen. Sen sijaan rekisteröimättömässä parisuhteessa tätä ei ole mahdollista toteuttaa.

Avoliitossa lapsen huoltaja on aluksi vain tämän äiti. Lapsen isästä tulee huoltaja, kun isyys on vahvistettu ja puolisot ovat sopineet yhteishuoltajuudesta. Pelkkä isyyden vahvistaminen tekee miehestä siis vain vanhemman, mutta ei huoltajaa. (Gottberg 2011, 186.) Avoliitossa puolestaan molemmat puolisot ovat automaattisesti sekä lapsen vanhempia että huoltajia (Laki lapsen huollosta ja tapausoikeudesta 2:6). Adoption vahvistuttua biologisten vanhempien elatusvelvollisuus päättyy ja siirtyy adoptiovanhemmille (AdoptioL 3:19). Vanhempien erotessa nämä pysyvät yhä lapsen huoltajina, vaikka kumpikin menisi uudestaan naimisiin. Näin ollen äiti- ja isäpuolilla ei ole mitään velvollisuuksia puolisonsa lapsien hoidossa. Tämä koskee myös rekisteröidyn ja rekisteröimättömän parisuhteen kumppaneita. Tuomioistuin voi kuitenkin purkaa yhteishuoltajuuden, jos tälle on hyvät perusteet. Perusteena voi olla, että toinen vanhempi ei jostakin syystä vain ole kykenevä hoitamaan lapsiaan. Huoltajuus päättyy automaattisesti lapsen tultua täysi-ikäiseksi (LHL 1:3).

Alaikäisen lapsen huoltajat ovat myös tämän edunvalvoja (Laki holhustoimesta 2:4). He edustavat lastaan ja hoitavat tämän omaisuutta. Alaikäinen voi kuitenkin päättää itse ansaitsemistaan tuloista ja niillä hankitusta omaisuudesta. (HolhTL 4:25, 29.1, 37.1.) Lapselle tulee määrätä edunvalvojan sijainen esimerkiksi tilanteissa, joissa sekä lapsi että tämän vanhemmat ovat osallisina. Huoltajuuden tavoin lapsen edunvalvonta päättyy, kun hän täyttää 18 vuotta. (HolhTL 2:17). Edunvalvoja voidaan määrätä täysi-ikäisellekin lapselle, jos se on tarpeellista.

Lapsilla on oikeus saada elatusta vanhemmiltaan 18-vuotiaiksi asti. Riittävä elatus käsittää lapsen hoidon, koulutuksen ja tarpeellisten tarpeiden tyydyttämisen. (Laki lapsen elatuksesta 1:1-3.) Vanhempien erotilanteissa usein lapsen isä joutuu maksamaan elatusapua, jos tämä ei muuten osallistu lapsen elatukseen. (ElatusL 2:4). Elatusapua maksava osapuoli voi tietysti olla äitikin. Vanhempien ero ei siis vähennä heidän vastuuta lapsista. Eron jälkeen lapset jäävät toiselle vanhemmalle, mutta molemmilla on kuitenkin oikeus nähdä lapsiaan. Poikkeuksena on tilanne, jossa tapaamisoikeus on estetty tuomioistuimen päätöksellä.

3 OMAISUUDEN JAKAMINEN

Omaisuuuden jakaminen suoritetaan aina avo- ja avioliiton purkautuessa. Tässä luvussa perehdytään omaisuuden jakamistapoihin, jotka eroavat merkittävästi liittojen välillä. Kuoleman johdosta purkautuneissa liitoissa suoritetaan joko ositus eli tasataan puolisoitten varallisuudet tai tehdään pelkkä omaisuuksien erottelu. Samoja tapoja käytetään myös liittojen erotilanteissa. Omaisuuksien jakamisen jälkeen jäljellä oleva varallisuus voidaan jakaa perintönä.

3.1 Ositus avioliitossa ja rekisteröidyssä parisuhteessa

Osituksen toimittamisessa noudatetaan sekä avioliittolain että perintökaaren säännöksiä. Se toteutetaan avioliiton ja rekisteröidyn parisuhteen purkautuessa eron tai puolison kuoleman johdosta. Ositusta ei kuitenkaan tehdä ennen kuin puoliso tai perilliset vaativat sitä. (AL 1:85.1.) Osituksen toimittamiselle ei ole määräaikaa, mutta se on tehtävä, jos omaisuus halutaan jakaa. Puolison kuoleman jälkeistä omaisuuden jakoa kutsutaan jäämistösitukseksi. Se voidaan toimittaa heti puolison kuoleman jälkeen, mutta joissakin tapauksissa vasta lesken kuoltua. Osituksen sijaan toteutetaan vain omaisuuden erottelu, jos puolisoit ovat avioehtosopimuksella estäneet avio-oikeuden kaikkien omaisuuksien. Osituksen osapuolia ovat avioerossa molemmat puolisoit ja kuolintapauksessa kuolinpesä ja leski. Osapuolia voivat olla myös ensimmäisenä kuolleen puolison ja lesken kuolinpesät, jos ositusta ei ole suoritettu ennen lesken kuolemaa. (Aarnio ja Kangas 2010, 163-165.)

Kuolintapauksessa osituksen toteutustapa on pääasiassa samanlainen kuin avioerossa. Sen toteutuksessa noudatetaan osittain samoja säännöksiä kuin perinnönjaossa. Ositus toimitetaan siis joko sopimus- tai toimitusosituksena. Sopimusosituksessa osapuolet sopivat jaosta keskenään ja laativat kirjallisen osituskirjan. Toimitusositus toteutetaan, jos osapuolet eivät pääse yhteisymmärrykseen. Silloin käräjäoikeudelta vaaditaan pesänjakaja toimittamaan ositus. Pesänjakajan tehtävä on saada osapuolet yhteisymmärrykseen asiasta. Jos sitä ei kuitenkaan saavuteta, pesänjakaja toimittaa itse osituksen ja laatii osituskirjan. (Gottberg 2011, 29-30.)

Ensimmäisenä osituksessa selvitetään erikseen molempien puolisoitten varat ja velat. Omaisuudet jaetaan sen mukaan, kenen nimiin ne on kirjattu. Omaisuuden oletetaan olevan tarkoitettu yhteiseksi, jos omistajaa ei tiedetä. Yhteinen varallisuus jaetaan puolisoitten omistussuhteiden mukaisesti eli yleensä puoliksi, mikäli jompikumpi osapuoli vaatii jakoa. (AL 1:85.3; 89.) Avio-oikeuden alaisesta omaisuudesta jaettu ennakoperintö tulee lisätä antajan omaisuuden säästöön ennen ositusta. Lopuksi ennako vähennetään osituksessa, koska sitä ei voi jakaa uudelleen perinnönjaossa. (AL 1:94a.) Ositukseen otetaan mukaan myös myynnistä saatu hinta, mikäli omaisuutta on myyty ennen osituksen toimittamista (Gottberg 2011, 28-30).

Ositukseen ei oteta mukaan omaisuutta, joka on syntynyt puolison kuoleman jälkeen. Ulkopuolelle jätetään myös tietty omaisuus, johon avio-oikeus on estetty avioehtosopimuksella, testamentilla tai lahjakirjalla. Omaisuus arvostetaan aina osituksen toimittamishetken käypään arvoon. Se tarkoittaa

oletettua luovutushintaa. Käyvän arvon arvioiminen siirtyy pesänjakajalle, jos osapuolet eivät sitä pysty itse sopimaan. (Gottberg 2011, 28-30.)

Kummankin osapuolen nettovarallisuus saadaan, kun velat vähennetään varoista. Velkojen selvittämisessä käytetään samoja periaatteita kuin varojen jakamisessa. Netto-omaisuuden selvittämisessä otetaan huomioon kaikki ositusperusteen syntyhetkellä olevat velat huolimatta siitä, ovatko ne erääntyneitä vai eivät. Jäämistöosituksessa perittävien velat tulee maksaa, kun taas avioerossa riittää, että ne vain katetaan eli varataan omaisuutta maksua varten. (Aarnio ja Kangas 2010, 180-181; Gottberg 2011, 30-36.) Jos toisella puolisoilla on enemmän velkaa kuin varoja, merkitään hänen netto-omaisuudeksi nolla. Luku ei voi olla negatiivinen, koska muuten varakkaampi puoliso kattaisi ylivelkaantuneen velkoja. Molempien osapuolien ollessa ylivelkaantuneita ositusta ei suoriteta ollenkaan. Tässä tilanteessa puolisoit saavat pitää omat varansa ja velkansa. (Gottberg 2011, 30-36.)

Nettovarallisuuksien määrittämisen jälkeen nämä lasketaan yhteen ja summa jaetaan tasan puoliksi. Täten saadaan puolisoille kuuluvat avio-osuudet. Jos toisen nettovarallisuus on pienempi kuin tälle kuuluva avio-osuus, varakkaampi osapuoli joutuu maksamaan erotuksen. Tavoitteena on tasoittaa puolisoitten omaisuudet yhtä suuriksi. (Aarnio ja Kangas 2010, 80-83.) Toiselle puolisoille annettua määrää kutsutaan tasingoksi, joka on saajalleen verovapaata (Tuloverolaki 3:51). Tasingon maksava osapuoli saa päättää, mitä omaisuutta hän luovuttaa maksun vastaanottajalle. Päätöksen tekee kuitenkin pesänjakaja, jos maksaja ei ole ilmoittanut päätöksestään kohtuullisessa ajassa. Tasingon vastaanottaja ei saa vaatia mitään tiettyä omaisuutta, vaan vastuu on kokonaan maksajalla. Vaihtoehtoisesti tasinko voidaan suorittaa rahana eikä kiinteänä omaisuutena. Puoliso voi halutessaan olla vaatimatta tasinkoa, mutta siitä luopuminen pitää tapahtua ositusperusteen syntyhetken jälkeen. Ositusperusteen syntyhetki alkaa joko puolison kuolinhetkestä tai avioeron vireille tulosta. (Aarnio ja Kangas 2010, 80-83.) Myöhään tapahtuva tasingon luopuminen on luovutuksensaajalle lahja, josta on suoritettava lahjaveroa.

Jäämistöosituksessa lesken saamasta tasingosta ei tarvitse maksaa mitään veroja, vaikka tasinko sisältäisi kiinteää omaisuutta. Leskellä on lisäksi oikeus olla maksamatta tasinkoa kuolleen puolisonsa perillisille, jos hän vetoaa oikeuteensa. Tätä kutsutaan lesken tasinkoetuoikeudeksi tai tasinkoprivilegiksi. Lesken täytyy ilmoittaa ajoissa, jos hän aikoo käyttää oikeuttaan olla maksamatta tasinkoa. Oikeuteen vetoamisesta täytyy lisäksi mainita perukirjassa. Kuolleen puolison perillisillä ei kuitenkaan ole samaa oikeutta. Osituksesta voi valittaa nostamalla moitekanteen käräjäoikeudessa kuuden kuukauden kuluttua osituksen toimittamisesta. (Gottberg 2011, 30-36.) Jäämistöosituksen suorittamisen jälkeen perittävälle jäänyt omaisuus muodostaa lopullisen jäämistön, joka jaetaan perillisille perinnönsaajissa. Seuraava esimerkki 1 havainnollistaa osituksen toimittamista.

Esimerkki 1. Markon ja Marian ositus avioerossa. Markon omaisuuteen kuului oman käyttötilin varat 3 000 € ja 10 000 €:n arvoinen purjevene. Markon omaisuuteen kuuluu myös 120 000 euron arvoinen kesämökkikiinteistö, joka on avio-oikeuden ulkopuolella. Aviopari omisti puoliksi omakotitalon arvoltaan 300 000 € ja auton arvoltaan 10 000 €. Molempien osuus talosta on siis $300\,000/2 = 150\,000$ € ja autosta $10\,000/2 = 5\,000$ €. Lisäksi puolisoilla oli yhteinen säästötili, jossa oli varoja 10 000 €. Tästä puolet $10\,000/2 = 5\,000$ € on kummankin puolison osuus. Marian omaisuuteen kuului oman käyttötilin varat 2 000 € ja rahastosijoitukset 15 000 €. Marialla ei ole henkilökohtaista velkaa, mutta puolisoilla on yhteistä lainaa talosta jäljellä 40 000 €. Puolisoiden henkilökohtainen osuus velasta on siten $40\,000/2 = 20\,000$ €. Lisäksi Markolla on purjeveneestä lainaa jäljellä 1 000 € ja henkilökohtaista velkaa 10 000 €.

Taulukossa 1 näkyy, miten puolisoille kuuluvat varat ja velat on jaettu. Näiden erotuksista on saatu molempien nettovarallisuudet, joiden summasta puolet on puolisoille kuuluva avio-osa. Kesämökkiä ei huomioida osituslaskelmassa.

Taulukko 1. Marian ja Markon osituslaskelma (€)

	Maria		Marko
Varat			
talo	150 000		150 000
vene			10 000
säästötili	5 000		5 000
käyttötili	2 000		3 000
auto	5 000		5 000
sijoitukset	15 000		
Varat yht.	177 000		173 000
Velat			
talo	20 000		20 000
vene			2 000
hen.koht.			10 000
Velat yht.	20 000		32 000
Nettovarallisuus	157 000		141 000
Yht.		298 000	
Avio-osa (net.var. Yht./2)	149 000		149 000
Tasinko Markolle		8 000	

Maria joutuu maksamaan Markolle tasinkoa $149\ 000 - 141\ 000 = 8\ 000$ €, koska Markon nettovarallisuus on pienempi kuin hänelle kuuluva avio-osa (Taulukko 1). Osituksen jälkeen osapuolten omaisuudet eivät ole kuitenkaan tasan, koska Markolla oli osituksen ulkopuolelle jätetty kesämökki. Markon kokonaisomaisuus on osituksen jälkeen $149\ 000\ € + 120\ 000\ € = 269\ 000\ €$ ja Marian avio-osan suuruinen eli $149\ 000\ €$.

3.2 Omaisuuden erottelu avoliitossa ja rekisteröimättömässä parisuhteessa

Avoliitossa puolisoilla ei ole avio-oikeutta toistensa omaisuuteen. Tämän vuoksi avoerossa ja avopuolison kuolintapauksessa toteutetaan osituksen sijaan omaisuuden erottelu. Säännöt avoliittolain ja erityislaila määritlemättömien avoliittojen välillä poikkeavat toisistaan tietyissä kohdissa, mutta pääpiirteittäin ne ovat samanlaisia.

Omaisuuden erottelun osapuolia ovat avopuolisot tai avoleski ja kuolinpesä. Kaksi kuolinpesää on osapuolia, jos erottelua ei ole tehty ennen avolesken kuolemaa. Kuolintapauksessa omaisuuden arvostushetki on perittävän kuolinhetki. Avoerossa arvostushetkellä ei ole suurta väliä, koska puolisot saavat omistuksessaan olevan omaisuuden. Osituksen tavoin erottelun voi suorittaa joko sopimustai toimituserotteluna. Toimituserottelun suorittaa pesänjakaja. (Aarnio, Kangas, Puronen ja Råbinä 2011, 48-49.) Laissa määritlemättömät avopuolisot eivät voi kuitenkaan vaatia pesänjakajaa ratkaisemaan riitakysymyksiä liiton purkautuessa (Perintökaari 23:3.2). Tämän vuoksi sopimuserottelu on ainut vaihtoehto, joten osapuolten on selvitettävä riidat keskenään.

Avoliittolain mukaisten puolisoitten omaisuuden erottelusta tulee laatia erottelukirja, jonka osapuolten ja kahden todistajan on allekirjoitettava. Pesänjakaja voidaan myös hankkia suorittamaan omaisuuden erottelu tietyissä tapauksissa. Täten pesänjakaja laatii ja allekirjoittaa erottelukirjan aivan kuten osituksessa. (AvoliittoL 2:7; PK 23:9.)

Avoliiton aikana tehdyt varallisuussopimukset otetaan huomioon omaisuuden erottelussa. Erottelua helpottaa, jos sopimukset on pidetty ajan tasalla ja kaikki dokumentit omaisuuksista ovat tallessa. Näin ollen epäselvyyksiltäkin vältytään. Jos riitatilanteita kuitenkin syntyy, pesänjakajalla on vastuu tulkita sopimuksia ja ratkaista niitä koskevat riidat. (Gottberg 2011, 82-84.) Tämähän koskee vain avoliittolain mukaisia puolisoita.

Kaikkien avoliittojen purkautuessa erotellaan puolisoitten henkilökohtaiset omaisuudet ja velat toisistaan. Siinä olennaisia ovat nimiperiaate ja yhteisomistussuhde. Nämä esiintyvät myös avoliitossa. Lainsäädännössä on oma laki yhteisomistussuhteiden käsittelystä, mutta sitä voi yleensä vain soveltaa omaisuuden erottelussa.

Puolisoiden selvästi henkilökohtaiset omaisuudet on helppo erottaa, mutta vaikeinta on yhteisesti hankitun omaisuuden jakaminen. Puolisoilla on yhteisomistussuhde yhteisesti hankittuun omaisuuteen. Kyseisestä omaisuudesta he omistavat puolet tai muun suuruisen määrän osan. (Laki eräistä yh-

teisomistussuhteista 1:2.) Puolisoilla on myös aina oikeus saada osuutensa omaisuudesta joko jakamalla tai myymällä se (YhtOmL 1:9). Esimerkiksi yhteinen asunto voidaan vaikeissa riitatilanteissa joutua myymään ja siitä saadut rahat jakamaan omistusosuuksien suhteessa. Yleisempää on kuitenkin, että osapuolet sopivat, kumpi jää asuntoon ja ostaa muuttavan puolison osuuden. Ennen yhteisen omaisuuden myyntiä, molemmilla puolisoilla on tasavertaiset oikeudet omaisuuden käyttöön. Yhteiseksi hankittu omaisuus menee kuitenkin sille puolisolalle, jolle se voidaan todistaa kuuluvan. (Gottberg 2011, 79-81.) Erityislain avoliitoissa koti-irtaimiston osalta sovelletaan oletusta, että omaisuus on puolisoitten yhteistä, ellei toisin voida todistaa. Tämä oletus ei kuitenkaan koske avoliitolain ulkopuolisia puolisoita. Yhteisestä omaisuudesta yhteisomistussuhde on aina purettava, jos jompikumpi osapuoli sitä vaatii. (AvoliittoL 2:5-6.)

Muu omaisuus erotetaan nimiperiaatteen mukaan. Siinä omistajana pidetään puolisoa, jonka nimiin omaisuus on kirjattu. Esimerkiksi yhteiseen käyttöön hankitun auton kohdalla olennaista on kuitenkin, kenen nimissä auto on. Jos auto on vain toisen puolison nimissä, niin se kuuluu kyseiselle puolisolalle. Ei ole siis väliä, vaikka toinen puoliso olisi käyttänyt autoa yhtä usein. Tämän vuoksi on tärkeää miettiä, laitetaanko omaisuus molempien vai vain toisen puolison nimiin. (Gottberg 2011, 62-66.) Korkein oikeus on kuitenkin päättänyt eräässä tapauksessa poiketa edellä kirjoitetusta. Tapauksessa oikeus päätti myöntää avoparille yhteisomistuksen kahteen autoon, vaikka omistajaksi oli rekisteröity vain toinen puolisoista. Päätökseen vaikutti, että avopuoliso eli kantaja pystyi todistamaan käyttäneensä omia varojaan autojen hankkimisessa. (KKO 1992:48.) Tämän perusteella todistustaakka on aina sillä, joka haluaa poiketa nimiperiaatteesta. Velat erotellaan omaisuuden tavoin samoilla periaatteilla.

4 PERUNKIRJOITUS JA PERUKIRJA

4.1 Perunkirjoitus

Perunkirjoitus toteutetaan aina Suomessa vakinaisesti asuvan henkilön kuoleman jälkeen. Ulkomaalaisenkin henkilön osalta se on suoritettava, jos tämä on asunut vakituisesti Suomessa. Perunkirjoitusvelvollisuus ei siis koske pelkästään Suomen kansalaisia. Perunkirjoituksessa todetaan vainajan varat ja velat tämän kuolinhetkellä, selvitetään pesän osakkaat sekä perinnönjakoon tuleva omaisuus. Perunkirjoitus on suoritettava kolmen kuukauden sisällä kuolinhetkestä. Tarvittaessa suorittamisaikaa voidaan pidentää kirjallisella hakemuksella verohallinnolle. Yleisimpiä syitä ovat laaja jäämistö tai vainajan yritystoiminnan keskeneräinen tilinpäätös. (PK 20:1; Koponen 2010, 33-34.)

Kuolinpesän osakkaita ovat perilliset, yleistestamentinsaajat ja elossa oleva puoliso (PK 18:1). Sijaantuloperillinen on osakas, jos ensisijainen perillinen on kuollut ennen perittävää. Ensisijaisia perillisiä ovat perimysjärjestyksessä lähimpänä olevat henkilöt ja testamentinsaajat, kun taas sijaantuloperillisiä ovat näiden lapset. He perivät perinnönsaajan kuoltua ennen perittävää. Osakkuus voi myös siirtyä sijaantuloperilliselle ensisijaisen perillisen ollessa elossa. Näin voi käydä, jos ensisijainen perillinen on jätetty perinnöttömäksi. (PK 18:1; Aarnio ym. 2011, 90-95.)

Leski on kuolinpesän osakas ositukseen asti, jos puolisoilla oli avio-oikeus toistensa omaisuuteen. Lisäksi leski on osakas osituksen suorittamisesta tai avioehdosta huolimatta, kun hän perii puolisonsa tai saa perintöä testamentilla. Avopuoliso voi puolestaan olla kuolinpesän osakas, kun hän on yleistestamentinsaaja. Näin ollen avolesken toimeentulotuen saaminen puolison jäämistöstä ei riitä tekemään avopuolisosta osakasta. Toissijaiset perilliset ovat lesken kuoltua vasta tämän kuolinpesän osakkaita. Heitä ovat ensimmäisenä kuolleen puolison vanhemmat, sisarukset tai näiden jälkeläiset. Perillinen voi riitauttaa kanteella yleistestamentin, mutta sekä perillinen että testamentinsaaja ovat pesän osakkaita niin kauan kunnes asiaan on saatu ratkaisu. (PK 18:1; Aarnio ym. 2011, 90-95.)

Kuolinpesän osakkaat voivat joutua vastaamaan vainajan veloista henkilökohtaisesti, jos perunkirjoituksen suorittamisvelvollisuus laiminlyödään tai jätetään olennaisia tietoja pois perukirjasta. Normaalisti velat kuitenkin katetaan jäämistön varoilla eivätkä perijät joudu vastuuseen niistä. Laiminlyöntitapauksissa perintöverotus voidaan myös toimittaa arvioverotuksena ja lisäksi määrätä veronkorotus. Aiemmin perunkirjoituksen laiminlyönnistä annettiin sakkoja, mutta tämä ei ole enää käytössä. (PK 21:1-2; Lindholm 2012, 21-23.)

Perunkirjoituksen toimittamisesta on vastuussa kuolinpesän osakas, joka on ottanut jäämistöomaisuuden haltuunsa ja hoitaa sitä. Alaikäisellä ei kuitenkaan ole kyseistä velvollisuutta, koska hän ei ole oikeustoimikelpoinen. Vastuuhenkilön tehtävänä on määrätä aika ja paikka perunkirjoitukselle ja valita kaksi uskottua henkilöä laatimaan perukirja. Uskottujen miesten vaatimuksina ovat täysiikäisyys, täysivaltaisuus ja ettei heille ole määrätty edunvalvojaa. (PK 20:2; Koponen 2010, 33.)

Kuolinpesän osakkaat hallitsevat yhteisesti pesän omaisuutta, mutta he voivat hakea oikeudelta pesänselvittäjää hallinnoimaan jäämistöä. Tällöin pesän osakkaiden perunkirjoitusvelvollisuus päättyy ja siirtyy pesänselvittäjälle. Toisin kuin osakkaat pesänselvittäjä ei joudu vastuuseen vainajan veloista laiminlyödessään velvollisuuttaan. Hän on kuitenkin vahingonkorvausvelvollinen tahallisesti tai huolimattomuudesta aiheuttamastaan taloudellisesta vahingosta. (Aarnio ym. 2011, 97-98.) Pesänselvittäjä tekee ja vastaa itse kuolinpesää koskevista päätöksistä. Ilman häntä osakkaat tekevät päätökset yhdessä (PK 18:2.1).

Perunkirjoitukseen on kutsuttava kaikki kuolinpesän osakkaat, eloon jäänyt puoliso ja kaikki toissijaiset perilliset (PK 20:2.2). Avolesken kutsuminen on myös aiheellista, koska hän voi tuntea kuolinpesän tilan parhaiten. Kutsu on toimitettava hyvissä ajoin joko kirjeenä tai sähköpostiviestinä. Alaikäisen osakkaan edunvalvoja voi edustaa osakasta, kun edunvalvoja ei itse ole kuolinpesän osakas. Muussa tapauksessa tulee hankkia edunvalvojan sijainen maistraatista. Perunkirjoitusta ei silti tuomita pätemättömäksi, vaikka edunvalvojan sijaista ei olisi hankittu. Pesän osakkaan ei ole pakko olla henkilökohtaisesti läsnä perunkirjoitustilaisuudessa, vaan hän voi valtuuttaa paikalle edustajan. Henkilökohtaisesti läsnä oleva osakas voi ottaa mukaan myös avustajan. Uskottujen miehien on aina oltava paikalla perunkirjoitustilaisuudessa. (Lindholm 2012, 21-24; Aarnio ym. 2011, 100-109.)

4.2 Perukirja

Perunkirjoituksesta tehtävä perukirja on perintöverotuksen perusta. Se nopeuttaa veroviranomaisten työtä ja hyvin laadittuna voi vähentää virheellisen veron toimittamisen. Perukirja ei kuitenkaan ole virallinen veroilmoitus. Se voi toimia veroilmoituksena ainoastaan, jos perukirja on niin tarkasti tehty, että veroviranomainen voi toimittaa verotuksen sen pohjalta. Perintöverotuksen toimittamisen lisäksi perukirja toimii omaisuus- ja osakasluettelona. Perinnönjaon kannalta on tärkeää kirjata kaikki perittävän omaisuuslajit ja niiden arvot sekä kuolinpesän osakkaat. Osakastiedot ovat olennaisia myös kolmansille osapuolille tilanteissa, joissa kuolinpesän omaisuutta myydään ennen perinnönjakoa. (Aarnio ym. 2011, 1-5.)

Perukirja on aina laadittava, vaikka kuolinpesä olisi varaton tai perittävä asetettu konkurssiin. Varattomasta pesästä laadittu perukirja ei ole kuitenkaan yhtä laaja kuin varakkaan kuolinpesän. Perukirja laaditaan perunkirjoituksessa ja se on toimitettava verohallinnolle perintöverotuksen määräämistä varten kuukauden kuluessa perunkirjoituksesta. (Perintö- ja lahjaverolaki 4:29.1; Koponen 2010, 33-34.) Täydennysperukirja voidaan toimittaa, jos myöhemmin löytyy sellaista vainajan omaisuutta tai velkoja, joista ei aikaisemmin ollut tietoa. Aikaa sen laatimiseen on kuukausi siitä hetkestä, kun uudet varat tai velat on löydetty. (PK 20:10; Lindholm 2012, 45.) Esimerkki 2 kuvaa perukirjan toimitamisen ajoittamista.

Esimerkki 2: Mies kuoli 1.1.2013 ja perunkirjoitus pidetään jo 1.2.2013. Täten perukirja on toimitettava 1.3.2013 mennessä verohallinnolle. (Aarnio ym. 2011, 81.)

Perukirjassa esitetään vainajaa ja perijöitä koskevat tiedot sekä kuolinpesän osakastiedot. Olennaisimpia tietoja ovat kuitenkin vainajan varat ja velat sekä lesken varallisuus, jos perittävä oli naimisissa tai rekisteröidyssä parisuhteessa kuolinhetkellä. Lisäksi perukirjaan liitetään useita asiakirjoja, joista yleisimpiä ovat testamentti, avioehtosopimus ja lahjakirja ennakkoperinnöistä. (PK 20:4-5; Aarnio ym. 2011, 114-124.)

5 PERINNÖNJAON PERUSTA

Perinnönjaon perusteena on perunkirjoituksessa selvitetty kuolinpesän varallisuus, mutta sitä ei voi jakaa tietämättä perillisiä. Ensisijaista on tuntea lainmukainen perimysjärjestys, jonka perusteella tiedetään, ketkä ovat oikeutettuja perinnönsaajia. Perimysjärjestyksestä voi kuitenkin poiketa testamentilla, minkä johdosta perinnönsaajia voi olla useampia. Siksi tässä luvussa perehdytään juuri edellä mainittuihin asioihin. Näiden lisäksi esitellään lyhyesti, miten perinnönjako toimitetaan.

5.1 Perimysjärjestys

Ensisijaisia perinnönsaajia ovat rintaperilliset eli avio- ja ottolapset, tunnustetut lapset sekä heidän lapsensa (PK 2:1.1). Tunnustetut lapset ovat avioliiton ulkopuolella syntyneitä, mutta heidän isyys on tunnustettu. Tämän johdosta kyseisillä lapsilla on perintöoikeus molempiin vanhempiinsa. Jokainen rintaperillinen saa yhtä suuren osan perinnöstä. Jos joku lapsista on kuollut ja hänellä on omia lapsia, jakavat nämä hänen osuutensa. Rintaperillisillä on rajaton sijaantulo-oikeus, mikä tarkoittaa, että lapset tulevat aina vanhempiensa tilalle perimysjärjestyksessä. Kasvatilapset eivät kuitenkaan peri kasvattivanhempiaan. (PK 2:1.2; Puronen 2011, 18-20.) Tähän ei myöskään sisälly lapsipuolia, koska he perivät vain testamentilla.

Aviopuoliso perii omaisuuden, kun perittäväällä ei ole rintaperillisiä eikä puolisoa ole sivuutettu testamentilla. Avioliiton aikana tehty avioehtosopimus ei vaikuta puolison perintöoikeuteen. Rekisteröidyssä parisuhteessa on samat oikeudet kumppanin perintöön kuin leskellä avioliitossa. Avopuoliso ja rekisteröimätön parisuhdekumppani eivät kuitenkaan peri ilman testamenttia. Tästä huolimatta avopuoliso voi saada avustusta kuolleen puolisonsa jäämistöstä. Tämä ei kuitenkaan muuta perimysjärjestystä. Lesken kuoltua hänen saamastaan perinnöstä palautuu puolet takaisin ensimmäisenä kuolleen puolison suvulle. Palautumisen edellytyksenä on, että ensimmäisenä kuolleella puolisollla on toissijaisia perillisiä elossa lesken kuoltua. Silloin mahdollisia omaisuuden saajia ovat puolison äiti, isä, sisarukset tai näiden jälkeläiset. Loput lesken omaisuudesta menee tämän perillisille. Jos viimeisenä kuolleella puolisollla ei kuitenkaan ole perillisiä, omaisuus siirtyy kokonaan ensimmäisenä kuolleen puolison suvulle. (Puronen 2011, 20-21.) Lopputulos on päinvastainen, jos ensimmäisenä kuolleella puolisollla ei ole toissijaisia perillisiä elossa.

Seuraavana perimysjärjestyksessä ovat perinnönjättäjän vanhemmat. Isä- tai äitipuolet eivät sisälly tähän, vaan he voivat periä ainoastaan testamentilla. Kumpikin vanhemmista saa puolet perinnöstä. Vanhempien sijaantulo-perillisiä ovat heidän muut lapset eli perinnönjättäjän sisarukset tai näiden jälkeläiset. Sisarukset voivat siis periä, jos toinen vanhemmista on kuollut. Perintö menee kokonaan elossa olevalle vanhemmalle, jos ei ole muita sisaruksia ja heidän jälkeläisiä. Perittävän sisar- ja velipuolilla on oikeus saada osuus perinnöstä, joka olisi mennyt heidän isälle tai äidille. Sisar- ja velipuolet voivat saada koko perinnön, jos täyssisaruksia ja heidän jälkeläisiä ei ole elossa ja perittävän molemmat vanhemmat ovat kuolleet. (PK 2:2; Puronen 2011, 21.)

Isovanhemmat perivät, kun perittävällä ei ole edellä mainittuja sukulaisia elossa. Perintö jaetaan tasan isovanhempien kesken. Omaisuuden saavat perittävän sedät, tädit ja enot, jos isovanhemmat ovat kuolleet ennen perinnönjättäjää. Kuolleelle isovanhemmalle tuleva osuus jakaantuu tasapuolisesti tämän lapsien kesken. Tästä eteenpäin ei ole lakimääräisiä perillisiä, koska serkut eivät peri. Laillisten perillisten puuttuessa omaisuus menee valtiolle. (PK 2:3; Lindholm 2012, 17-18.) Esimerkki 3 havainnollistaa harvinaisemman tilanteen, jossa isovanhemmat ovat lähimmät perilliset.

Esimerkki 3: Seija kuolee äkillisesti nuorena, minkä vuoksi hän ei ole naimisissa eikä testamenttia ole laadittu. Hänen molemmat vanhempansa ovat myös kuolleet ennen Seijaa eikä hänellä ole sisaruksia. Äidin puolelta Seijan isovanhemmista isoäiti on elossa ja isoisä on kuollut. Heillä on kaksi yhteistä tytärtä, mutta isoisällä on myös poika aikaisemmasta parisuhteesta. Isän puolelta molemmat vanhemmat ovat yhä elossa. Seijan omaisuus 10 000 jakaantuu siis isovanhemmille siten, että isälle tuleva osuus 5000 jakaantuu tasan isän vanhemmille ja äidin osuus 5000 tämän omille vanhemmille. Koska Seijan äidin isä on kuollut, siirtyy hänen osuus 2500 rintaperillisille eli Seijan kahdelle tädille ja sedälle tasapuolisesti.

5.2 Puolison asema perintöoikeudessa

Puolisolla on erityinen asema perimysjärjestyksessä, koska hänellä on tiettyjä huomioon otettavia oikeuksia. Avio- ja avolesken asemat eroavat kuitenkin huomattavasti toisistaan, minkä vuoksi niitä käsitellään erikseen. Leskestä puhuttaessa tarkoitetaan myös rekisteröidyn parisuhteen elossa olevaa kumppania, koska aviopuolisolla ja rekisteröidyllä parisuhdekumppanilla on pääasiassa samat oikeudet. Avoliiton elossa olevaa puolisoa kutsutaan avoleskeksi. Hänen säännöt koskevat myös rekisteröimättömän parisuhteen kumppania, jos ei toisin mainita.

5.2.1 Aviopuoliso ja rekisteröity parisuhdekumppani

Leski ei peri ilman testamenttia, kun perittävällä on rintaperillisiä. Tästä huolimatta elossa olevalla puolisollla on aina oikeus hallita jakamattomana puolisoitten yhteistä kotia ja sen asuinirtaimistoa, vaikka perittävä ei olisi jättänyt puolisolleen mitään (PK 3:1a.1). Tätä kutsutaan lesken vähimmäis-suojaksi, johon avioliiton tai rekisteröidyn parisuhteen kestolla ei ole vaikutusta. Edes avioliiton aikana tehty avioehto ei voi estää leskeä vetoamasta hallintaoikeuteensa. Ensisijaiset perilliset voivat vaatia perinnönjakoa lesken eläessä, mutta hänellä on kuitenkin oikeus pitää hallinnassaan oleva omaisuus jakamattomana. Näin ollen ensimmäisenä kuolleen puolison perilliset voivat saada asunnon ja koti-irtaimiston vasta lesken kuoleman jälkeen. Tavalliseen asuntoirtaimistoon eivät kuulu arvokkaat yksittäiset esineet ja kokoelmat. (Aarnio ym. 2011, 30-32.) Nämä jakautuvat normaalisti perillisille.

Lesken hallintaoikeus sisältää samat oikeudet ja velvollisuudet kuin käyttöoikeustestamentissa. Näin ollen leski saa käyttää hallitsemaansa jäämistöomaisuutta ja nauttia sen tuottamasta tuotosta. Hän voi myös vuokrata jäämistöön kuuluvan asunnon. Pelkkä käyttöoikeus kuitenkin rajoittaa lesken oi-

keuksia, koska hän ei saa myydä omaisuutta tai käyttää sitä velkojensa maksuun. Hän ei myöskään saa testamentata tai lahjoittaa kyseistä omaisuutta muille. (Aarnio ym. 2011, 34.) Lisäksi leski ei saa sekoittaa sitä omaan omaisuuteensa ja hänellä on velvollisuus sijoittaa hallintaoikeuden alaiset rahat omistajan nimiin. Näistä sijoituksista hän voi kuitenkin saada korot itselleen. (Aarnio ja Kangas 2009, 992-994.)

Hallintaoikeuteen kohdistuvasta omaisuudesta ei tarvitse maksaa perintöveroa, koska kyseessä ei ole perintö. Ensimmäisenä kuolleen puolison rintaperilliset puolestaan ovat velvollisia maksamaan perintöveroa kuolinpesän varallisuudesta. Lesken hallintaoikeus voi kuitenkin alentaa perillisten lopullista perintöveroa. Leski on ainoastaan velvollinen suorittamaan pääomatuloveroa omaisuuden tuottamasta tuotosta. (Aarnio ym. 2011, 34.)

Lesken hallinta- ja jakamattomuusoikeus on niin vahva, että perittävä ei voi erikseen testamentilla estää puolisonsa oikeutta asuntoon ja asuinirtaimistoon. Tästä huolimatta perittävä voi estää puolisonsa perintöoikeuden kaikkeen muuhun omaisuuteen liittyen. Leski ei kuitenkaan saa puolisoiden yhteisen kodin hallintaoikeutta, jos hänen omaan tai osituksesta saatuun omaisuuteen sisältyy toinen kodiksi soveltuva asunto. Halutessaan leski voi kieltäytyä hallintaoikeudestaan. Tästä pitää vain erikseen mainita perukirjassa. Silloin ensimmäisenä kuolleen puolison perilliset suorittavat koko perintöveron myös asunnon ja sen irtaimiston osalta. Tässä ei siis ole kyse lesken antamasta lahjasta ensisijaisille perillisille. (Aarnio ym. 2011, 30-32.) Seuraava esimerkki 4 havainnollistaa lesken hallintaoikeutta.

Esimerkki 4: Maaritin aviomies kuoli, mutta mieheltä jäi kaksi aikuista poikaa edeltävästä avioliitosta. Ensisijaisina perillisinä pojat saavat isänsä omaisuuden. Maaritilla ei ollut miehensä kanssa avioehtoa eikä testamenttia laadittu. Leskenä Maarit sai kuitenkin jäädä asumaan puolisoiden yhteiseen kotiin, koska hänen omaisuuteen eikä ositukseen sisältynyt toista asuntoa. Pojat saavat kaiken muun isänsä omaisuuden, paitsi asuntoa irtaimistoinen. Tässä tilanteessa leski säästyy kokonaan perintöverolta, mutta pojat maksavat omasta perinnöstään veroa normaalisti. Maaritin hallintaoikeus voi kuitenkin alentaa poikien suorittettavaa perintöveroa. Asunto irtaimistoinen siirtyy pojille lesken kuoleman jälkeen.

Leski perii aina puolisonsa, kun perittävällä ei ole lapsia. Silloin leski hallitsee puolisonsa koko jäämistöä, jos testamenttia ei ole tehty. Perinnönsaajana leski on velvollinen maksamaan perintöveroa koko omaisuudesta. Ainoana perillisenä hänellä on oikeus tehdä kaikkia oikeustoimia, paitsi hän ei saa testamentata perintöomaisuutta muille. Tämä johtuu siitä, että ensimmäisenä kuolleen puolison elossa olevilla toissijaisilla perillisillä on oikeus saada osa omaisuudesta lesken kuoltua. He eivät voi kuitenkaan määrätä perinnön käytöstä lesken eläessä. Toissijaisille perillisille voi siirtyä lesken koko perintöosuus, jos leskellä ei ole yhtään omaa perillistä. (PK 3:1; Aarnio ym. 2011, 37.) Ensimmäisenä kuolleen puolison elossa olevat isovanhemmat eivät voi saada lesken perintöä, koska he eivät kuulu toissijaisiin perillisiin (Arveli 2012, 22-25).

Jos leski menee uudelleen naimisiin ja eroaa, hänen omaisuudesta pitää erottaa toissijaisille perillisille kuuluva osuus ennen ositusta. Samoin toimitaan lesken kuoleman jälkeen. Hänen perillisten on vaadittaessa annettava vastiketta toissijaisille perillisille, mikäli leski on elässään merkittävästi vähentänyt omaisuuttaan. Vastikkeen saamisen edellytyksenä on, että lesken tekemässä oikeustoimessa ei ole huomioitu toissijaisten perillisten oikeutta. Tällainen on esimerkiksi perintöomaisuudesta tehty suuri lahjoitus lesken omalle lapselle. Lesken perilliset vuorostaan saavat etua ensimmäisenä kuolleen puolison pesän vaurastumisesta. Edellytyksenä on, että pesä on vaurastunut lesken saaman testamentin, lahjan tai perinnön johdosta. Perilliset myös hyötyvät, mikäli lesken ansiotoiminta on vaurastuttanut ensimmäisenä kuolleen puolison kuolinpesää. Heidän eduksi ei kuitenkaan katsota yleistä arvonnousua. (PK 3:3-6; Arveli 2012, 22-25.)

Lesken kuolinpesän voi jakaa usealla eri tavalla ensimmäisenä kuolleen puolison toissijaisten ja lesken perillisten välillä. Toissijaiset perilliset saavat puolet lesken pesästä, jos tällä ja ensimmäisenä kuolleella puolisoilla ei ollut avioehtosopimusta. Varojen jakaminen suoritetaan kuitenkin eri tavalla, jos puolisoilla ei ollut avio-oikeutta toistensa omaisuuteen. (Aarnio ym. 2011, 38-39.)

Leskihän perii puolisonsa omaisuuden avioehdosta huolimatta. Lesken kuoltua tämän kuolinpesän säästö jaetaan toissijaisten perillisten ja lesken perillisten kesken siinä suhteessa, jossa avio-oikeudesta vapaa omaisuus oli yhteenlaskettuun omaisuuteen verrattuna ensimmäisenä kuolleen puolison kuolinhetkellä. (Aarnio ym. 2011, 38-39.) Esimerkki 5 kuvaa juuri tätä varojen jakamisen tapaa.

Esimerkki 5: Anna ja Lauri olivat naimisissa, kunnes Anna kuoli. Annalla ei ollut rintaperillisiä, joten Lauri peri puolisonsa omaisuuden, vaikka heillä oli avioehto. Annan avio-oikeudesta vapaa omaisuus oli 800 000€ ja Laurin 200 000€. Kun Lauri kuoli, hän oli mennyt jo uudestaan naimisiin ja saanut lapsia. Annalla oli kuitenkin sisko, joka on yhä elossa. Laurin kuolinpesän arvo on 1 000 000€. Toissijaisena perillisenä Annan sisko saa Laurin pesästä 4/5 eli 800 000€, koska Laurilla ja Annalla oli avioehto. Laurin perilliset eli lapset saavat 1/5 eli 200 000€ yhteensä. (Aarnio ym. 2011, 38-39.)

5.2.2 Avopuoliso ja rekisteröimätön parisuhdekumppani

Lesken vähimmäissuoja ei koske avoliitossa elossa olevaa puolisoa. Avoleskellä ei ole siis oikeutta pitää hallinnassaan jakamattomana puolisoiden yhteistä kotia ja asuinraitimistoa. Hän voi saada asunon, jos se on hänen nimissään. Avoliitolain mukainen avopuoliso tai kihlakumppani voi kuitenkin saada kuolleen puolisonsa jäämistöstä avustusta rahana, muuna omaisuutena tai kohtuullisena käyttöoikeutena omaisuuteen. Avustuksen saamisen edellytyksenä on, että avolesken toimeentulo on heikentynyt puolison kuoleman vuoksi eikä hän pärjää ilman tukea. Avustuksen määrään vaikuttavat elossa olevan puolison ikä, avoliiton kesto ja se kuinka hyvin avoleski pystyy turvaamaan toimeentulonsa omilla varoillaan ja tuloillaan. (PK 8:2.) Periaatteessa hyvävarainen sekä avoliitolain ulkopuoleinen avoleski ei voi saada avustusta.

Lain mukaan avoleski ja rekisteröimätön parisuhdekumppani eivät peri puolisoaan. He voivat saada perinnön ainoastaan testamentilla. Avopuolisot voivat tehdä esimerkiksi keskinäisen testamentin, jolloin avoleski perii kaiken. Avoliittolain ulkopuolella olevat avopuolisot eivät voi saada hyvitystä kuolleen avopuolison jäämistöstä. Heille voidaan antaa vapaaehtoisesti avustusta, josta joutuu kuitenkin maksamaan lahjaveroa. (Aarnio ja Kangas 2010, 254-255.)

5.3 Testamentti

Testamentti on asiakirja, jolla voidaan muuttaa lainmukaista perimysjärjestystä. Silloin perintöä voi saada myös läheinen serkku tai ystävä, joka ei muuten perisi mitään. Testamentin voi laatia 18 vuotta täyttänyt henkilö ja sillä voi määrätä vain omasta omaisuudesta. Pääsäännöstä poiketen alaikäisenkin voi laatia testamentin itse ansaitsemastaan omaisuudesta. Saaja voi olla kuka tahansa, mutta tämän on oltava elossa testamentin tekohetkellä. Poikkeuksena voi olla syntymätön lapsi, joka on kuitenkin siitetty ennen testamentin tekoa. (PK 9:1-2.)

Perittävä saa määrätä koko omaisuudestaan testamentilla muillekin kuin rintaperillisille. Rintaperillisillä eli lapsilla tai lapsenlapsilla on kuitenkin oikeus saada lakiosansa, jos eivät muuten saa perintöä. Lakiosa on puolet rintaperillisen lain mukaan kuuluvasta perintöosan arvosta (PK 7:1). Tällä on turvattu, että perittävän lapset ja heidän jälkeläisensä eivät jää täysin ilman perintöä. Lakiosaa tulee kuitenkin vaatia tekemällä lakiosailmoitus. Ilmoitus on tehtävä kuuden kuukauden sisällä testamentin tiedoksiannosta. (Aarnio ja Kangas 2009, 915.) Tämän enempää lakiosaa ei käsitellä tässä työssä.

Perintökaareissa on testamenttiin liittyen tarkkoja sääntöjä, jotka ovat joko pakottavia tai ohjeellisia. Pakottavia sääntöjä on noudatettava ja ne koskevat yleisesti testamentin tekemistä, sen muotoa ja pätevyyttä. Ilman näiden sääntöjen noudattamista testamentti ei ole pätevä. Oikein laadittu testamentti on pätevä vielä yli kymmenen vuoden päästäkin. Ohjeelliset säännöt koskevat pääasiassa testamentin tulkintaa. Näitä noudatetaan, jos testamentista ei muuten saada kunnolla selvää. (Aarnio ja Kangas 2010, 486.)

5.3.1 Testamentin laatiminen ja pätemättömyys

Perintökaaren (10:1) mukaan testamentti on tehtävä kirjallisesti ja kaksi yhtäaikaisesti läsnä olevan todistajan on allekirjoitettava se testamentin laatijan lisäksi. Todistajalla on oltava kelpoisuus tehtävään ja hän ei saa olla esteellinen. Yleinen kelpoisuusehto on todistajan ikä, jonka on oltava vähintään 15 vuotta. Erityisinä kelpoisuusehtoina ovat henkinen ja fyysinen hyvinvointi. Esimerkiksi alkoholin tai huumeiden vaikutuksen alaisena oleminen voi viedä kelpoisuuden testamentin todistajaksi. (PK 10:4.1; Aarnio ja Kangas 2008, 200-253.)

Kelpoisuuden lisäksi todistajan pitää olla esteetön testamentin tekohetkellä. Todistaja voi olla esteellinen sukulaisuussuhteen tai muuten läheisen suhteen vuoksi. Näin ollen testamentintekijän aviopuo-

liso ja rekisteröidyn parisuhteen kumppani eivät voi toimia todistajina. He eivät ole kuitenkaan esteellisiä, jos liitto tai parisuhde on tuomittu eroon. Siten avopuoliso, kihlattu ja rekisteröimättömän parisuhteen kumppani ovat esteettömiä. Yleisesti kaikki testamentista etua saavat henkilöt eivät saa toimia todistajina. Lisäksi esteellisiä ovat testamentintekijän sukulaiset ja heidän aviopuolisot. Edes testamentinlaatijan velipuoli ja tämän vaimo eivät saa olla todistajina. Testamentin toimeenpanija voi toimia todistajana, jos hän ei saa etua testamentista. (Aarnio ja Kangas 2008, 200-253.)

Todistajien on tiedettävä allekirjoittaessaan, että kyseessä on testamentti. Tekijän ei ole kuitenkaan pakko lukea sen sisältöä todistajille. (PK 10:1.) Siitä huolimatta heidän on tiedettävä sen verran, että voivat varmasti vahvistaa asiakirjan testamentiksi. Samoja sääntöjä on myös noudatettava, kun tekijä haluaa muuttaa testamenttia (PK 10:6).

Lain mukaan kuoleman jälkeen testamentin tulkinnassa on ensisijaisesti noudatettava testamentintekijän tahtoa. Vasta epäselvissä tilanteissa on käytettävä perintökaaressa esiintyviä erityisiä ohjeita testamentin tulkinnasta. (PK 11:1.)

Testamentti on pätemätön, jos sen laatimisessa ei ole noudatettu lain muotomääräyksiä tai tekijä ei ole kelpoinen määräämään jäämistöstään. Korkeimmassa oikeudessa pelkkä testamentintekijän allekirjoituksen puuttuminen riitti syyksi asiakirjan pätemättömäksi julistamiseen (KKO 1993:2). Tekijän sairaus, kuten vakava dementia voi myös aiheuttaa testamentin pätemättömyyden. Lisäksi se on pätemätön, jos tekijää on pakotettu tai hänen ymmärtämättömyyttään on käytetty väärin. (PK 13:1.)

Perinnönjättäjän kuoleman jälkeen testamentti on annettava tiedoksi perillisille. Tiedoksianto on tehtävä todistettavasti tai haastemiehen välityksellä. Perillisille tulee myös antaa todistettu jäljennös testamentista. (PK 14:4.)

5.3.2 Testamenttien luokittelu ja testamenttityypit

Testamentit jaotellaan joko yleis- tai erityisjälkisaädöksiin. Yleisjälkisaädöksiä ovat testamentit, joissa annetaan koko omaisuus, määräosa tai se, mitä on jäljellä muiden määräysten jälkeen. Yleisjälkisaädöksen saajat ovat aina kuolinpesän osakkaita, joten heidän asema on samantyyppinen kuin lainmukaisella perillisellä. Erityisjälkisaädöksiä eli legaatteja ovat käyttö- ja tuotto-oikeustestamentit sekä testamenttimääräykset, joilla annetaan jokin tietty esine (esinelegaatti) tai arvomäärä (raha- eli velvoiteoikeudellinen legaatti). Pääasiassa legaatin saajat eivät ole kuolinpesän osakkaita. (Aarnio ym. 2011, 63-64.) Seuraavaksi esitellään erilaisia testamenttityyppejä.

Hätätilatestamentti

Erityisolosuhteissa voidaan laatia hätätilatestamentti, jos normaalia testamenttia ei ehditä tai pystytäkään tekemään sairauden tai muun syyn vuoksi. Hätätilatestamentti voi olla joko suullinen tai kirjallinen. Suullinen testamentti voidaan tehdä, kun kaksi todistajaa on yhtä aikaa läsnä. Suullisesti tehtävän testamentin edellytyksenä on myös, että sitä ei pystytä fyysisen tai psyykkisen esteen vuoksi teke-

mään kirjallisesti. Holografisen eli kirjallisen hätätilatestamentin tekemiseen ei tarvita erillisiä todistajia. Tekijä laatii ja allekirjoittaa sen itse. Testamentti raukeaa, mikäli sairauden jälkeen on ollut kolmen kuukauden ajan mahdollisuus laatia tavallinen testamentti. (PK 10:3; Aarnio ja Kangas 2010, 490-492.) Hätätilatestamentin on siis oltava viimeinen vaihtoehto.

Täysi ja rajoitettu omistusoikeustestamentti

Täydellä omistusoikeustestamentilla tekijä antaa omaisuutensa toiselle samoin oikeuksin kuin itselleen. Testamentinsaaja voi siis päättää saamastaan omaisuudesta ilman mitään rajoituksia. Lisäksi testamentinsaaja voi nauttia omaisuuden tuottamasta korosta ja tuotosta. Perittävän lapsilla on kuitenkin tarvittaessa oikeus vaatia lakiosansa, jotka vähennetään testamentin omaisuudesta. Täten jäljelle jäänyt omaisuus menee testamentinsaajalle. Sekä lakiosasta että testamentin muusta omaisuudesta on maksettava perintöveroa. (Kolehmainen ja Rabinä 2012, 104-114.)

Rajoitetussa omistusoikeustestamentissa on määrätty, kenelle omaisuus siirtyy ensisijaisen saajan kuoleman jälkeen. Tätä kutsutaan toissijaismääräykseksi, joka erottaa rajoitetun täydestä omistusoikeustestamentista. Toissijaismääräyksestä huolimatta omaisuus yleensä annetaan testamentinsaajalle täydellä omistusoikeudella. Saamaansa omaisuutta hän ei kuitenkaan saa testamentata. (Aarnio ja Kangas 2008, 457-481.) Esimerkiksi perittävä voi testamentata omaisuutensa kokonaan puolisolleen ja määrätä, että omaisuus menee lesken kuoleman jälkeen perittävän omille lapsille. Heidän katsotaan saavan perintö kokonaan testamentintekijältä, jos lapset eivät ole tämän ja lesken yhteisiä. Muuten perintö vastaanotetaan osittain sekä leskeltä että testamentintekijältä.

Käyttö- eli hallintaoikeustestamentti

Hallintaoikeuden sijaan voidaan käyttää termiä käyttöoikeus. Periaatteessa molemmat termit tarkoittavat samaa asiaa, mutta merkityksissä on kuitenkin pieni ero. Testamentissa ja lahjakirjassa käytetään termiä käyttöoikeus, jos omaisuuden lahjoittaja haluaa pitää itsellään tai antaa toiselle vain käyttöoikeuden. Sanaa hallintaoikeus käytetään kuitenkin, jos lahjoittaja haluaa käyttöoikeuden lisäksi antaa tai pitää itsellään myös omaisuuden tuoton. (Fasoulas 2013, 22-23.) Käyttöoikeudesta puhuttaessa haltijalla ei siis ole oikeutta omaisuuden tuottoon. Selvyyden vuoksi testamentissa tai lahjakirjassa tulisi kertoa erikseen lahjoittaako toiselle tai pitääkö itsellään sekä käyttöoikeuden että tuoton. Jatkossa tässä työssä käytetään molempia termejä hallintaoikeuden määritelmänä.

Käyttöoikeustestamentti kuuluu erityisjälkisaädöksiin eli legaatteihin. Sillä annetaan yhdelle tai useammalle henkilölle käyttöoikeus testamentintekijän omaisuuteen toisen saadessa vain omistusoikeuden. Käyttöoikeus voi koskea koko omaisuutta tai vain osaa siitä. Haltija voi vapaasti käyttää kyseistä omaisuutta ja nauttia siitä saamasta tuotosta. Käyttäjän oikeudet ovat kuitenkin osittain rajatut omistusoikeuden ollessa eri henkilöllä. (Aarnio ja Kangas 2008, 605-641; PK 12:3.1.)

Omaisuuden haltija ei saa tahallisesti tai huolimattomasti vähentää omaisuuden arvoa. Hänellä ei ole myöskään oikeutta luovuttaa omaisuutta, johon tällä ei ole omistusoikeutta. Omaisuuden luovutta-

minen voi olla mahdollista omistajan luvalla tai jos se on täysin välttämätöntä omaisuuden kunnon ylläpitämisen kannalta. Omistajakaan ei pääasiassa saa luovuttaa omaisuutta ilman käyttöoikeuden haltijan suostumusta. Käyttäjä voi kuitenkin vuokrata omaisuuden kolmannelle henkilölle, mutta vuokra-aika ei saa olla pitempi kuin käyttöoikeuden. Käyttöoikeus lakkaa joko sen saajan kuoltua tai määräajan umpeutuessa. Testamentintekijä voi siis asettaa ajan, jonka kuluessa käyttöoikeus lakkaa ja siirtyy omistajalle. Silloin kyseessä on määräaikainen hallintaoikeus. Oikeus on elinikäinen, jos testamentissa ei ole määrätty toisin. Testamentin käyttöoikeutta ei saa kuitenkaan luovuttaa toiselle henkilölle. (Aarnio ja Kangas 2008, 605-641; PK 12:3-6.)

Haltijan ei tarvitse maksaa perintöveroa omaisuudesta, vaan sen hoitaa omistusoikeuden saaja. Käyttöoikeudesta omistaja saa kuitenkin etua, minkä vuoksi hänen verotus kevenee. (Aarnio ja Kangas 2008, 605-641.) Käyttöoikeuden verohyötyä käsitellään tarkemmin luvussa 6. Omaisuuden tuot-tama tuotto on käyttäjälle kuitenkin veronalaista tuloa, josta tulee maksaa joko ansio- tai pääomatu-loveroa (TVL 2:37).

Haltijalla on lisäksi velvollisuus huolehtia välttämättömistä ja omista käyttökustannuksista. Välttä-mättömiä kustannuksia ovat tietyt omaisuuden hoitomenot ja korjauskulut. Käyttökustannuksia ovat esimerkiksi vakuutusmaksut, omaisuudesta maksettavat verot ja yhtiövastike. Näiden maksamiseen voi käyttää omaisuuden tuottoa. Jos tuotto ei riitä, käyttäjän tulee kustantaa loput omilla rahoilla. (Kolehmainen ja Rabinä 2013, 134-136; PK 12:3.2.) Omistaja on kuitenkin velvollinen maksamaan omaisuuden tarpeelliset kustannukset kuten perusparannusmenot (Fasoulas 2013, 26).

Keskinäinen testamentti

Keskinäinen testamentti on kahden tai useamman testamentin yhdistelmä. Sen laatiminen on yleistä avio- tai avopuolisoiden välillä. Keskinäisessä testamentissa puoliset tekevät omat testamentit tois-tensa hyväksi. Keskinäinen testamentti on siis yhteinen ja molemminpuolinen. (Laki24.fi 2013.) Sillä ei ole suurta merkitystä, kumpi puolisoista kuolee ensin, jos molempien testamenttien ehdot ovat samanlaiset.

Useissa tapauksissa keskinäinen testamentti on avio- tai avopuolisoiden välinen rajoitettu omistusoi-keustestamentti. Siinä eloon jäänyt puoliso on edunsaajana ja hän saa omaisuuden pääpiirteittäin täydellä omistusoikeudella. Leskeä rajoittaa vain testamentin toissijaismääräys eli omaisuuden saaja lesken kuoleman jälkeen. Tämän vuoksi leski ei voi testamentata muuta kuin omaa omaisuuttaan. Elossa oleva puoliso voi kuitenkin lahjoittaa saamaansa omaisuutta, mutta tämän kuolinpesästä voi joutua maksamaan vastiketta, jos toissijainen saaja sitä vaatii. Vastiketta ei tarvitse antaa, jos toissi-jaismääräys koskee vain jäljellä olevaa testamentin omaisuutta. Toissijaisia testamentinsaajia voivat olla puolisoitten lapset tai joku muu nimetty henkilö. (Aarnio ja Kangas 2008, 572-604.) Keskinäisen testamentin toissijaisen saajan ollessa puolisoitten yhteinen lapsi katsotaan useissa tapauksissa lap-sen vastaanottavan perinnön puoliksi molemmilta vanhemmiltaan. Täten perintöverokin määritetään erikseen kummankin vanhemman osuudesta. (KHO 1968-II-589.)

Keskinäinen testamentti voi olla myös luonteeltaan täysi omistusoikeustestamentti, joka on yleinen aviopuolisoiden välillä. Silloin kyseistä testamenttia ei voi saada muu kuin sen ensisijainen saaja. Koska toissijaismääräystä ei tehdä, ensimmäisenä kuolleen puolison omaisuus voi siirtyä kokonaan lesken perillisille. (Aarnio ja Kangas 2010, 526.) Vaarana on tietysti, että omaisuus menee kokonaan valtiolle, mikäli leskellä ei olekaan omia perillisiä.

Puolisoiden välinen keskinäinen testamentti on usein pelkkä hallintaoikeustestamentti. Sillä eloon jäänyt puoliso saa vain hallintaoikeuden kaikkeen puolison omaisuuksiin. Tästä huolimatta kuolinpesästä voidaan suorittaa perinnönjako. Perilliset saavat perintöomaisuuteen vain omistusoikeuden, koska hallintaoikeus on yhä leskellä. Omistaja saa hallintaoikeuden lesken kuoleman jälkeen, jos toissijaista saajaa ei ole määritetty. Omistajan ei tarvitse maksaa enää perintöveroa hallintaoikeudesta. (Fasoulas 2013, 24-25.)

Puolisoiden keskinäisessä hallintaoikeustestamentissa on myös mahdollista olla omistajatonta tila. Se tarkoittaa, että toisen puolison kuoltua elossa oleva saa omaisuuden käyttöoikeuden, mutta omistusoikeus ei siirry vielä kenellekään. Tätä kutsutaan omistajatonta tilan testamentiksi. Siinä omistusoikeus siirtyy testamentissa mainitulle henkilölle vasta elossa olevan puolison kuoleman jälkeen. Tämän vuoksi testamentin omaisuudesta ei voi suorittaa perintöveroa ennen lesken kuolemaa. Omistajatonta tilan testamentti on yleisintä lapsettomissa parisuhteissa. (Kolehmainen ja Rabinä 2012, 168-169.)

Korkeimman hallintaoikeuden tekemän päätöksen vuoksi voi päätellä, että testamentissa on omistajatonta tila, kun omistajaksi on merkitty joku muu kuin lähisukulainen. Eräässä tapauksessa perintöverolautakunta oli määrännyt omistusoikeuden saajalle perintöveron jo ensimmäisenä kuolleen puolison jälkeen. KHO kuitenkin kumosi verotuksen ja palautti asian uudelleen käsiteltäväksi perintöverolautakuntaan omistajatontaan tilaan vedoten. Kyseessä oli keskinäinen hallintaoikeustestamentti ja omistusoikeus määrättiin siirtyvän lesken kuoleman jälkeen henkilölle, joka ei ollut lähisukulainen. (Kolehmainen ja Rabinä 2012, 169; KHO 1978-B-II-634.)

Testamentissa ei kuitenkaan ole aina omistajatonta tilaa, jos omistajaksi on määrätty rintaperillinen, joka perisi normaalin perimysjärjestyksen mukaankin. Samoin voi käydä, jos puoliset ovat jättäneet määräämättä omistusoikeudesta, vaikka heillä on lapsia. Seuraava esimerkki 6 KHO tapauksesta, jossa ei ollut omistajatonta tilaa, koska omistusoikeuden saaja oli puolison pojan tytär.

Esimerkki 6: *Puolisoiden A:n ja B:n keskinäisen testamentin mukaan toisen kuoltua sai jälkeenjäänyt käyttöoikeuden koko omaisuuteen. Omaisuuden jaosta molempien kuoltua oli määrätty muun muassa siten, että A:n ja B:n poika sai käyttöoikeuden erääseen tilaan irtaimistoiheen ja pojankin kuoltua siirtyi omistusoikeus tilaan irtaimistoiheen pojan tyttärelle. Koska pojan tytär oli pojan sijaisperillinen, A:n ja B:n testamentin mukainen omistajaton tila A:n kuoleman jälkeen siihen asti, kunnes poika on kuollut, ei ollut mahdollinen. Pojan tyttärelle oli siten tullut määrätä perintövero hänelle testamentilla määrätystä omaisuudesta jo A:n jälkeen toimitetussa perintöverotuksessa. (KHO 2000:66.)*

Tuotto-oikeustestamentti

Tuotto-oikeustestamentti kuuluu myös erityistestamentteihin. Sillä annetaan tietyille henkilölle oikeus nostaa omaisuudesta tuleva korko ja tuotto. Kyseisen omaisuuden omistusoikeus tulee toiselle henkilölle. Tuotto-oikeuden saaja ei voi testamentata tai luovuttaa oikeuttaan toiselle henkilölle. Hän ei myöskään saa osallistua perintöomaisuuden määräämiseen. (Aarnio ja Kangas 2008, 649-657.)

Omistaja voi luovuttaa tuotto-oikeuden alaisen omaisuuden kolmannelle henkilölle, kunhan hän pitää tuotto-oikeuden voimassa (Aarnio ja Kangas 2010, 535).

5.3.3 Perinnöttömäksi tekeminen ja testamentin oikeuden menetys

Perillisen perinnöttömäksi tekeminen on mahdollista ainoastaan testamentilla ja se voi koskea vain rintaperillistä. Näin voi tehdä, jos perillinen on tahallisella rikoksella syvästi loukannut perittävää, hänen sukulaista, ottolasta tai tämän jälkeläistä. Rikoksen kohteeksi riittää esimerkiksi perittävän avio puoliso. Rikoksen ei kuitenkaan tarvitse välttämättä kohdistua suoraan perittävään tai tämän lähisukulaiseen. Ensisijaisesti kiinnitetään huomiota rikoksen loukkaavuuteen. (PK 15:4; Aarnio ja Kangas 2009, 149.)

Rikoksesta pitää olla tuomioistuimen päätös, jotta perittävä voi vedota testamentissaan siihen. Rikoksen ei tarvitse olla edes tuore, vaan vuosia sitten saatu tuomio on yhä pätevä peruste. Alle 15-vuotiaana tehdyt rikokset eivät kuitenkaan kelpaa perusteiksi. Lisäksi tuomioita tulee yleensä olla enemmän kuin yksi ja niiden on oltava vakavampia kuin omaisuuden näpistäminen. Esimerkiksi pelkkä rattijuopumus ei myöskään ole tarpeeksi vakava rikos perinnöttömäksi tekemisen perusteeksi. Jatkuva rikollinen toiminta on puolestaan tarpeeksi vakavaa, vaikka teot olisivat pieniä rikoksia. (PK 15:4; Rimmi 2012, 38-40; Aarnio ja Kangas 2009, 152-153.) Tällainen tilanne on seuraavan esimerkin 7 korkeimman oikeuden käsitellyssä tapauksessa. Perinnöttömäksi tehty henkilö nosti kanteen, joka kuitenkin hylättiin.

Esimerkki 7: *Perillinen oli ennen perinnöttömäksi tekemistä koskevan määräyksen sisältävän testamentin tekemistä eri aikoina tuomittu vapausrangaistuksiin väkijoumien luvattomasta valmistuksesta ja myynnistä, virantoimituksessa olevan virkamiehen väkivaltaisesta vastustamisesta, varkaudesta ja törkeästä varkaudesta. Perillinen oli syyllistynyt tahallisiin rikoksiin, jotka olivat syvästi loukanneet perittävää. Testamentin kumoamista koskeva kanne hylättiin. (KKO 1987:131.)*

Perillisen kunniaton tai epäsiiveellinen elämä on myös pätevä syy perinnöttömäksi jättämiselle. Laissa ei ole tarkempaa määritelmää epäsiiveellisille elämäntavoille, minkä vuoksi jokainen tähän vetoava tapaus on tulkittava tapauskohtaisesti. Kunniaton ja epäsiiveellinen käytös tulkitaan rikoksien tavoin kokonaisuutena, joten yksittäinen teko ei ole tarpeeksi vakavaa. Elinikäinen juopottelu perittävän kustannuksella voi olla jo oikeutettava peruste. Perinnöttömäksi määraamisestä on mainittava selvästi testamentissa perusteluineen. Perinnöttömäksi jätetyllä rintaperillisellä on kuitenkin oikeus vaatia lakiosaansa eli puolet hänelle kuuluvasta osuudesta. (PK 15:4; Rimm 2012, 38-40; Aarnio ja Kangas 2009, 155-159.)

Perillinen voi menettää oikeutensa koko perintöön tai osaan sitä, jos hän on tahallaan hävittänyt tai salannut testamentin (PK 15:2). Testamentinsaajan oikeus perintöön vanhenee kymmenen vuoden kuluessa, minkä jälkeen hän ei voi enää saattaa testamenttia toteen (PK 16:1).

5.4 Perinnöstä ja testamentista luopuminen

Perintöä ei ole pakko ottaa vastaan, vaan siitä voi luopua perittävän eläessä tai kuoleman jälkeen. Elinaikana tapahtuvaa perinnöstä luopumista kutsutaan negatiiviseksi perintösopimukseksi. Yleensä tällainen sopimus syntyy, kun perillinen hyväksyy testamentin perittävän eläessä. Luopuminen on tehtävä kirjallisesti perittävälle. (PK 17:1.1; Puronen 2011, 90.)

Kuoleman jälkeen perinnöstä luopuminen voi tapahtua aktiivisesti tai passiivisesti. Passiivinen luopuminen tarkoittaa, että perinnönsaaja ei ota perintöä haltuunsa. Perillisen oikeus perintöön vanhenee kymmenessä vuodessa, jos hän ei ryhdy minkäänlaisiin toimiin perinnön vastaanottamiseksi. Vanhentumisajan jälkeen perintöä ei ole oikeus vaatia itselleen, vaan se menee perimysjärjestyksessä seuraavalle henkilölle. Passiivinen käytös myös vaatii, että perinnöstä kieltäytyjä ei pääätä perinnönjaosta tai seuraavista perijöistä millään tavalla. (Puronen 2009, 204-205.) Muuten hänelle syntyy verovelkasuhde perintöön. Passiivisella luopumisella ensisijaiselle perilliselle ei synny perintöverovelvollisuutta, vaan se siirtyy luovutuksensaajalle.

Aktiivinen perinnöstä luopuminen tapahtuu joko tehokkaasti tai tehottomasti. Luopuminen tehdään kirjallisesti, kuten ennakkoluopumisessa. Perillinen ei voi kuitenkaan luopua muusta kuin omasta osuudestaan. Lisäksi perillisen on oltava oikeustoimikelpoinen. Siksi alaikäinen ei saa luopua osuudestaan, vaan valta on hänen edunvalvojalla eli yleensä vanhemmilla. Tähän he tarvitsevat kuitenkin holhousviranomaisen luvan. Edunvalvoja ei saa useissa tilanteissa luopua alaikäisen perinnöstä, kos-

ka se katsotaan tämän vahingoksi. Siksi perinnöstä luopuminen on mahdollista vain, kun alaikäinen on saanut ennakkoperinnön tai jäämistö on ylivelkaantunut. (Puronen 2011, 99.)

Tehokas luopuminen voi tapahtua vain sijaantuloperillisen eli rintaperillisen hyväksi. Kun perijä luopuu perinnöstä tehokkaasti, hänelle ei synny verovelvollisuutta. Lopullinen perinnönsaaja maksaa perintöveron. Perinnöstä ei voi enää luopua tehokkaasti vuosien päästä perittävän kuolemasta. Ohjeellinen aikaraja on kaksi vuotta. Ensisijaisen perijän verovelkasuhteen syntymisen jälkeen tapahtuva perinnöstä luopuminen on tehoton. (Puronen 2011, 100-102.)

Tehottomassa luopumisessa perijä antaa joko osan perinnöstään tai kaiken haluamalleen henkilölle, jolloin kyseessä on lahja. Tällöin perinnönsaaja joutuu maksamaan perintöveroa koko perinnöstä ja lahjansaaja lahjaveroa saamastaan perinnön osasta. Toiselle sukupolvelle perintö voidaan siirtää ilman ylimääräisiä veroseuraamuksia vain luopumalla siitä tehokkaasti. (Puronen 2009, 205-213.)

Testamentin luopumisesta on myös ilmoitettava kirjallisesti. Lisäksi tehokas testamentista luopuminen edellyttää, ettei testamentinsaaja määrää omaisuudesta. Alaikäisen lapsen kohdalla on samat periaatteet kuin perinnöstä luopumisessa. Alaikäiselle on myönnettävä erityinen edunvalvoja, jos vanhempi luopuu perinnöstään tai testamentistaan alaikäisen lapsensa hyväksi. Testamentinsaajan sijaan tulevat hänen rintaperilliset, jos tämä kuolee ennen kuin oikeus testamenttiin on tullut voimaan. Mikäli testamentti koskee omaisuuden hallintaoikeutta ja sen saaja luopuu tästä, niin hallintaoikeus palautuu kuolinpesään ja jakautuu muille perillisille tai testamentinsaajille. (Puronen 2009, 211-213.)

Toisin kuin perinnön tapauksessa, testamentista voi luopua osittain ilman ylimääräisiä veroseuraamuksia. Tämä on mahdollista, kun luopuminen tapahtuu tehokkaasti kahden vuoden sisällä testamentintekijän kuolemasta. Testamentin osittaisessa luopumisessa luovuttaja joutuu maksamaan perintöveroa vain osasta, jota ei ole luovutettu. (Puronen 2009, 211-213.)

5.5 Perinnönjaon toimittaminen

Perinnönjaossa perilliset saavat virallisesti osuutensa kuolinpesän omaisuudesta. Se toteutetaan, kunnes perunkirjoitus on suoritettu ja joku kuolinpesän osakas vaatii jakoa. Jakovaatimuksen esittämiseen ei ole määräaikaa, joten perinnönjako voidaan mahdollisesti suorittaa vasta monta vuotta myöhemmin. Ennen perinnönjakoa tulee tarvittaessa suorittaa ositus, jos sitä ei ole vielä tehty. Perinnönjako voidaan toimittaa joko sopimus- tai toimitusjakona. Kuolinpesä voidaan jakaa myös osittain tai pitää se kokonaan jakamattomana. (Aarnio ja Kangas 2009, 1209-1212.)

Yleisin jakovaihtoehto on sopimusjako. Siinä kuolinpesän osakkaat sopivat yhdessä, mitä omaisuutta kukin osakas saa. Osakkailla on sopimusvapaus eli omaisuuden laadulla ei ole väliä kunhan perintöosuudet toteutuvat. Kaikkien tulee kuitenkin olla yksimielisiä perinnönjaosta. (Aarnio ja Kangas 2009, 1209.)

Toimitusjaossa kuolinpesän osakkaat hakevat käräjäoikeudelta pesänjakajaa, joka toimittaa perinnönjaon. Pesänjakajan on suoritettava jako, jos kuolinpesän osakas sitä vaatii tai jonkun osakkaan osuus pesästä on ulosmitattu (PK 23:3,2). Pesänjakajan yksi keskeisimmistä tehtävistä on arvostaa jaettava omaisuus. Hän tekee arviot itsenäisesti, mutta ne on perusteltava. Jos osakkaat tekevät sopimuksen omaisuuden jakoarvoista, tämä sitoo pesänjakajaa. Hänen tehtävä on myös määrätä aika ja paikka sekä kutsua kaikki asianosaiset perinnönjakotilaisuuteen. Pesänjakaja voi suorittaa osittaisen perinnönjaon osakkaiden suostumuksella. (Aarnio ja Kangas 2009, 1209-1282.)

Kummankin jakotavan lopuksi tulee laatia jakokirja. Toimitusjaossa sen allekirjoittaa pesänjakaja, mutta sopimusjaossa velvollisuus on osakkailla. Lisäksi kahden esteettömän henkilön on todistettava jakokirja oikeaksi aivan kuten testamentin kohdalla. (PK 23:9.)

6 PERINTÖVERO

Perintöveroa maksetaan kaikesta perintönä ja testamentilla saadusta omaisuudesta, jos perinnönjät-
täjä tai perillinen asui Suomessa kuolinhetkellä (Perintö- ja lahjaverolaki 2:4). Henkivakuutuksen
edunsaaja suorittaa perintöveroa myös saamastaan vakuutuskorvauksesta, mikäli korvaus ei ole ve-
rotettavaa tuloa. Veroa ei kuitenkaan suoriteta tavanomaisesta koti-irtaimistosta, kun sen arvo on
enintään 4 000 euroa. (PerVL 2:7a.1-7b.) Tässä luvussa perehdytään perintöveroon ja siihen vaikut-
taviin asioihin.

6.1 Verovelvollisuuden alkaminen

Perintöverovelvollisuus alkaa yleensä perittävän kuolinhetkellä. Testamentinsaajalla se voi alkaa vas-
ta testamentin määräysten toteutumisen jälkeen. (PerVL 2:5-7.) Testamenttiin voidaan siis asettaa
ehto, jonka toteutumisen jälkeen testamentinsaaja voi vastaanottaa omaisuuden. Tällainen ehto on
esimerkiksi tietyn iän saavuttaminen. Tässä tilanteessa perintöverovelvollisuuden katsotaan alkavan
vasta, kun perinnönsaaja saa omaisuuden haltuunsa. Testamentin ehdot eivät saa olla hyvän tavan
vastaisia. (Puronen 2011, 129-130.) Esimerkiksi ehtona ei voi olla naimisiin meneminen tietyn henki-
lön kanssa.

Verovelvollisuuden katsotaan syntyvän lopullisesti, kun perijä tai testamentinsaaja on ryhtynyt perin-
töön. Perillisen oikeus perintöön vanhenee kymmenessä vuodessa, jos hän pysyy passiivisena. Täten
hänelle ei synny perintöverovelvollisuutta, vaan se siirtyy seuraavalle perijälle. Verovelkasuhde muo-
dostuu kuitenkin, jos perijä määrää jollain tavalla perinnöstään tai luopuu siitä osittain tehottomasti.
(Puronen 2011, 95-96.) Perillisen ja luovutuksensaajan verovelkasuhteen syntymiseen vaikuttaa siis
perinnöstä luopumisen tapa. Aihetta käsiteltiin aikaisemmin luvussa 5.

6.2 Veron määrään vaikuttavat asiat

Omaisuuden arvostaminen on olennainen perintöveroon vaikuttava tekijä. Pääasiassa perintöveron
alainen omaisuus arvostetaan käypään arvoon, joka sillä oli verovelvollisuuden alkaessa. Käypä arvo
tarkoittaa omaisuuden todennäköistä luovutushintaa. (PerVL 2:9.) Velatkin arvostetaan samalla peri-
aatteella. Jokaisella omaisuudenlajilla on lisäksi omat arvostamissääntönsä. Esimerkiksi rahavarat ja
talletukset arvostetaan niiden nimellisarvoonsa. Osakkeet arvostetaan kuolinpäivän pörssilukujen
mukaan. Kiinteässä omaisuudessa maa-alue ja rakennus arvostetaan erikseen, mutta käytännössä
ne käsitellään yleensä yhdessä. (Verohallinto 2013, 5-6,12.)

Omaisuuden arvostamisessa voidaan käyttää eri arvonmäärittämismenetelmiä. Omaisuuslaji määrit-
tää, mitä menetelmää arvostamisessa käytetään. Mahdollisia menetelmiä ovat kauppa-arvo-, tuotto-
arvo- ja kustannusarvomenetelmä. Maa-alueessa käytetään yleensä kauppa-arvomenetelmää ja ra-
kennuksissa kustannusarvomenetelmää, jos niitä ei voi arvostaa yhdessä. Kiinteistön kohdalla käyte-
tään kuitenkin kauppa-arvomenetelmää. (Verohallinto 2013, 1-4,12.)

Omaisuuuden arvostamisen lisäksi seuraavaksi käsiteltävät ovat yleisimpiä asioita, jotka vaikuttavat lopullisen perintöveron määrittelyyn. Lisää perintöveroon vaikuttavista keinoista kerrotaan myös luvussa 8.

6.2.1 Veroluokat ja veroasteikot

Veroluokkia oli kolme ennen vuoden 2008 merkittävää perintö- ja lahjaverolain muutosta. Viimeiset neljä vuotta perintöveroluokkia on ollut kaksi. Oikean luokan valintaan vaikuttaa, millainen on sukulaisuussuhde vainajaan.

I Veroluokka

Ensisijaisesti ensimmäiseen veroluokkaan kuuluvat perinnönjättäjän lapset, ottolapset, lapsenlapset, vanhemmat, isovanhemmat ja aviopuolison lapset. Tähän veroluokkaan kuuluvat myös perinnönjättäjän aviopuoliso ja parisuhdekumppani rekisteröidyssä parisuhteessa. Kihlakumppani ja avopuoliso luetaan samaan veroluokkaan vainajan pesästä saadun toimeentulotuen määrään asti, jos avopuolisot ovat asuneet yhdessä vähintään viisi vuotta tai heillä on tai on ollut yhteinen lapsi. Tämä koskee myös rekisteröimätöntä parisuhdekumppania. (PerVL 2:11.1; Lindholm 2012, 65-66.) Lisäksi ensimmäiseen veroluokkaan kuuluu tuloverolain mukainen avopuoliso, joka on ollut aikaisemmin naimisissa vainajan kanssa tai heillä on ollut yhteinen lapsi (PerVL 2:11.3; TVL 2:7.3). Muussa tapauksessa avopuoliso kuuluu toiseen veroluokkaan. Avioliiton ulkopuolella syntyneet lapset kuuluvat myös ensimmäiseen veroluokkaan, vaikka heidän isyyttä ei olisi tunnustettu. Korkein hallinto-oikeus on sallinut tämän, kunhan perinnönjättäjä on ilmaissut isyytensä muulla tavalla, esimerkiksi testamentissa. (KHO 1946-I-4.) Tämän perusteella tunnustamaton lapsi voi siis sisältyä toiseenkin veroluokkaan.

II Veroluokka

Luonnollisesti toiseen veroluokkaan luetaan kaikki vieraat ja muut perilliset, joita ovat perinnönjättäjän sisarukset, sisarpuolet ja näiden jälkeläiset sekä serkut (PerVL 2:11.2; Lindholm 2012, 65). Useasti kyseiseen veroluokkaan kuuluvat myös edellä mainitut avopuoliso, kihlakumppani ja rekisteröimätön parisuhdekumppani. Lisäksi entiset kumppanit, isä- ja äitipuolet sekä avopuolison omat lapset kuuluvat aina toiseen veroluokkaan.

Taulukko 2: I veroluokan perintöveroasteikko (PerVL 2:14)

Verotettavan perinnön arvo (€)	Vero alarajan kohdalla (€)	Veroprosentti ylimenevästä osasta (%)
20 000–40 000	100	7
40 000–60 000	1 500	10
60 000–200 000	3 500	13
200 000–1 000 000	21 700	16
1 000 000–	149 700	19

Taulukko 3: II veroluokan perintöveroasteikko (PerVL 2:14)

Verotettavan perinnön arvo (€)	Vero alarajan kohdalla (€)	Veroprosentti ylimenevästä osasta (%)
20 000–40 000	100	20
40 000–60 000	4 100	26
60 000–1 000 000	9 300	32
1 000 000–	310 100	35

Taulukkojen (2 ja 3) veroasteikot ovat voimassa 1.1.2013-31.12.2015. Vuoteen 2012 verrattuna veroasteikkoihin on lisätty uusi raja-arvo yli miljoonan suuruisille perinnöille. Tämän vuoksi miljoonaperinnöstä joutuu maksamaan nykyisin enemmän veroa kuin edeltävinä vuosina. Pienin perintöverotettava summa on pysynyt kuitenkin samana eli kaikki alle 20 000 euron arvoiset perinnöt ovat perintöverosta vapaita. Pelkästään taulukoita tarkastelemalla huomaa, että toisessa veroluokassa verotus on selvästi ankarampaa kuin ensimmäisessä. Toisen veroluokan asteikossa on vähemmän veroportaita ja ylimenevän osan prosentit ovat selvästi korkeammat. Esimerkki 8 selventää perintöveron laskemista.

Esimerkki 8: Eeva sai avopuolisonsa testamentilla 50 000 euron perinnön. Avioliitto oli kestänyt 4 vuotta ja parilla ei ollut lapsia. Lisäksi Eeva ei ollut enää oikeutettu erilliseen toimeentulotukeen. Tämän vuoksi perintövero lasketaan toisen veroluokan asteikon mukaan. Alarajan ylimenevästä osasta lasketaan 26 prosenttia veroa. Täten perintövero on $4\,100 + (50\,000 - 40\,000 * 26\%) = 6\,700$ €.

Vertailun vuoksi katsotaan, miten avioliiton solmiminen vaikuttaisi muuten samaan tilanteeseen. Jos Eeva olisi ollut avioliitossa, perintövero määräytyisi ensimmäisen veroluokan mukaan. Tässä tapauksessa alarajan ylimenevästä osasta laskettaisiin 10 prosenttia perintöveroa. Silloin perintövero olisi $1\,500 + (50\,000 - 40\,000 * 10\%) = 2\,500$ euroa.

Avioliiton solmiminen olisi täten alentanut maksettavaa perintöveroa **4 200** euroa. Jos Eeva olisi ollut yli viisi vuotta avoliitossa ja saanut testamentin sijaan toimeentulotukea, niin perintövero olisi laskettu ensimmäisen veroluokan mukaan. Tällöin perintövero olisi ollut sama kuin aviopuolisolla eli 2 500. Laissa määrittelemättömän avioliiton ja avioliiton vaikutus perintöveron määrään on merkittävä.

6.2.2 Yhteiseksi testamentattu omaisuus

Omaisuuksien voi antaa yhteisesti useammalle henkilölle, jolloin kyseessä on yhteistestamentti. Tämän vastaanottajilla on yhteinen omistusoikeus testamentin alaiseen omaisuuteen ja he suorittavat vain yhden perintöveron. Vero määritetään kaukaisemman sukulaisuussuhteen mukaan, kun testamentinsaajat ovat eri sukulaisuussuhteessa perittävään. Vero määritetään kuitenkin läheisimmän sukulaisuuden mukaan, kun testamentin vastaanottavat puoliset avioliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa. (PerVL 2:15.) Tämä ei koske avopuolisoita ja rekisteröimättömän parisuhteen kumppaneita, vaan heidän kohdalla toimitaan perussäännön mukaisesti.

Oikeuskäytännössä on katsottu testamentin kuuluvan aviopuolisolle yhteiseksi, jos siinä ei käy ilmi muuta (KHO 1986-B-II-599). Saantoa ei kuitenkaan oleteta yhteiseksi, jos saajina ovat muut kuin aviopuolisot, esimerkiksi sisko ja veli (KHO 1973-B-II-596). Silloin omaisuus jaetaan puoliksi ja molemmat vastaanottajat maksavat omasta osuudestaan perintöveronsa. Näin menetellään muissakin tilanteissa, joissa testamenttia ei ole annettu yhteiseksi. Esimerkissä 9 vertaillaan avio- ja avioliiton vaikutusta, kun puoliset saavat yhteistestamentin. Samaa vertailua tehdään myös päinvastaisesta tilanteesta.

Esimerkki 9: Raimo oli yksin elävä leski. Hän laati testamentin, jossa hän määräsi koko omaisuutensa yhteisesti ainoalle pojalleen ja tämän vaimolle. Raimon kuoltua tämän omaisuuden käypä arvo on 500 000 €. Perintövero määritetään ensimmäisen veroluokan mukaan, koska testamentti on tarkoitettu yhteiseksi ja sen saajat ovat avioliitossa. Silloin suoritettava perintövero on

$$21\,700 + (500\,000 - 200\,000 * 16\%) = 69\,700 \text{ €}.$$

Vero laskettaisiin toisen veroluokan mukaan, jos Raimon poika olisikin ollut avoliitossa. Tuolloin suoritettava perintövero olisi

$$9\,300 + (500\,000 - 60\,000 * 32\%) = 150\,100 \text{ €}.$$

Liittojen välinen ero on

$$150\,100 - 69\,700 = 80\,400 \text{ €}.$$

Tässä tapauksessa liitolla ei ole mitään vaikutusta, mikäli testamentti ei olisi yhteistestamentti. Lopputulos olisi molemmissa tapauksissa sama, jos Raimon omaisuus olisi testamentattu puoliksi Raimon pojalle ja tämän puolisolle. Silloin molempien osuus olisi $500\,000 / 2 = 250\,000$ €. Pojan vaimoa verotettaisiin avovaimon tavoin toisen veroluokan mukaan omasta osuudesta. Hänen perintövero olisi

$$9\,300 + (250\,000 - 60\,000 * 32\%) = 70\,100$$

ja pojan perintövero

$$21\,700 + (250\,000 - 200\,000 * 16\%) = 29\,700 \text{ €}.$$

Yhteensä puoliset maksaisivat

$$70\,100 + 29\,700 = 99\,800 \text{ €}.$$

Loppujen lopuksi avopuolisot säästäisivät $150\,100 - 99\,800 = 50\,300$ € maksamalla yhteisen veron sijaan kahdet eri perintöverot. Aviopuolisoiden erikseen maksamien perintöverojen summa puolestaan olisi yhteensä $99\,800 - 69\,700 = 30\,100$ euroa suurempi kuin puolisoiden yhteinen vero. Näin ollen yhteistestamentti on huomattavasti edullisempi aviopuolisolle, kun taas avopuolisolle on parempi suorittaa testamentin saannosta henkilökohtaiset perintöverot.

6.2.3 Erityiset vähennykset

Perintöveron määrään vaikuttavat mahdolliset perintöosuudesta vähennettävät erityiset vähennykset. Näihin ovat oikeutettuja vain perittävän lähimmäiset perilliset ja ne vähennetään automaattisesti. Vähennyksiin oikeuttavien henkilöiden ei siis tarvitse hakea niitä, kuten lakiosaa. Erityisiä vähennyksiä ovat puoliso- ja alaikäisyysvähennys. (PerVL 2:12; Lindholm 2012, 78.)

Puolisovähennykseen ovat oikeutettuja perittävän leski ja kumppani rekisteröidystä parisuhteesta, kun he ovat perillisiä tai testamentinsaajia. Entisellä puolisoilla ei ole oikeutta vähennykseen, vaikka tämä olisi testamentinsaaja. Avopuolison osalta vähennyksen saaminen on rajallista. Tuloverolaissa mainittu avopuoliso on oikeutettu vähennykseen. Avopuolisoiden on siis pitänyt olla aikaisemmin naimisissa tai heillä on tai on ollut yhteinen lapsi. Muunlainen avopuoliso ja rekisteröimättömän parisuhteen kumppani eivät ole oikeutettu puoliso-vähennykseen. Sen suuruus on 60 000 euroa ja se vähennetään lesken verotettavasta perintöosuudesta. (Puronen 2011, 253-254.) Esimerkki 10 havainnollistaa, millaisessa tilanteessa puoliso-vähennystä ei saa hyödyntää.

Esimerkki 10: Maria sai avopuolisoltaan testamentilla 100 000 euron perinnön. He olivat asuneet yhdessä jo kuusi vuotta puolison kuolinpäivään mennessä, mutta heillä ei ollut yhteisiä lapsia. He eivät myöskään ole olleet naimisissa. Täten Maria ei saa vähentää perinnöstään puoliso-vähennystä. Perintöverotettavaksi tulee koko 100 000 €. Maria olisi ollut oikeutettu puoliso-vähennykseen, jos puolisoilla olisi ollut lapsi tai he olisivat olleet naimisissa. Silloin perintöverotettavaksi olisi jäänyt vain $100\,000 - 60\,000 = 40\,000$ €.

Alaikäisyysvähennyksen voi saada perinnönjättäjän lapsi tai ottolapsi. Lapsenlapsi tai vielä alenevammassa polvessa oleva perillinen on oikeutettu vähennykseen, jos lähimmät rintaperilliset ovat kuolleet ennen perittävää. Lapsenlapsi ei siis voi saada vähennystä, jos perittävän lapsi on elossa. Näin ollen lapsenlapsi ei voi myöskään hyödyntää alaikäisyysvähennystä perinnöstä luopumisen seurauksena saadusta osuudesta. Vähennysoikeuden edellytyksenä on, että perillinen ei ole vielä täyttänyt 18 vuotta. Alaikäisyysvähennyksen suuruus on 40 000 euroa ja se on aina henkilökohtainen. Tämän johdosta samansuuruisen vähennyksen voi saada jokainen siihen oikeutettu alaikäinen perillinen. (Puronen 2011, 255.)

6.2.4 Ennakkoperintö ja muut lahjat

Nimestään huolimatta ennakkoperintö tarkoittaa lahjaa tai lahjanluontoista kauppaa. Tavallisesta lahjasta ennakkoperintö eroaa siten, että se otetaan huomioon perintöverotuksessa. Ennakkoperinnöstä pitää aina tehdä lahjaveroilmoitus maksettavaa lahjaveroa varten. Se on annettava kolmen kuukauden aikana lahjan saamisesta. (Lindholm 2012, 169; Puronen 2011, 269-270.) Ilmoitus ennakkoperinnöstä kannattaa tehdä, vaikka perinnön arvo olisi alle 4000 euroa. Siten tulevaisuudessa on helppo todistaa, mitkä lahjat voidaan vähentää perintöverotuksessa.

Ennakkoperintö annetaan rintaperillisille eli lapsille, ottolapsille ja heidän jälkeläisille perittävän elinaikana. (PK 6:10). Ennakkoperinnön saajan kuoltua ennen perinnönjättäjää, ennakkoperinnön vähennysoikeus perintöosuudesta siirtyy saajan jälkeläiselle. Rintaperillisen saamaa lahjaa pidetään yleensä ennakkoperintönä, jos lahjakirjassa ei toisin mainita. (Puronen 2009, 152-154.) Tästä oletuksesta poiketaan kuitenkin ainoan lapsen saaman lahjan kohdalla (KHO 19.10.1984/4518). Samoin toimitaan, jos useampi lapsi saa samanaikaisesti yhtä suuren lahjan. Lapsenlapselle annettua lahjaa ei myöskään pidetä automaattisesti ennakkoperintönä, vaan se on mainittava erikseen. (Kolehmainen ja Rabinä 2012, 229.) Tämän vuoksi olisi tärkeää ilmoittaa selvästi, millaisesta lahjasta on kysymys.

Ennakkoperintöjen saantihetken arvot lisätään jäämistöön selvitetessä perillisten laskennallisia perintöosuuksia (PK 6:5). Perintöosuuksien selvittämisen jälkeen rintaperillisen ennakkoperintö vähennetään tämän perintöosuudesta. Perillinen saa siis osuudestaan perinnönjaossa ennakon vähentämisen jälkeen jäljelle jäävän omaisuuden. Jos ennakkoperintö on suurempi kuin saajan perintöosuus, hänen ei tarvitse palauttaa ylijäämää ennakosta. (PK 6:6-7; Lindholm 2012, 170-171.) Tässä tilanteessa perillinen ei saa enää mitään varsinaisessa perinnönjaossa.

Aikaisemmin muut perintöverotuksessa huomioidut lahjat lisättiin ennakkoperinnön tavoin lahjoittajan jäämistöön ennen perintöosuuksien laskemista. Muita lahjoja ovat ne, jotka perillinen on saanut kolmen vuoden kuluessa ennen perittävän kuolemaa. Näihin ei sisälly koti-irtaimistolahjat sekä elätukseen, koulutukseen ja kasvatukseen saadut lahjat. Nykyisin näitä muita lahjoja ei enää lisätä perittävän jäämistöön, vaan ne lisätään suoraan lahjansaajan laskennalliseen perintöosuuteen. Siten kyseiset lahjat eivät vaikuta muiden perillisten perintöverotukseen. (Puronen 2011, 275-276.)

Tavallisesti ennakkoperintö vähennetään sen antajan kuoleman jälkeisessä perinnönjaossa. Tästä säännöstä poikkeuksena on avioliitossa yhteiselle lapselle avio-oikeuden alaisesta omaisuudesta annettu ennakkoperintö. Tällainen ennakko on ensin lisättävä lahjanantajan avio-oikeuden alaiseen omaisuuteen ositusta varten. Sitten se on vähennettävä ensiksi kuolleen puolison perinnöstä (PK 6:1.2.) Sillä ei ole merkitystä, kuoleeko lahjanantaja ensin vai ei. Jos perintö ei riitä ennakon vähentämiseen, loput voi vähentää lesken kuoleman jälkeen. Tämän vähentämistavan edellytyksenä on, että ennakonsaaja on aviopuolisoiden yhteinen lapsi ja ennakko on annettu avio-oikeuden alaisesta omaisuudesta. Vähentämistapa ei siis koske lapsipuolia. Lahjanantajan kuoleman jälkeen ennakkoa ei tarvitse enää huomioida, jos se vähennettiin kokonaan toisen vanhemman perinnöstä. (Puronen

2011, 271-273.) Osituksessa ei lisätä muita lahjoja kuin ennakoperinnöt. Avoliiton tapauksessa ei voida käyttää samaa ennakoperinnön vähentämistapaa, vaan ennako vähennetään normaalisti sen antajalta saatavasta perinnöstä. Esimerkki 11 havainnollistaa juuri avioliitossa yhteiselle lapselle annetun ennakoperinnön käsittelemistä.

Esimerkki 11: Poika sai isältään 10 000 euron ennakoperinnön, joka oli pojan vanhempien avio-oikeuden alaista omaisuutta. Myöhemmin äiti kuoli ja ennakoperintö liisättiin isän varallisuuteen jäämistöosituksessa. Äidin varallisuus oli 150 000 € ja isän 100 000+10 000 € = 110 000 €. Täten molempien avio-osa on $(150\,000 + 110\,000) / 2 = 130\,000$. Isälle on kuitenkin suoritettava tasinkoa $130\,000 - 100\,000 = 30\,000$ €. Äidin jäämistön arvosta vähennetään vielä isän antama ennako, minkä jälkeen pojan saama perintö on 90 000 €. Näin ollen ennakoperintöä ei huomioida enää isän kuoleman jälkeen. Jos äidiltä saatu perintö ei olisi riittänyt ennakon vähentämiseen, loput vähennettäisi isän jäämistöstä.

Laskennallisesta perintöosuudesta määritetään normaalissa tilanteessa maksettava perintövero. Ennakoperinnöstä maksettu lahjavero voidaan kuitenkin vähentää laskennallisesta perintöverosta. Jos lahjavero on suurempi kuin perintövero, niin ylimääräistä osaa ei saa takaisin. (PerVL 2:16.3.) Lain mukaan lahjaveroa ei voi kuitenkaan vähentää perintöverotuksessa, jos sitä ei ole suoritettu. Tämä oli perusteena korkeimman hallinto-oikeuden tapauksessa, jossa isältään ennakoperinnön saanut poika ei jättänyt lahjaveroilmoitusta eikä täten suorittanut lahjaveroa. Muuten pojalla olisi ollut oikeus vähentää ennakon vero perintöverotuksessa isänsä kuoleman jälkeen. (KHO 18.9.1987/3851.)

Tuoreemmassa tapauksessa mies sai lahjan tädiltään, mutta lahjavero määritettiin väärin ensimmäisen eikä toisen veroluokan mukaan. Täti kuoli kolmen vuoden sisällä lahjan antamisesta ja mies sai tältä perinnön. Mies vaati perintöverotuksessa vähennettäväksi oikean lahjaveron määrän, mutta KHO:n päätöksellä mies sai vähentää vain lahjasta suoritettua lahjaveron. (KHO 2013:98.) Täten suoritettava perintövero jäi suuremmaksi, mitä se olisi ollut, jos lahjavero olisi alun perin määritetty oikein.

6.2.5 Hallinta- eli käyttöoikeus

Hallintaoikeus tiettyyn omaisuuteen voidaan antaa yhdelle tai useammalle eri henkilölle kuin omistusoikeus. Tämä on mahdollista tehdä testamentilla tai lahjakirjalla. Näiden lisäksi leski voi saada hallintaoikeuden myös suoraan lainsäädännön perusteella asuntoon ja asuinirtaimistoon. Hallinta- ja omistusoikeuden erottaminen pienentää perillisten verotettavaa perintöosuutta. Käyttöoikeuden saajalle etu on kuitenkin verovapaata. (Lindholm 2012, 71-75.)

Perintöosuudesta vähennetään hallintaoikeuden arvo eli pääomitettu arvo. Tämän perusteena on yleensä laskennallinen vuosituotto, koska todellista vuosituottoa on useimmiten vaikea selvittää. Ensisijaisesti on kuitenkin käytettävä todellista vuosituottoa, jos sen pystyy määrittämään. Esimerkiksi vuokratun huoneiston todellista vuosituottoa vastaavat huoneiston nettotulot. Laskennallinen vuosi-

tuotto on joko kolme tai viisi prosenttia hallintaoikeuden kohteena olevan omaisuuden arvosta. Yleisesti asunto-osakkeiden kohdalla käytetään viittä prosenttia, mutta vapaa-ajan asunnoissa on käytössä kolme prosenttia. (Lindholm 2012, 71-75; Verohallinto 2013, 38-39.) Korkein hallinto-oikeus päätti eräässä tapauksessa, että hallintaoikeuden arvoa laskettaessa vuositulon määräksi vahvistetaan viisi prosenttia perillisen jäämistöosuuden arvosta (KHO 1987-B-624). Näin menetellään epäselvissä tilanteissa.

Hallintaoikeuden saajan ikä otetaan myös huomioon pääomitettua arvoa selvitetäessä, kun kyseessä on elinikäinen hallintaoikeus. Tällöin käyttöoikeuden saajan ikää vastaavalla vuositulokertoimella kerrotaan omaisuuden vuosituotto. Hallintaoikeuden arvo lasketaan nuoremman henkilön ikäkertoimen mukaan, jos oikeuden saajia on useampi kuin yksi. Kerroin otetaan myös nuoremman puolison perusteella, jos hallintaoikeuden saajat ovat aviopuolisot. (Fasoulas 2013, 24; Verohallinto 2013, 39.) Taulukko 4 esittää eri-ikäisiä haltijoita vastaavat vuositulokertoimet. Näiden perusteella perintöosuudesta vähennettävä arvo on sitä suurempi, mitä nuorempi on hallintaoikeuden saaja.

Taulukko 4. Ikäkertoimet (PerVL 2:10)

Verovelvollisen ikä	Vuositulokerroin
alle 44 vuotta	12
44–52 vuotta	11
53–58 vuotta	10
59–63 vuotta	9
64–68 vuotta	8
69–72 vuotta	7
73–76 vuotta	6
77–81 vuotta	5
82–86 vuotta	4
87–91 vuotta	3
92 tai enemmän	2

Hallintaoikeuden voi antaa myös määrävuosiksi, mutta tämä ei ole niin yleistä. Määrävuosiksi annetun hallintaoikeuden arvon määrittäminen on vaikeaa, koska siinä tarvitaan arvostamisohjeissa olevaa vuositulokerrointaulukkoa. Tämä taulukko on erilainen kuin yllä oleva taulukko 4. Määräaikaisen hallintaoikeuden arvo lasketaan oikeuden voimassaoloajan täysien vuosien, keskimääräisen vuotuisarvon ja kahdeksan prosentin korkomarginaalin mukaan perintöverolaissa säädetyllä tavalla. Määräaikaisen hallintaoikeuden arvo ei saa olla suurempi kuin elinikäisen. (Verohallinto 2013, 39; Fasoulas 2013, 24.) Tässä työssä keskitytään elinikäisen hallintaoikeuden määrittämiseen, mitä esi-merkki 12 havainnollistaa.

Esimerkki 12: A:n tytär B sai omistusoikeuden asunto-osakkeeseen, johon leski C sai elinikäisen hallintaoikeuden. Asunto-osakkeen arvoksi on arvioitu 150 000 ja laskennallisena vuosituottona käytetään viittä prosenttia osakkeen arvosta. Lesken ikä oli A:n kuolinhetkellä 60 vuotta, jolloin vuositulokerroin on 9. Hallintaoikeuden arvo on siis $150\,000 \cdot 5\% \cdot 9 = 67\,500$ €.

Lopulta hallintaoikeudesta saadun edun jälkeen B:n perintöveron alaiseksi arvoksi jää $150\,000 - 67\,500 = 82\,500$ €. Tytär saa hallintaoikeuden C:n kuoleman jälkeen, mistä tyttären ei tarvitse enää maksaa perintöveroa.

Lopuksi selvitetään, kuinka paljon tytär maksaa perintöveroa hallintaoikeudesta saadun edun jälkeen. Vertailuksi lasketaan myös perintöveron määrä ilman hallintaoikeudesta saatua etua. Molemmissa tapauksissa vero määritetään ensimmäisen veroluokan kolmannen portaan mukaisesti. Molemmissa alaraja on 60 000 ja tämän ylimenevästä osasta lasketaan 13 prosenttia veroa. Ilman hallinta- ja omistusoikeuden erottamista perintövero olisi 15 200 €, mutta hallintaoikeudesta saadun edun ansiosta perintövero on vain 6 425 €. Hallintaoikeudesta saatu etu on merkittävä, tarkalleen $15\,200 - 6\,425 = 8\,775$ €.

6.2.6 Perintöverohuojennus kahden vuoden aikana sattuneisiin perintösaantoihin

Samaa omaisuutta ei veroteta kahdesti, mikäli se siirtyy perintönä vähintään kahdesti kahden vuoden aikana. Tällaisessa tilanteessa lopullinen perinnönsaaja voi saada huojennuksen perintöverotuksessa. Hän voi vähentää omasta perintöverostaan ensimmäisen perijän perintöveron. Vero määrätään toisen veroluokan mukaan. Jälkimmäisen perillisen ja ensimmäisen perinnönjättäjän sukulaisuusteella ei ole siis väliä. Toiselle perilliselle ei kuitenkaan määrätä perintöveroa, jos hänen sukulaisuussuhde toiseen perinnönjättäjään on sama kuin tämän suhde ensimmäiseen perinnönjättäjään. (Lindholm 2012, 76.) Asiaa havainnollistaa seuraava esimerkki 13.

Esimerkki 13: Pekka kuoli ja hänet peri Pekan poika Antti. Antti kuoli kahden vuoden sisällä ja hänet peri Antin veljentytär Taina. Antti kuuluu ensimmäiseen ja Taina toiseen veroluokkaan. (Lindholm 2012, 76.) Antin perintö oli 40 000 euroa, mistä hän suoritti perintöveroa 1 500 €. Samasta perinnöstä Tainan vero on 4 100 €. Verohuojennuksen jälkeen Tainalle jää maksettavaksi $4\,100 - 1\,500 = 2\,600$ €. Tainalle ei määrättäisi perintöveroa, jos hän olisi Antin lapsi.

6.3 Henkivakuutus ja perintöverotus

Henkivakuutuksia antavat vakuutusyhtiöt. Vakuutettuna on joko vakuutuksenottaja tai joku muu henkilö, esimerkiksi puoliso. Työnantaja voi myös ottaa työntekijälleen vakuutuksen, mutta tässä alaluvussa käsitellään vain vapaaehtoisesti otettavaa henkivakuutusta. Verotuksessa henkivakuutukset jaetaan säästöhenkivakuutuksiin ja eläkevakuutuksiin (Kolehmainen ja Räbinä 2012, 217). Tässä tarkastellaan säästöhenkivakuutuksen verotukseen vaikuttavia asioita.

Tavallisesti henkivakuutukseen asetetaan edunsaaja, joka saa vakuutusyhtiöltä korvauksen vakuutetun kuoltua. Edunsaajamääräykset ovat joko yleisiä tai erityisiä. Yleinen edunsaajamääräys tehdään puolison, perillisten tai lasten hyväksi. Erityisessä määräyksessä edunsaajaksi on erikseen nimetty yksi tai useampi henkilö. (Kolehmainen ja Räbinä 2012, 204.) Puolison ja lapsien ollessa edunsaajina vakuutuskorvaus jakautuu puoliksi puolisolle ja lapsille. Korvaus menee kokonaan puolisolle, jos lapsia ei ole tai toisin päin. Lapset jakavat osuutensa perintökaaren mukaisesti. Puoliso edunsaajana koskee vain aviopuolisoa ja rekisteröityä parisuhdekumppania. (Vakuutuslakia 6:50.) Avopuoliso kannattaa mainita nimeltä, jos hänet haluaa korvauksen saajaksi. Edunsaajaksi voi merkitä myös omaiset, joka ei kuitenkaan sisällä avopuolisoa. Tästä ohjeesta on tehty poikkeus korkeimman oikeuden tapauksessa, jossa edunsaajina olivat omaiset, mutta määräys tulkittiin avopuolison hyväksi. Tulkinnan perusteena olivat vahvat todisteet, joiden mukaan vakuutuksenottaja halusi varallisuutensa avopuolisolleen, koska hänellä ei ollut lapsia. (KKO 2004:40; Kolehmainen ja Räbinä 2012, 208.) Vakuutuksenottaja voi asettaa peruuttamattoman edunsaajamääräyksen, jota ei voi perua ilman edunsaajan tai vakuutetun lupaa.

Henkivakuutus kuuluu vakuutuksen omistajan puolison avio-oikeuden alaiseen omaisuuteen. Näin ollen se otetaan huomioon osituksessa. Poikkeuksena on riskihenkivakuutus, jolla ei ole takaisinostoarvoa. Takaisinostoarvo tarkoittaa vakuutuksen arvoa, jolla vakuutuksen omistaja voi myydä sen takaisin vakuutusyhtiölle. (Kolehmainen ja Räbinä 2012, 193.) Vakuutuskorvausta ei kuitenkaan oteta huomioon jäämistöosituksessa, jos edunsaajamääräys on kuolinhetkellä voimassa. Tämän vuoksi se ei sisällä kuolinpesään. Poikkeuksena on tilanne, jossa ei ole edunsaajamääräystä tai edunsaajana on kuolinpesä. (VakSopL 6:47.)

Vakuutuskorvaus on joko perintö- tai tuloverotuksen alaista. Vakuutussuoritus ei ole verotettavaa tuloa, jos se maksetaan kertakorvauksena vakuutetun lähiomaisille. Lähiomaisiksi katsotaan vakuutetun puoliso, ylenevässä ja alenevassa polvessa olevat perilliset, ottolapset ja näiden perilliset. Lapsipuolia ei siis lueta lähiomaisiksi, minkä vuoksi heille korvaus on verotettavaa tuloa. Tuloverosta vapaata on myös kuolinpesälle suoritettu korvaus tilanteissa, joissa edunsaajaa ei ole määritetty. (TVL 2:36; 34.3.) Avopuolisot maksavat pääomatuloveroa, jos heihin ei sovelleta tuloverolain pykälää avioliitonomaisesta liitosta. Näitä ovat avopuolisot, jotka eivät ole olleet aiemmin naimisissa keskenään eikä heillä ole yhteisiä lapsia. Rekisteröimättömän parisuhteen kumppaneihin ei voida soveltaa tuloverolain säännöstä, joten he suorittavat korvauksesta aina pääomatuloveroa. Tuloverolain mu-

kaiset avopuolisot suorittavat perintöveroa, jos he ovat edunsaajina. Vakuutuskorvauksesta maksetaan perintöveroa, kun se ei sisälly verotettavaan tuloon.

Vakuutuskorvaus on perintöverosta vapaa 35 000 euroon asti, jos henkivakuutukseen on asetettu edunsaaja. Lesken ollessa edunsaajana, verovapaa osa on puolet vakuutuskorvauksesta tai vähintään 35 000 euroa. (PerVL 2:7-7a.) Tämä ei koske avoleskeä. Tuloverolain mukaisella avoleskellä verovapaa summa on enintään 35 000 €. Perussääntö koskee myös leskeä, jos hänen lisäksi lapset ovat edunsaajia. Vakuutuskorvaus on perintöverosta vapaa, kun se on tuloverotuksen alainen. Silloin siitä on suoritettava pääomatuloveroa 30% 50 000 euroon asti. Tästä ylimenevältä osalta veroprosentti on 32. Vuonna 2014 raja alenee 40 000 euroon, minkä seurauksena pääomatuloverotus kovennee. (Veronmaksajat Keskusliitto 2013.)

7 LAHJAVERO

Lahjaveroa maksetaan kaikista muista lahjoista paitsi verovapaista, jos lahjoittaja tai vastaanottaja asui Suomessa. Lisäksi Suomessa olevasta kiinteästä omaisuudesta tulee suoritta lahjaveroa. (PerVL 3:18.1.) Lahja tarkoittaa omaisuuden vastikkeetonta omistajanvaihtoa, jossa lahjansaaja ei anna mitään lahjoittajalle. Lahja voi kuitenkin olla myös osittain vastikkeellista. Käyvän hinnan ja vastikkeen erotus katsotaan lahjaksi, jos vastike on korkeintaan 3/4 käyvästä arvosta omaisuuden kauppasopimuksessa (PerVL 3:18.3). Tätä kutsutaan lahjaluontoiseksi luovutustoimeksi. Lahja on myös vakuutuksen edunsaajana vastikkeetta saatu vakuutuskorvaus (PerVL 3:18a). Aikaisemmin lahjaverotuksessa vakuutuskorvauksesta oli verovapaata 8 500 euroa ja verollista vasta tämän ylimenevä osa. Vuonna 2013 alussa tämä verovapaa osa poistui käytöstä, minkä seurauksena koko korvaus on nyt verollista.

Lahjasta on tehtävä lahjaveroilmoitus verotoimistoon lahjaveron suorittamista varten. Ilmoituksen jättämisaika on kolme kuukautta verovelvollisuuden alkamisesta. Ilmoitusta ei kuitenkaan tarvitse tehdä, jos lahjasta ei tarvitse maksaa lahjaveroa. (Lindholm 2013, 93-94.)

7.1 Lahjan määrittely

Siviilioikeudessa lahjalle on neljä tunnusmerkkiä:

- Varallisuutta siirtyy vastikkeetta henkilöltä toiselle.
- Luovutuksen seurauksena antajan varallisuus vähenee ja vastaanottajan lisääntyy.
- Luovutustoimi on vapaaehtoinen.
- Luovutukseen sisältyy lahjoittamistahto.

(Puronen 2011, 29.)

Vero-oikeudessa lahjalle ei ole omaa määritelmää, joten siinä käytetään samoja tunnusmerkkejä kuin siviilioikeudessa. Nämä kaksi oikeuden alaa ovat kuitenkin erilaisia, minkä vuoksi tunnusmerkkejä tulee myös soveltaa perintö- ja lahjaverolain kanssa vero-oikeudessa.

Vastikkeettomassa varallisuuden siirtymisessä lahjoittaja ei yleensä saa mitään lahjan vastaanottajalta. Omistajan vaihdoksen on siis tapahduttava lahjanantajan toiminnan kautta. Lahjaksi ei voida kutsua passiivisen käytöksen johdosta saatua etua. Tällainen etu voi olla esimerkiksi testamentista luopuminen passiivisen käytöksen johdosta tai lesken tasinkoetuoikeuteen vetoamattomuus. Testamentista luopuja ei lahjoita omaisuutta testamentin lopulliselle saajalle. Lahjasta ei ole myöskään kyse, jos leski haluaakin maksaa tasinkoa kuolinpesän perillisille. Ensimmäisessä tunnusmerkissä lahja tulee myös siirtyä henkilöltä toiselle. Tätä voidaan kuitenkin rajoittaa erilaisilla ehdoilla, jotka viivyttävät lopullista vaihdon tapahtumista. Lisäksi lahjalla on oltava varallisuusarvoa. Tämä on periaatteena myös vero-oikeudessa. (Puronen 2011, 29-30.)

Siviilioikeudellisesti luovutustoimi tulee olla joko kokonaan vastikkeellinen tai vastikkeeton. Lahjaverotuksessa on kuitenkin olemassa lahjanluontoinen luovutustoimi, joka on osittain molempia. (Puronen 2011, 31.) Näin ollen vero-oikeudessa lahjan käsite on laajempi kuin siviilioikeudessa.

Lahjan antaminen edellyttää vapaaehtoisuutta ja lahjoittamistahtoa siviilioikeudessa. Lahjaksi ei kuitenkaan katsota vanhentuneen velan maksua eikä suorituksia, jotka perustuvat lakiin, kuten elatusvelvollisuus. Vapaaehtoisuus ja lahjoittamistahto tunnusmerkkeihin ei kiinnitetä niin suurta huomiota vero-oikeudessa. Vastikkeettomissa luovutustoimissa on kuitenkin usein tavoitteena selvittää lahjoittajan motiivit. Näissä vapaaehtoisuus ja lahjoittamistahto tulevat käsiteltäviksi. (Puronen 2011, 32-35.)

Vero-oikeudessa on usein tilanteita, joissa pohditaan, onko kyseessä laina vai lahja. Monissa tapauksissa vanhemmat rahoittavat lapsensa talon ostoa, mitä ei aina kuitenkaan katsota lahjaksi. Lainaa on aina maksettava takaisin ja siitä on tehtävä lyhennyssuunnitelma tai muuten koko laina katsotaan lahjaksi. Lainasta ei ole pakko maksaa korkoa, mikä erottaa sen pankin lainasta. Vapaaehtoisesti maksettava korko on saajalle aina verollista tuloa. Velan anteeksiantamiseksi kutsutaan, kun velan antaja haluaa luopua vastikkeesta saamisoikeudestaan. Lahjaverotuksessa yli 4000 euron arvoista anteeksiannettua velan määrää pidetään lahjaveron alaisena. Lahja on myös tapauksessa, jossa vanhemmat hankkivat lainan lapsen asunnon ostoa varten. Kyseessä ei ole kuitenkaan lahja, jos vanhempien ottama laina on laitettu lapsen nimiin. (Lindholm 2013, 58-59; Puronen 2011, 37-39.) Esimerkki 14 kuvaa tapausta, jossa vanhemmat rahoittivat lapsille hankittujen asunto-osakkeiden hankintaa.

Esimerkki 14: *Isä oli ostanut asunto-osakkeita alaikäisten lastensa nimiin. Osakkeiden hinta maksettiin osittain vanhempien lapsille lahjoittamalla rahoilla ja loput vanhempien ottamalla pankkilainalla. Lainan vakuudeksi luovutettiin pankille ostetut osakkeet pantiksi. Lainaa lyhennettiin ja korot maksettiin osakkeista saaduilla vuokratuloilla. Vanhempien katsottiin antaneen pankkilainalla maksettu osa kauppahinnasta lahjaksi lapsille. (KHO 23.1.1974.)*

Esimerkin (14) KHO tapauksessa ratkaisevaa oli ilmeisesti, että pankkilaina oli vanhempien nimissä. Vanhempien lahjoittamalla rahoilla maksettua osuutta ei katsottu lahjaksi. Päätöksessä ei kuitenkaan ollut otettu huomioon vuokratuloilla lyhennettyä lainan ja maksettujen korkojen määrää. Vuokratulot kuuluivat lapsille, joten näillä maksettua määrää ei olisi periaatteessa pitänyt enää määrätä lahjaveronlaiseksi. Esimerkki osoittaa, että tapaukset ovat usein tulkinnanvaraisia.

KHO (1989-B-562) on puuttunut myös tapaukseen, jossa vanhemmat myivät pojalleen ja tämän vaimolle asunnon. Kauppakirjassa sovittiin maksueristä, mutta vanhemmat antoivat ensimmäisen erän anteeksi kahdella lahjakirjalla sekä pojalle että tämän vaimolle. Aviopari sai siis yhteensä neljä lahjoitusta. Toisen erän kanssa vanhemmat toimivat samoin. Lahjakirjat olivat lahjaverosta vapaita. Perintöverolautakunta ei ollut määrännyt lahjaveroa, mutta korkein hallinto-oikeus kumosi tuomion

ja antoi asian perintöverolautakunnalle uudelleen käsiteltäväksi. Perusteena oli oletus, että kauppahintaa ei ollut tarkoitus maksaa, vaan luovutus oli lahja.

7.2 Lahjaverovelvollisuuden alkaminen

Lahjaveron suorittamisvelvollisuus alkaa, kun lahja on saatu haltuun. Poikkeuksena on lahjanantajan asettama lykkäävä ehto. Se siirtää lahjansaajan verovelkasuhteen alkamista myöhäisemmäksi kyseisen ehdon täyttymisen jälkeen. Alaikäisen lapsen vanhemmiltaan saaman lahjan verovelvollisuus alkaa kuitenkin jo lahjoittamishetkellä. (PerVL 3:20.1.)

Verovelkasuhdetta ei synny, jos lahjanantaja on tehnyt lahjanlupauksen. Se kuitenkin velvoittaa lahjanantajan toteuttamaan lupauksensa. Näin ollen verovelvollisuus muodostuu vasta lupauksen toteutuessa. Lahjanlupaus tarkoittaa kirjaimellisesti lupausta antaa lahja tulevaisuudessa. Lahjanlupausta ei voi tehdä kiinteistöstä, joten se koskee vain irtainta lahjaa. Lupaus on sitova, kun se on annettu kirjallisena esimerkiksi velkakirjassa tai muussa asiakirjassa lahjansaajalle. Lahjan vastaanottaja voi myöhemmin vedota asiakirjaan, jos lahjoittaja ei aio toteuttaa lupastaan. (Lindholm 2013, 30-31; Lahjanlupauslaki 1.1.)

7.3 Lahjoittaja ja lahjoituksen kohde

Omaisuuksien voi lahjoittaa vain sen virallinen omistaja. Lahjanantajan pitää myös olla oikeustoimikelpoinen. Jos lahjoittajalla on edunvalvoja, he päättävät lahjasta useimmissa tapauksissa yhdessä. Muuten edunvalvojalla ei ole oikeutta lahjoittaa päämiehensä omaisuutta. (Puronen 2009, 115-117; HolhTL 5:32.1.) Irtaimen omaisuuden omistajaksi katsotaan henkilö, jolla esine on hallussa. Kiinteistön osalta omistaja voi olla eri henkilö kuin sen haltija. Kiinteistöjen ja muutaman muun esineen omistaja on kuitenkin helpompi selvittää, koska näiden omaisuuksien tiedoista pidetään kirjaa rekisterissä. Kiinteistön omistajan tiedot saa lainhuuto- ja kiinnitysrekisteristä. (Puronen 2009, 115-117.)

Vanhempien antaessa lahjan lapselleen, lahjoittajaksi katsotaan se, jonka nimiin lahjoitettava kohde kuuluu. Tämä on periaatteena, ellei pystytä näyttämään toisin. Nimiperiaatteesta voidaan poiketa aviopuolisoiden kohdalla kiinteistön luovutuksessa vain erittäin hyvillä perusteilla. Aviopuolisot voivat yhdessä olla lahjoittajia, jos molemmat puoliset on merkitty lahjoittajiksi lahjakirjaan. Lisäksi puolisten on pystyttävä todistamaan, että lahjoitettava omaisuus on hankittu yhteiseen käyttöön. Todisteeksi riittää esimerkiksi tieto, että molemmat ovat rahoittaneet omaisuuden hankintaa. Omaisuuden on pitänyt olla myös molempien puolisten hallinnassa, jotta he voivat yhdessä olla lahjoittajia. Samoja periaatteita voidaan soveltaa myös avopuolisoiden kohdalla. (Puronen 2011, 335-338.)

Avio- ja avopuolisot voivat tehdä lahjoituksia myös toisilleen. Näistä lahjoista voi silti joutua suorittamaan lahjaveroa aivan kuten muutkin. Lahjaveroa ei kuitenkaan tarvitse suorittaa verovapaista lahjoista. Puolisolle, lapselle tai muulle samassa taloudessa asuvalle henkilölle tehty lahjoitus on ilmoitettava maistraatille. Näin on toimittava erityisesti kiinteän lahjan osalta. Maistraatille ei kuitenkaan tarvitse ilmoittaa tavanomaista lahjaa, joka ei ole merkittävän arvokasta. (LahjaL 6.)

Alaikäinen voi tehdä kauppoja tai vastaanottaa lahjoja, jotka ovat olosuhteisiin nähden tavanomaisia ja merkityksiltään vähäisiä (HolhTL 4:24.1). Lisäksi hän voi lahjoittaa omilla ansioillaan hankittua omaisuutta. Muihin kauppoihin alaikäinen ei saa ryhtyä ilman edunvalvojan suostumusta. Tällainen oikeustoimi sitoo kuitenkin lasta, jos edunvalvoja tai lapsi täysi-ikäiseksi tultuaan itse sen hyväksyy (HolhTL 4:26.2). Oikeustoimi sitoo lasta myös, jos tämä on ymmärtänyt sen merkityksen. Lapsen vanhemmat ovat yleensä tämän edunvalvoja. Olisi kuitenkin suositeltavaa hankkia edunvalvojan sijainen, jos alaikäinen lapsi saa lahjan vanhemmiltaan. Kaikissa tilanteissa tämä ei ole välttämätöntä, mutta se on pakollista kiinteän lahjan osalta. Sijaista ei tarvitse hakea, jos isovanhemmat lahjoittavat alaikäiselle lapsenlapselle. (Lindholm 2013, 20-23.)

Lahjoituksen kohde voi olla joko koko esine tai muu kuin arvomääräinen osa, esimerkiksi määräosuus. Tämä tarkoittaa, että lahjaverotuksessa ei saa olla pelkkä arvomääräinen summa, vaan se pitää määritellä tarkemmin. Lahjoitus voi koskea myös rajoitettua omistusoikeutta esineeseen, johon kolmannella henkilöllä on hallintaoikeus. Lahja on yleensä joko irtainta tai kiinteää omaisuutta. Irtaimen omaisuuden lahjoittamista säätelee lahjanlupauslaki, kun taas kiinteistön lahjoittamisessa tulee soveltaa maakaari lakia. Kiinteistön lahjoittaminen on aina tehtävä kirjallisesti, mutta esineen osalta tämä ei ole pakollista. Kirjallisesti suoritetusta lahjoituksesta laaditaan lahja- tai luovutuskirja. (Puronen 2009, 118-125.)

7.4 Veroluokat ja veroasteikot

Lahja arvostetaan samalla periaatteella kuin perintöverotuksessa eli käypään arvoonsa (Lindholm 2013, 101). Muutenkin eri omaisuuslajien arvostamisohjeet ovat samanlaiset, minkä vuoksi en käy niitä enää tarkemmin läpi.

Lahjaverotuksessa on samat veroluokat kuin perintöveron kohdalla, minkä vuoksi en esittele niiden sisältöä niin tarkasti. Veroasteikot kuitenkin poikkeavat selvästi perintöverotuksen asteikoista. Yleisesti lahjaverotus on huomattavasti ankarampaa kuin perintöverotus.

I Veroluokka

Ensimmäiseen veroluokkaan kuuluvat lahjanantajan aviopuoliso, rekisteröidyn parisuhteen kumppani, aviopuolison lapsi, ylenevässä ja alenevassa polvessa olevat perilliset eli lapset, lapsenlapset, vanhemmat ja isovanhemmat. Kihlakumppani, erityislaissa mainittu avopuoliso ja rekisteröimättömän parisuhteen kumppani kuuluvat myös tähän veroluokkaan saamansa avustuksen määrään asti. Lisäksi tuloverolain mukainen avopuoliso kuuluu ensimmäiseen veroluokkaan, mutta muissa tapauksissa avopuoliso sisältyy toiseen veroluokkaan. (PerVL 3:21.)

II Veroluokka

Toiseen veroluokkaan kuuluvat kaikki muut sukulaiset ja vieraat sekä laissa määrittelemätön avopuoliso (PerVL 3:21). Rekisteröimättömän parisuhteen kumppani kuuluu myös tavallisesti tähän veroluokkaan, kuten avopuolison lapset ja äiti- ja isäpuolet.

Taulukko 5: I Veroluokan lahjaverosteikko (PerVL 3:19a)

Verotettavan lahjan arvo (€)	Vero alarajan kohdalla (€)	Veroprosentti ylimenevästä osasta (%)
4 000–17 000	100	7
17 000–50 000	1 010	10
50 000–200 000	4 310	13
200 000–1 000 000	23 810	16
1 000 000–	151 810	19

Taulukko 6: II Veroluokan lahjaverosteikko (PerVL 3:19a)

Verotettavan lahjan arvo (€)	Vero alarajan kohdalla (€)	Veroprosentti ylimenevästä osasta (%)
4 000–17 000	100	20
17 000–50 000	2 700	26
50 000–1 000 000	11 280	32
1 000 000–	315 280	35

Verotaulukot (5 ja 6) ovat voimassa 1.1.2013-31.12.2015. Perintöveron tapaan lahjaveroa on kiristetty suurien lahjojen osalta. Lahjaverotaulukkoihin on lisätty yksi uusi asteikko miljoonaa euroa suuremmille lahjoille. Lahjaveron ulkopuolelle jäävät alle 4000 euron arvoiset lahjat. Suurin verovapaa lahja voi olla 3 999 euroa, koska 4000 on ensimmäinen verotettavan lahjan alaraja. Perintöverotuksen tavoin toisen veroluokan lahjaverotus on huomattavasti korkeampaa kuin ensimmäisen. Muuten näiden verojen asteikoita ei voi verrata keskenään, koska niiden veroportaat ovat täysin erilaiset. Seuraava esimerkki 15 havainnollistaa lahjaveron määrittämistä ja veroasteikkojen eroavaisuutta.

Esimerkki 15: Jussi antoi pojalleen Karille lahjaksi 10 000 euron arvoisen auton. Saman vuoden aikana hän antoi myös avopuolisonsa tyttärelle 10 000 euron arvoisen lainan, jota ei ollut tarkoitus maksaa takaisin. Tällöin kyseessä on lahja. Karin maksettava lahjavero määritetään ensimmäisen veroluokan ja tytärpuolen toisen veroluokan mukaan.

Karilla alarajan ylimenevästä osasta laskettava vero on seitsemän prosenttia, kun taas tytärpuolella vastaava on 20 prosenttia. Täten Karin lahjavero on $100+(10\,000-4000*7\%)=520$ € ja tytärpuolen $100+(10\,000-4000*20\%)=1\,300$ €.

Tytärpuoli joutuu maksamaan samansuuruisesta lahjasta yli kaksikertaista suuremman määrän lahjaveroa, tarkalleen $1\,300-520=780$ euroa enemmän kuin Kari. Vero olisi molemmilla samansuuruinen, jos Jussi olisi ollut naimisissa. Sukulaisuussuhteella ja lahjoittajan parisuhteella on siis merkittävä vaikutus lahjaveron määrään.

Yhteiseksi annettua lahjaa koskevat samat säännöt kuin yhteistestamentissa. Aviopuolisoiden yhteisen lahjan vero määritetään lähimmän sukulaisuussuhteen mukaan. Muuten lahjavero suoritetaan kaukaisemman lahjansaajan sukulaisuussuhteen perusteella. Yhteisestä lahjasta suoritetaan vain yksi lahjavero. (PerVL 3:21; Lindholm 2013, 134.)

7.5 Verovapaat lahjat

Elinaikana voi antaa tiettyjä verovapaita lahjoja, joista ei tarvitse maksaa lahjaveroa. Näitä ovat tavallinen alle 4000 euron arvoisen koti-irtaimisto, koulutukseen, kasvatukseen ja elatukseen annetut lahjat sekä muut alle 4000 euron arvoiset lahjat. Koti-irtaimiston verovapaus edellyttää, että lahja menee saajan tai tämän perheen henkilökohtaiseen käyttöön. Lisäksi koti-irtaimiston on oltava tavanomainen, mihin eivät kuulu kallisarvoiset esineet ja taideteokset. Näistä lahjansaajan on maksettava normaalisti lahjaveroa. (PerVL 3:19; Puronen 2009, 148-149.) Tavalliseen koti-irtaimistoon luetaan esimerkiksi sohva, televisio ja sänky. Nämäkin tulevat veronalaisiksi, kun arvo ylittää 4000 euroa.

Koti-irtaimiston lisäksi kaikki muut alle 4000 euron arvoiset lahjat ovat verovapaita. Poikkeuksena ovat samalta lahjoittajalta kolmen vuoden aikana saadut lahjat, joiden yhteissumma ylittää 4000 euroa. Tässä tapauksessa lahjat ovat veronalaisia. (Puronen 2009, 148-149.) Koti-irtaimiston osalta ei kuitenkaan sovelleta lahjojen yhteenlaskumenetelmää (Puronen 2011, 354). Niitä voi siis antaa verovapaina peräkkäisinäkin vuosina.

Koulutukseen, kasvatukseen ja elatukseen annetuille lahjoille ei ole asetettu euromääräistä rajaa. Lisäksi niiden antamista ei ole määrätty pelkästään alaikäisille lapsille. Koulutuslahjoja voi antaa siis täysi-ikäisillekin lapsille. Toisinaan ongelmaksi voi syntyä, käytetäänkö koulutukseen annetut lahjat juuri kyseisiin menoihin. Lahja ei ole enää verovapaa, jos sitä käytetään muihin menoihin, esimerkik-

si auton hankkimiseen tai juhlimiseen. Koulutuslahja voi olla muutakin kuin suoraan lapselle annettua rahaa. Verovapaa lahja on myös kyseessä, jos vanhemmat maksavat lapsensa opiskelutarvikkeet tai opintomaksuja ulkomaille. Näissä tilanteissa rahan käyttökohteista ei ole epäselvyyttä. Lapsen opintolainan lyhentäminen voi myös olla verovapaa lahja. Verovapauden voi kuitenkin saada vain, jos opiskelija pystyy todistamaan, että on käyttänyt lainaa vain opintoihin. Opiskelijalla on siis näytövelvollisuus, mihin opintolainaa on käytetty. (Puronen 2009, 149-152.) Käytännössä todistaminen voi olla vaikeaa, joten lapsen opintolainan lyhentämistä ei tulisi pitää verovapaana lahjana muuta kuin erityistapauksissa.

7.6 Lahjojen yhteenlaskeminen

Jokaiselta lahjoittajalta saatua lahjaa verotetaan aina erikseen. Näiden yhteissummalla ei siis ole väliä. Kolmen vuoden sisällä samalta lahjoittajalta saadut lahjat lasketaan kuitenkin yhteen. Lähtökohteisesti tämä toteutetaan vain veronalaisiin lahjoihin. Lain mukaan kuitenkin vähintään yhden lahjoista on oltava lahjaveron alainen ja muut voivat olla verovapaita. (PerVL 3:20.) Silti käytännössä yhteenlaskemista käytetään myös vain verovapaisiin lahjoihin. Lahjojen yhteenslaskumenetelmää tai toisin sanoen kumulointia ei voi kuitenkaan käyttää verovapaista lahjoista koti-irtaimiston sekä koulutus-, kasvatusta- ja elatuslahjojen kohdalla. Muihin alle 4000 euron arvoisiin verovapaisiin lahjoihin sitä sovelletaan. Nämä lahjat tulevat verotettaviksi, jos yhteissumma ylittää 4000 euron rajan. (PerVL 3:19.) Tämän tarkoituksena on rajoittaa lahjaveron kiertämistä tavallisten verovapaiden lahjojen osalta.

Kumuloinnin kolmen vuoden sääntö lasketaan päivän tarkkuudella. Lahjoja ei enää lasketa yhteen, jos niiden aikaväli on tasan kolme vuotta (Puronen 2011, 381). Esimerkiksi 1.10.2013 on annettu 3 999 euroa lahjaksi. Näin ollen yhtä suuren lahjan voi antaa verovapaana vasta 1.10.2016. Näiden kahden lahjan yhteissummasta suoritettaisiin lahjaverot, jos toinen lahja annettaisiin aikaisemmin. Kumuloitujen lahjojen verosta voi kuitenkin vähentää aikaisemman lahjan vero, jos sellainen on suoritettu. Seuraava esimerkki 16 havainnollistaa lahjojen yhteenlaskumenetelmää.

Esimerkki 16: X antoi pojalleen lahjaksi 20 000 € jouluaattona vuonna 2010. Tasan vuoden päästä 2011 ja taas vuonna 2012 X antoi 3 900 €. Ensimmäisestä lahjasta maksetaan normaalisti lahjaverot 1 310 €. (Puronen 2011, 380.) Ensimmäisen ja toisen lahjan yhteissummasta ja lopuksi kaikkien lahjojen kumuloidusta summasta lasketaan myös omat lahjaverot. Kaikissa vero määrätään ensimmäisen veroluokan mukaan. Lopuksi näiden kumuloitujen summien veroista vähennetään aikaisemmin suoritettu lahjaverot. Jäljelle jääneiden verojen yhteissumma on maksettavan lahjaveron määrä. Selvyyden vuoksi sama asia on esitetty taulukossa 7.

Taulukko 7. Lahjaveron laskelma (Puronen 2011, 380.)

Vuosi	Lahja (€)	Vero (€)
2010	20 000	1 310
2011	3 900	
	23 900	1700-1310=390
2012	3 900	
	27 800	2090-1700=390

Maksettava lahjaveron on yhteensä $1\,310 + 390 + 390 = 2\,090$ €.

7.7 Hallintaoikeus

Hallintaoikeus saadaan useimmiten joko testamentilla tai lahjana. Hallintaoikeutta ei tarvitse aina antaa toiselle, vaan sen voi myös pitää itsellään lahjoitettavaan omaisuuteen. Perintöveron luvussa kerrottiin jo hallintaoikeuden arvon määrittämisestä, minkä vuoksi sitä ei käsitellä tässä luvussa uudelleen. Lahjaveron kohdalla on sama periaate, mutta hallintaoikeutta ei aina anneta toiselle, vaan lahjoittaja pitää sen itsellään. Elinikäisen hallintaoikeuden arvo määritetään samojen vuositulokertoimien avulla kuten perintöverotuksessa. Lahjan vastaanottaja maksaa lahjaveron, mutta hallintaoikeus pienentää veron määrää.

Lahjan omistaja voi myydä tai lahjoittaa omaisuuden, mutta siihen tarvitaan haltijan suostumus. Myyntitilanteessa hallintaoikeus siirtyy myynnistä saatuihin rahavaroihin ja siitä seuraavaan omaisuuteen, johon rahat käytetään. Omaisuuden voi myös lahjoittaa toiselle, mutta haltijalla on yhä käyttöoikeus omistajan vaihdosta huolimatta. Jos haltija kuitenkin haluaa luopua oikeudestaan omistajalle, joutuu omistaja maksamaan lahjaveron hallintaoikeudesta. (Fasoulas 2013, 22-26.) Tästä kertoo seuraavan esimerkin 17 KHO tapaus vuodelta 1968.

Esimerkki 17: *Kiinteistön omistaja oli lahjoittaessaan kiinteistön pidättänyt itselleen siihen hallintaoikeuden ja myöhemmin sitten toisella lahjoituksella luopunut hallintaoikeudestaan. Hallintaoikeudesta luopumista oli pidettävä kiinteistönluovutuksesta erillisenä itsenäisen lahjoituksen käsittävänä oikeustoimena. Luovutuksensaajan katsottiin mainitulla oikeustoimella saaneen sellaisen lahjan, josta oli suoritettava lahjaveron. Lahjan arvoksi katsottiin hallintaoikeudella ollut arvo lahjoitushetkellä. (KHO 1968-II-592.)*

7.8 Lahjan edelleenluovuttaminen

Lahjana saadun omaisuuden voi myydä tai lahjoittaa milloin vain. Myyntitilanteessa luovutushinnasta on vähennettävä omaisuuden hankintameno. Tämän lisäksi vähennetään myynnistä aiheutuvat kulut ja verovelvollisen omistusaikana syntyneet perusparannusmenot (TVL 2:46-47.1).

Omaisuuden kaupassa ja vaihdossa on suoritettava varainsiirtovero, joka on 4% kiinteistöistä, 2% asunto-osakkeista ja 1,6% muista osakkeista ja arvopapereista. Muusta omaisuuslajista ei tarvitse suorittaa varainsiirtovero. Lisäksi ensiasunnon kohdalla voi saada vapautuksen varainsiirtoveron maksamisesta, jos luovutuksensaaja on 18-40-vuotias ja ei ole ennen omistanut asuntoa. Ostajan on myös käytettävä kaupan kohdetta vakituisena asuntona. (Varainsiirtoverolaki 2:6; 3:20,25.) Varainsiirtovero ei koskaan suoriteta perintönä, testamentilla ja lahjana saadusta omaisuudesta (VSVL 2:4.3). Maksettu varainsiirtovero lisätään hankintamenuon, kun omaisuus myydään uudelleen.

Mikäli hankintamenua ei ole tiedossa, käytetään hankintamenu-olettamaa. Tämä on 20 prosenttia luovutushinnasta, kun omaisuus on ollut hallussa alle 10 vuotta. Hallintamenu-olettama on 40 prosenttia yli 10 vuoden ajan omistetun omaisuuden kohdalla. Luovutushinnasta vähennetään kuitenkin aina vähintään olettaman suuruinen määrä. Lahjana saadun omaisuuden hankintamenu on yleensä lahjaverotusarvo. (Veronmaksajain Keskusliitto 2013; Puronen 2011, 392.) Lahjaluonteisena luovutustoimena saadun omaisuuden hankintamenuksi katsotaan luovuttajalle annetun vastikkeen ja lahjana saadun osuuden summa (Lindholm 2013, 129). Aiemmin sanotusta poiketen käytetään lahjoittajan hankintamenua, jos omaisuus luovutetaan vuoden sisällä lahjoituksesta (TVL 2:47).

Myynnistä saatu luovutusvoitto on tavallisesti verotettavaa tuloa. Näin ei kuitenkaan ole, jos omistaja on käyttänyt asuntoa omana kotina vähintään kahden vuoden ajan. Tavanomaisen koti-irtaimiston myynnistä saadut luovutusvoitot ovat verovapaita, kunhan niiden yhteissumma ei ylitä 5 000 euroa samana verovuotena. (TVL 2:48.1-2.) Muissa tilanteissa myyntivoitosta maksetaan pääomatuloveroa.

Alle vuoden aikana tapahtuvan myynnin luovutusvoittoverotuksella voi oikaista lahjaverotusta. Silloin omaisuuden arvosta voi vähentää luovutusvoitosta maksuunpantavan veron. Vähennettävä summa voi kuitenkin olla korkeintaan se määrä, joka luovutushinnasta olisi määrätty, jos myyntihinta olisi ollut lahjaverotusarvo. (PerVL 3:21a.) Käytännössä ensin toimitetaan luovutusvoittoverotus ja sitten oikaistaan jo toimitettua lahjaverotusta (PerVL 4:41). Veronoikaisua ei tehdä, jos edelleenluovutus tapahtuu yli vuoden päästä lahjoituksesta. Lahjaverotusta ei voida oikaista myöskään, jos myynnistä ei synny luovutusvoittoa (Puronen 2011, 393).

8 PERINTÖVEROSUUNNITTELU

Jäämistö- ja perintöverosuunnittelu kuvitellaan helposti samaa asiaa tarkoittaviksi, mikä ei kuitenkaan pidä täysin paikkaansa. Jäämistösuunnittelu on pääasiassa perittävän elinaikana tapahtuvaa varallisuuden järjestelyä. Sen tavoitteena on vaikuttaa jaettavan varallisuuden määrään ja laatuun sekä sen edunsaajiin (Kolehmainen ja Rabinä 2012, 1). Perintöverosuunnittelussa taas tavoitteena on järjestellä omaa varallisuutta siten, että perilliset välttyisivät suurilta perintöveroilta. Molemmissa käytetään kuitenkin samanlaisia menetelmiä.

Perintöverosuunnittelu tulisi aloittaa aikaisin, jotta siitä olisi hyötyä perillisille. Hyvän suunnittelun avulla perintöveroa ei mahdollisesti tarvitse maksaa ollenkaan. Valitettavasti monet eivät ole kuitenkaan tietoisia, kuinka perintöverosuunnittelua voi toteuttaa. Usein asiaa ei myös pidetä ajankohtaisena, minkä vuoksi suunnittelu tulee mieleen vasta myöhäisessä ajankohdassa. Verosuunnittelua on vaikea enää toteuttaa perittävän sairastumisen jälkeen. Tällainen tilanne voi tulla esimerkiksi sairastuessa vakavaan muistisairauteen, jolloin perittävä ei kykene enää hallitsemaan omaa omaisuuttaan.

Jotta edellä mainittu tilanne vältettäisiin, perittävän tulisi tehdä ajoissa edunvalvontavaltuutus. Sillä valtuutetaan joku henkilö edustamaan valtuuttajaa taloudellisissa asioissa, kun valtuuttaja ei enää itse kykene tai ymmärrä. Valtuutus voi astua voimaan vasta, kun valtuuttajan terveydentila on heikentynyt sairauden tai muun syyn vuoksi. (Laki edunvalvontavaltuutuksesta 1:1-2.) Lopullisesti valtuutus tulee voimaan, kun holhousviranomainen on sen vahvistanut valtuutetun hakemuksesta (EVVL 3:24).

Edunvalvontavaltuutus on virallinen asiakirja, jonka laatimisessa on samantyyppisiä sääntöjä kuin testamentissa, kuten kahden todistajan läsnäolo ja vähintään 18 vuoden ikä. (EVVL 2:5-6.) Valtuutuksella ei suoranaisesti vaikuteta verotukseen. Valtuutettu voi kuitenkin myydä tai luovuttaa kiinteistön ja tehdä muita lahjoituksia, jos valtakirjassa on tarkasti määrätty niin (EVVL 4:18, 20). Näin ollen verosuunnittelua voi jatkaa valtuuttajan sairaudesta huolimatta.

Perintöverosuunnittelun keinot voidaan jaotella elinajan, kuolinhetken ja kuoleman jälkeisiin toimenpiteisiin. Tässä työssä menetelmät jaetaan kuitenkin vain elinajan ja kuoleman jälkeisiin toimenpiteisiin.

8.1 Elinajan toimenpiteet

Avioehtosopimus

Avioehtosopimuksen tekeminen voi toimia myös verosuunnittelun välineenä avioliitossa. Avopuolisot ja rekisteröimättömän parisuhteen kumppanit eivät voi laatia sitä. Kaiken omaisuuden kattavalla avioehdolla perittävän jäämistöön sisältyy vain tämän henkilökohtainen omaisuus. Tilanne vastaa avopuolisoiden omaisuuden erottelua. Perillisten perintövero on sitä pienempi, mitä pienempi on myös jäämistön arvo. Rintaperilliset joutuvat kuitenkin maksamaan korkeammat verot lesken perin-

nöstä, jos leski on varakkaampi ja puolisoilla on vain yhteisiä lapsia. Näin ollen kokonaisverot eivät välttämättä jää pieniksi. Lopputulos olisi sama, vaikka ensimmäisenä kuollut puoliso olisi rikkaampi kuin leski.

Tasinkoa voi joutua maksamaan leskelle, jos avioehtosopimusta ei ole tehty. Tämä pienentää perillisten perintöveroa, jos ensimmäisenä kuolleen puolison varallisuus on suurempi kuin lesken. Tasinko tulee kuitenkin verotettavaksi lesken kuoleman jälkeen, jolloin perintövero on yhtä suuri tai jopa suurempi kuin ensimmäisenä kuolleen puolison perinnöstä maksettu vero. Siksi kokonaisverotus voi olla korkeampi kuin tilanteessa, jossa puolisoilla on avioehto. Tasinkon maksaminen jaksottaa rintaperillisten verojen maksua, koska heidän ei tarvitse suorittaa niin suuria veroja kerralla. Avioehdon vuoksi puolisoitten perinnöstä maksetut verot voivat erota paljonkin toisistaan, mikäli puolisoitten varallisuuserot ovat suuret. Esimerkki 18 havainnollistaa, kuinka avioehdosta voi ollakin hyötyä verosuunnittelussa.

Esimerkki 18: Teppo on naimisissa ja hänellä on vaimon kanssa yksi yhteinen lapsi. Lisäksi hänellä on kaksi aikuista lasta aikaisemmista suhteista. Tepon vaimolla on myös toinen lapsi. Tepon nettovarallisuus oli 50 000 ja vaimon 30 000. Teppo kuolee ensin.

a) Perintöverot, kun Teppolla oli koko omaisuuden kattava avioehto

Avioehdon vuoksi suoritetaan vain omaisuuden erottelu. Tepon jäämistön arvo on siis 50 000 €. Tepon perillisiä ovat tämän kolme lasta, joiden henkilökohtainen osuus on $50\,000/3 = 16\,666,67$ €. Täten perinnöstä ei makseta veroa.

Lesken kuollessa tämän jäämistön arvo on 30 000 €. Lesken perillisiä ovat tämän kaksi lasta. Heidän osuuksien suuruus on $30\,000/2 = 15\,000$ €, joka myös jää perintöverotuksen ulkopuolelle. Näin ollen kummankaan puolison perinnöstä ei suoriteta perintöveroa.

b) Perintöverot, kun Teppolla ei ollut avioehtoa.

Avioehdon puuttuessa suoritetaan ositus. Puolisoiden nettovarallisuuksien summasta lasketaan kummankin avio-osa, joka on $(50\,000+30\,000)/2 = 40\,000$ €. Lesken varallisuus on pienempi, joten Tepon perillisten on maksettava tasinkoa 10 000 €. Tämän jälkeen Tepon jäämistön arvoksi jää avio-osan summa eli 40 000 €. Tästä Tepon perillisten osuus on $40\,000/3 = 13\,333,33$ €. Tepon lasten ei tässäkään tapauksessa tarvitse suorittaa perintöveroa.

Lesken kuoltua tämän jäämistön arvo on myös 40 000 €. Hänen lasten osuudet ovat puolet eli $40\,000/2 = 20\,000$ €. Molempien on suoritettava osuudestaan perintöveroa ensimmäisen veroluokan mukaan 100 €. Koko perinnöstä maksetaan siis 200 €.

Tässä esimerkissä perillisille on edullisempää, jos Tepolla on avioehto. Mikäli aviopuolisoilla olisi ollut vain yhteinen lapsi, niin perintöverot olisivat melko korkeat molemmissa tapauksissa.

Uusperheessä voi välttyä perintöverolta kokonaan, kun puolisoilla on avioehto. Avio-oikeus kaikkeen omaisuuteen voi puolestaan synnyttää perintöverovelvollisuuden. Tapauksessa ratkaisevaa on kuitenkin perillisten lukumäärä. (Esimerkki 18.) Mikäli esimerkin (18) tapauksessa molemmilla puolisoilla olisi ollut kaksi perillistä, niin veroa olisi joutunut suorittamaan kummassakin tapauksessa enemmän. Siksi pelkkä avioehtosopimus voi hyvällä onnella alentaa kokonaisperintöveron määrää. Sopimusta tehdessä on kuitenkin vaikea ennustaa, monta perillistä kummallakin on tulevaisuudessa. Eriytyisesti uusperheissä avioehdolla voi kuitenkin varmistaa, että omaisuus siirtyy vain omille eikä puolison perillisille. Siksi sitä voi pitää käytännöllisempänä jäämistösuunnittelussa.

Verosuunnittelussa avioehdosta voi olla paremmin hyötyä, jos sen yhdistää hallintaoikeustestamentin kanssa (Kolehmainen ja Räbinä 2012, 16). Tuolloin perittävä voi antaa leskelle käyttöoikeuden kaikkeen omaisuuteen ja rintaperillisille omistusoikeuden. Tämän johdosta lapsien veroa alentaa perinnöstä vähennettävä käyttöoikeuden arvo. Lopulta lesken kuoleman jälkeen kokonaisperintöverotkaan eivät olisi kauhean suuret.

Henkivakuutuksen ottaminen

Henkivakuutuksella voidaan siirtää omaisuutta kuolinpesän varallisuuden lisäksi. Sillä voidaan suosia puolisoa, jos perheessä on lapsia. Näin puolisoakin saa perintöä ilman rintaperillisten osuuksien vähentämistä. Leski voi mahdollisesti välttyä perintöverolta, koska hän saa vähentää korvauksesta puoliso vähennyksen ja hän voi saada suuremman verovapaan osuuden kuin muut. Lesken verovapaa osahan oli puolet tai vähintään 35 000, kun se muilla on korkeintaan 35 000 euroa.

Avoliitossa edunsaajia ovat usein sekä puoliso että lapset. Silloin lesken verovapaa osuus on sama kuin muilla. Alaikäiset lapset saavat vähentää alaikäisyysvähennyksen, joten korvauksesta perintövero voi jäädä heilläkin pieneksi. Lapsien ollessa edunsaajina on muistettava, että henkivakuutus koskee vain vakuutuksenottajan omia lapsia. Tämä ei siis sisällä puolison lapsia, jos heitä ei ole erikseen nimetty edunsaajiksi.

Kuolinpesän voi myös määrätä edunsaajaksi, jos haluaa, että korvaus jakautuu perimysjärjestyksen mukaan. Silloin perillisten perintöverot kuitenkin kasvavat. Edunsaajamääräyksillä pystytään vaikuttamaan paljon korvauksesta maksettavan perintöveron määrään.

Avoliitossa ja rekisteröimättömässä parisuhteessa avopuoliso tulee nimetä erikseen, jos hänet haluaa edunsaajaksi. Perintöverotuksen alaista on vain tuloverolain mukaisen avopuolison saama korvaus. Tämän vuoksi kumppani rekisteröimättömässä parisuhteessa ei voi suorittaa perintöveroa korvauksesta. Avoliiton lesken tavoin avolesken perintövero määritetään ensimmäisen veroluokan mukaan

ja hänellä on oikeus saada puoliso vähennys. Avolesken korvauksesta verovapaa osa on kuitenkin korkeintaan 35 000 euroa eikä puolet korvauksesta kuten leskellä avioliitossa. Muut avopuolisot, rekisteröimätön parisuhdekumppani ja muut sukulaiset joutuvat suorittamaan pääomavtuloeroa. Seuraavassa esimerkissä 19 edunsaajana on vain puoliso. Tilannetta katsotaan sekä avio- että avopuolison osalta.

Esimerkki 19: Pasi oli ottanut henkivakuutuksen, jonka korvauksen määrä oli 150 000 €. Edunsaajaksi oli määrätty Pasin puoliso. Pasin kuoltua edunsaajamääräys oli yhä voimassa, joten korvausta ei lisätä jäämistön arvoon. Ensisijaisia perillisiä ovat Pasin kaksi lasta.

Leski saa vakuutuskorvauksen kokonaan itselleen ja lapset saavat Pasin muun jäämistön. Korvausta ei lisätä jäämistöön, mutta se on perintöveronalainen. Puolet korvauksesta on perintöverosta vapaa eli 75 000 €. Lisäksi leski saa puoliso vähennyksen 60 000 €, jonka vähentämisen jälkeen jäljelle jää 15 000 euroa. Tämä jää perintöverotuksen ulkopuolelle, joten lesken ei tarvitse suorittaa vakuutuskorvauksesta ollenkaan veroa.

Tuloverolain mukainen avoleski saisi korvauksesta verovapaata 35 000 €. Lisäksi hän saisi vähentää puoliso vähennyksen. Näiden jälkeen perintöverotettavaksi jäisi $150\,000 - 35\,000 - 60\,000 = 55\,000$ €. Tästä avoleski suorittaisi veroa ensimmäisen veroluokan mukaan 3000 €. Muut avolesket ja rekisteröimättömän parisuhteen kumppani eivät suorittaisi perintöveroa. Heidän vakuutuskorvauksesta tulisi suorittaa pääomaveroa $(55\,000 * 0,3) + (150\,000 - 55\,000 * 0,32) = 46\,900$ €.

Esimerkki 19 havainnollistaa selvästi, että avopuoliso voi joutua maksamaan paljon enemmän veroja varsinkin, jos korvaus sisältyy verotettavaan tuloon. Pääomaverotus on huomattavasti ankarampaa kuin perintöverotus ainakin pienten korvausten kohdalla. Perinnön tulisi olla paljon korkeampi, jotta pääomatulovero olisi pienempi kuin perintövero. Aikaisemmin pääomatuloveroprosentti oli 28, kunnes se nostettiin nykyiselle tasolle vuonna 2012. Vuonna 2014 verotus kiristyy uudestaan, mikä heikentää avopuolison mahdollisuuksia saada verotuksellista etua henkivakuutuskorvauksesta. Pääomatuloveroa suoritetaan korvauksen lisäksi muun muassa vuokra- ja korkotuloista, omaisuuden tuotosta ja luovutusvoitosta (TVL 2:32). Vakuutuskorvauksesta ei ole verotuksellista etua myöskään lapsipuolille, koska heidänkin on maksettava pääomatuloveroa.

Lahjojen pilkkominen

Lahjaverotuksen progressiivisuuden vuoksi vero on sitä pienempi mitä edullisempi on lahjan arvo. Tämän vuoksi lahja kannattaa antaa useammassa pienissä erissä pitkällä aikavälillä. Nimittäin kolmen vuoden aikana samalta henkilöltä saadut verolliset lahjat lasketaan yhteen. Näiden yhteisestä lahjaverosta vähennetään kuitenkin jo aiemmin suoritettut verot. Jotta lahjojen yhteenlaskemiselta välttyisi, tulisi niitä antaa yli kolmen vuoden välein. (Puronen 2009, 137-139.)

Toinen lahjan pilkkomisen tapa on lisätä lahjansaaajia. Jos vanhemmilla on useampia lapsia, he voivat jakaa lahjan kaikkien lapsien kesken. Lahja voidaan myös jakaa sekä omille että puolison lapsille ja lapsenlapsille. Kolmas tapa on lisätä lahjoittajien määrää, jos mahdollista. Tätä rajoittaa se, että lahjoittajan on oltava lahjan omistaja. (Puronen 2009, 138-139.) Kaikki lahjoitettu omaisuus ei sisälly enää lahjoittajan lopulliseen jäämistöön, mikä pienentää mahdollista perintöveron määrää. Seuraavassa esimerkissä 20 on käytetty toista tapaa eli useampia lahjansaaajia.

Esimerkki 20: Mika omistaa 40 000 euron arvosta osakkeita, jotka hän haluaa jakaa lähimmäisilleen. Mika on naimisissa ja hänellä on vaimon kanssa avioehto osakkeiden osalta. Mikalla on kaksi lasta ja viisi lapsenlasta. Näille Mika jakaa osakkeensa yhtä suurin osuuksin. Jokainen saa $40\,000/7 = 5\,714,29$ € arvoiset osuudet osakkeista. Tästä lahjasta maksetaan ensimmäisen veroluokan mukaan 220 € lahjaveroa. Näin ollen kaikkien lahjaverot ovat yhteensä $220 \cdot 7 = 1\,540$ €.

Oletetaan, että Mikan kuoltua hänen jäämistön arvo on 30 000 € osituksen jälkeen. Lahjoja ei lisätä jäämistöön. Mikan perillisiä ovat hänen kaksi lasta, joiden perintöosuus on puolet jäämistöstä eli 15 000 €. Kumpikaan ei siis suorita perintöveroa.

Mikäli Mika olisi jakanut osakkeet vain lastensa kesken, molempien osuus olisi 20 000 €. Tästä lahjaveroa suoritettaisiin 1 310 euroa. Kokonaislahjavero olisi $1310 \cdot 2 = 2\,620$ €. Lahjojen pilkkominen useammalle henkilölle pienensi lahjaveron määrää $2\,620 - 1\,540 = 1\,080$ €.

Oletetaan, että Mika ei olisi jakanut lahjoja ja osakkeiden arvo olisi noussut 45 000 euroon. Tuolloin jäämistön arvo olisi $30\,000 + 45\,000 = 75\,000$ €. Silloin perillisten osuus olisi $75\,000/2 = 37\,500$ €. Tästä perintöveroa maksettaisiin ensimmäisen veroluokan mukaan 1 325 euroa. Koko perinnöstä suoritettavat verot olisivat $1\,325 \cdot 2 = 2\,650$ €. Lahjojen jakaminen alensi suoritettavien verojen määrää yhteensä $2\,650 - 1\,540 = 1\,110$ €.

Lahjojen jakaminen voi tehdä lopullisen jäämistön niin pieneksi, että perillisten ei tarvitse suorittaa ollenkaan perintöveroa. Kokonaisverotuskin voi jäädä pieneksi, vaikka lahjaverotus on kovempaa kuin perintöverotus. (Esimerkki 20.) Lahjojen antaminen myös jaksoittaa verojen maksua, koska perinnön voi saada vasta monen vuoden päästä lahjoituksesta. Pitkän ajan kuluttua mahdollinen omai-

suuden arvonnousu voi nostaa perintöverotusta ennestään, mikäli lahjoituksia ei ole tehty elinaikana. Avioehdon vuoksi esimerkin (20) lopputulos olisi sama, vaikka kyseessä olisi ollut avoliitto.

Lahjojen pilkkominen voidaan suorittaa sekä omien että puolison lapsien kesken. Silloin saadaan henkilökohtaiset lahjaverot entistäkin pienemmiksi. Puolison lapsien verotukseen kuitenkin vaikuttaa, onko kyseessä avio- vai avoliitto. Heidän lahjavero määritetään aina toisen veroluokan mukaan, jos puoliset olivat avoliitossa. Sen sijaan aviopuolison lasten vero katsotaan ensimmäisen veroluokan mukaan, kuten yhteisillä lapsilla. Lapsipuolien verojen määrä eroaa samalla tavalla perintöverotuksessa. Uusperheissä on kuitenkin huomioitava, että lapsipuolet eivät peri ilman testamenttia.

Verovapaat lahjat

Kaikki alle 4000 euron arvoiset lahjat ovat verovapaita. Mikäli vastaanottaja on saanut useampia verovapaita lahjoja samalta lahjoittajalta kolmen vuoden sisällä, nämä lahjat eivät ole enää lahjaverosta vapaita yhteisuman ylittäessä 4000 euroa. Sama lahjoittaja voi siis antaa korkeintaan 3 999 euron arvoiset lahjat verottomasti kolmen vuoden välein. Useilta eri lahjoittajilta voi kuitenkin vastaanottaa verovapaita lahjoja niiden yhteisummasta välittämättä. Lisäksi koti-irtaimiston lahjoja voi vastaanottaa samalta henkilöltä useampia saman vuoden aikana. Kasvatukseen, koulutukseen ja elatukseen tarkoitettujen lahjojen yhteisummalla ei myöskään ole väliä. Seuraavassa esimerkissä 21 jaetaan verovapaita lahjoja hyödyntämällä myös lahjojen pilkkomista.

Esimerkki 21: Sara muutti poikaystävänsä kanssa omaan asuntoon. Saran äiti ja isäpuoli ostivat heille uuden ruokapöydän ja pyykinpesukoneen 1 000 €:lla. Saran poikaystävä vanhemmat puolestaan hankkivat sohvan ja kirjahyllyn 2 000 eurolla. Lisäksi Sara sai äidiltään, isäpuoleltaan ja isältään erikseen 3 999 eli yhteensä 11 997. Saran poikaystävä isä ja äiti antoivat yhdessä pojalleen 3 999 ja isoäiti antoi toiset 3 999 €. Kaiken kaikkiaan Sara ja poikaystävä saivat

$$1000+2000+11\,997+3\,999+3\,999=22\,995\text{ € verovapaita lahjoja.}$$

Lahjoittamalla sekä rahaa että tavaraa voi antaa yhteisarvoltaan suurenkin summan ilman verovelvollisuuden syntymistä. Esimerkissä (21) Saran saamat lahjat tulisi osittain laskea yhteen, jos hän olisi saanut kaikki rahana. Silloin hänen olisi suoritettava lahjaveroa ainakin äidiltä ja isäpuolelta saaduista lahjoista, koska molempien pelkät rahalahjat olivat arvoltaan pienin mahdollinen verovapaa summa. Yhteenlaskua meneteltäisi myös poikaystävä kohdalla. Uusperheissä on etuna, että lapsi voi saada useampia lahjoja verovapaina, koska lahjoittajia on mahdollisesti useampia. Omien vanhempien lisäksi isä- ja äitipuolet, mahdollisesti jopa heidän vanhempansa ja sisarpuolet voivat jakaa verovapaita lahjoja.

Ennakkoperintö ja lahjat kolmen vuoden ajalta ennen kuolemaa

Ennakkoperintö on siis lahja ja siitä maksetaan lahjaveroa. Sen antaminen pienentää kuitenkin rintaperillisen perinnönjaossa saamaa osuutta ja alentaa suoritettavan perintöveron määrää. Lopullinen perintövero voi mahdollisesti jäädä hyvin pieneksi, jos verovelvollisella on oikeus vähentää ennakkoperinnöstä suoritettu lahjaveron. Jos lahjaveron on suurempi kuin perintövero, niin ylimääräistä osaa ei kuitenkaan saa takaisin.

Rintaperillisen henkilökohtaiseen osuuteen on kuitenkin lisättävä tavalliset lahjat, jotka perillinen on saanut kolmen vuoden aikana ennen perittävän kuolemaa. Näitä lahjoja kutsutaan suosiolahjoiksi, koska niitä ei ole tarkoitettu ennakkoperinnöksi. Uusperheissä lapsipuolelle kolmen vuoden sisällä annettua lahjaa ei voi ottaa huomioon perintöverotuksessa, jos tämä ei saa perintöä testamentilla. Esimerkissä 22 on jaettu sekä ennakkoperintö että suosiolahja.

Esimerkki 22: X ja Y elävät avoliitossa ja heillä on yksi yhteinen lapsi A. Lisäksi Y:llä on toinen lapsi B edeltävästä avioliitosta. Y:n kuoltua hänen nettovarallisuus oli 200 000 € ja X:n 100 000 €. Y oli antanut B:lle ennakkoperintönä 30 000 € ja kaksi vuotta ennen kuolemaansa hän antoi A:lle tavallisena lahjana 20 000 €. B maksoi lahjaveron siihen aikaan 2 900 € ja A maksoi 1500 €.

Y:n kuolinpesään lisätään B:n ennakkoperintö. Tämä jälkeen pesän arvo on 230 000 euroa. Tästä molempien lapsien laskennallinen perintöosuus on puolet eli 115 000 €. Taulukko 8 esittää, miten A:n ja B:n lopulliset perintöosuudet ja -verot muodostuvat.

Taulukko 8. Perillisten (A ja B) perintöverolaskelma (€)

	A	B	Yhteensä
laskennallinen perintöosuus	115000	115000	230000
+Muu lahja	20000		
= verotettava perintöosuus	135000	115000	250000
Laskennallinen perintövero	13250	10650	23900
-Vähennettävä lahjaveron	-1500	-2900	-4400
= Maksettava perintövero	11750	7750	19500

A:n perintöosuuteen lisätään vielä hänen saama lahja, minkä jälkeen perintöverotettava osuus on $115\,000 + 20\,000 = 135\,000$ €. Siitä A:n laskennallinen perintövero on ensimmäisen veroluokan mukaan $13\,250$ €. Tästä vähennetään lahjasta suoritettu vero, joten **lopullinen perintövero** on $13\,250 - 1\,500 = 11\,750$ €.

B:n perintöverotettava osuus on siis $115\,000$ €, josta laskennallinen perintövero on ensimmäisen veroluokan mukaan $10\,650$ €. Ennakon lahjaveron vähentämisen jälkeen lopullinen maksettava perintövero on $10\,650 - 2\,900 = 7\,750$ €. Yhteensä perintöveroja maksetaan $11\,750 + 7\,750 = 19\,500$ €.

Jäämistön arvo olisi ollut $230\,000 + 20\,000 = 250\,000$ €, jos Y ei olisi jakanut yhtään lahjaa. Silloin lasten verotettava perintöosuus olisi ollut $125\,000$ €. Tästä maksettava perintövero olisi ollut **11 950 €**. Koko perinnöstä olisi maksettu siis **23 900 €** perintöveroja. Kyseinen summa on sama kuin A:n ja B:n perintö- ja lahjaverot yhteensä ($13\,250 + 10\,650 = 23\,900$), kun lahjoja oli jaettu. Taulukossa (8) arvo näkyy kohdassa laskennallinen perintövero yhteensä. Lahjojen jakaminen ei siis pienennä kokonaisverotusta, mutta sillä on vaikutusta suoritettavan perintöveron määrään.

Y:n ollessa avioliitossa lahjoilla olisi sama vaikutus. Perillisten verotus olisi kuitenkin vähän alhaisempaa, koska leskelle pitäisi maksaa tasinkoa. Osituksessa avio-osa olisi $(200\,000 + 100\,000) / 2 = 150\,000$ €. Näin ollen leskelle tulisi suorittaa tasinkoa $150\,000 - 100\,000 = 50\,000$ €. Tasinko pienentää jäämistön arvoa, minkä vuoksi verotus on vähän alhaisempaa kuin avoliiton tapauksessa. Tasinko tulee kuitenkin perintöverotettavaksi myöhemmin lesken kuoltua. Muuten lahjojen käsittelyssä menetellään samalla tavalla kuin avoliiton kohdalla.

Tavalliset lahjat

Tavallisia lahjaverotuksenalaisia lahjoja ei oteta huomioon perintöverotuksessa, kun ne on jaettu yli kolme vuotta ennen lahjoittajan kuolemaa. Nämä eivät siis enää sisälly perittävän jäämistöön ja niitä ei perintöveroteta. Tavallisista lahjoista suoritetaan kuitenkin lahjaveroa. Seuraavan esimerkin 23 lähtökohdat ovat samat kuin edellisessä (esimerkki 22), mutta ennakkoperinnön sijaan perittävä on jakanut tavallisia lahjoja yli kolme vuotta ennen kuolemaansa.

Esimerkki 23: Y eli parisuhteessa ja heillä oli yksi yhteinen lapsi A. Lisäksi Y:llä oli toinen lapsi B edeltävästä avioliitosta. Y:n kuoltua hänen nettovarallisuus oli 200 000 € ja lesken 100 000 €. Y oli antanut B:lle lahjaksi 30 000 € ja A:lle 20 000 €. Kumpaakaan ei ollut tarkoitus huomioida perintöverotuksessa. B maksoi lahjaveroa siihen aikaan 2900 € ja A maksoi 1500 €.

Jäämistön arvo on 200 000 €, koska lahjoja ei lisätä siihen eikä niitä lisätä perillisten perintöosuuksiin. Molempien verotettava perintöosuus on puolet eli 100 000 €. Tästä maksettava perintövero on ensimmäisen veroluokan mukaan 8 700 €. Koko perinnöstä suoritetaan $8\,700 \times 2 = 17\,400$ €.

A:n verot yhteensä ovat $8\,700 + 1\,500 = 10\,200$ €, kun B:llä verot ovat yhteensä $8\,700 + 2\,900 = 11\,600$ euroa. Näin ollen lahjoista ja perinnöstä suoritettavat verot ovat yhteensä $10\,200 + 11\,600 = 21\,800$ euroa.

Jäämistön arvo olisi $200\,000 + 20\,000 + 30\,000 = 250\,000$ €, jos Y ei olisi jakanut lahjoja. Silloin lasten verotettava perintöosuus olisi ollut 125 000 €. Tästä maksettava perintövero olisi ollut 11 950 €. Koko perinnöstä olisi maksettu siis **23 900 €** perintövero.

Tavallisten lahjojen jakaminen pienensi molempien perillisten suoritettavaa perintövero. Perintöverotuksen lisäksi perinnön ja lahjojen kokonaisverotus on pienempi. Kokonaisverotus keveni $23\,900 - 21\,800 = 2\,100$ euroa.

Kokonaisverotus ja perillisten henkilökohtainen perintövero olisi hieman alhaisempi, jos Y olisi ollut naimisissa. Tämä johtuisi siitä, että leskelle maksettaisi tasinkoa, kuten edellisessä esimerkissä (22).

Yllä olevan esimerkin (23) lopputulos olisi aivan erilainen, jos Y:n toinen lapsi B olisi syntynyt avioliiton ulkopuolella eikä isyyttä olisi jostakin syystä tunnustettu. Silloin kyseinen lapsi ei olisi Y:n perillinen, vaikka onkin tämän biologinen lapsi.

Lahjaluonteinen luovutustoimi

Lahjaluonteisessa kaupassa omaisuus myydään korkeintaan $\frac{3}{4}$ käypää arvoa alhaisemmalla hinnalla. Silloin käyvän hinnan ja vastikkeen erotus on lahjaverotuksen alainen. Lahjaveroa ei kuitenkaan suoriteta, jos erotus on alle 4000 euroa. Kyseessä on alihintainen kauppa, jos omaisuudesta maksetaan vastiketta yli $\frac{3}{4}$ myyntihinnasta. Silloin käyvän arvon ja vastikkeen erotuksesta ei tarvitse maksaa lahjaveroa.

Lahjaluontoinen luovutustoimi on kätevä, kun luovutuksensaaja ei saa myöhemmin perintöä omaisuuden luovuttajalta. Silloin ensisijaisten perillisten osuudet ja perintöverot pienenevät, kun luovutettu omaisuus ei enää sisälly kuolinpesään. Lahjaluonteinen kauppa voi tulla kalliimmaksi kuin omaisuuden saaminen perintönä. Kuitenkin voi kestää monta vuotta ennen kuin luovutuksensaaja saisi mahdollisen perintönsä. Esimerkki 24 käsittelee lahjaluonteista kauppaa.

Esimerkki 24: X myy asunto-osakkeen yhteisesti avoparille, joista toinen on X:n lapsenlapsi. Osakkeen arvo on 100 000 €, mutta he sopivat hinnaksi 60 000 €. Erotukseksi jää 40 000 €, joka on vähemmän kuin $\frac{3}{4}$ osakkeen arvosta. Tämän vuoksi erotus katsotaan lahjaksi. Lahjavero määritetään kaukaisemman sukulaisuussuhteen perusteella, jolloin veroa maksetaan toisen veroluokan mukaan 8 680 €. Osakkeen hankintaan käytetyt varat ovat yhteensä $60\,000 + 8\,680 = 68\,680$ euroa.

Lahjavero määritettäisiin lähimmän sukulaisuussuhteen mukaan, jos osakkeen ostajat olisivat avioliitossa. Silloin maksettava vero olisi ensimmäisen veroluokan mukaan 3 310 €. Osakkeen hankintaan käytetyt kulut ovat yhteensä 63 310 €.

Avioliitossa kulut ovat siis $68\,680 - 63\,310 = 5\,370$ € pienemmät kuin avioliitossa. Kummassakaan tilanteessa ei tarvitsisi suorittaa lahjaveroa, jos ostohinta olisi ollut yli $\frac{3}{4}$ osakkeen arvosta, esimerkiksi 80 000 euroa.

Myyntitilanteessa hankintameno olisi vastikkeen ja lahjan yhteissumma eikä pelkkä hankintaan käytetty vastike. Näin ollen esimerkissä (24) avoparin hankintameno olisi 100 000 euroa. Tämä vaatii, että osake on omistettu yli vuosi. Alle vuoden omistusaikana hankintameno perusteena olisi osakkeen lahjoittajan hankintameno. Oikealla myynnin ajoittamisella on erityisesti vaikutusta mahdollisessa luovutusvoittoverotuksessa. Lahjavero suoritetaan molemmissa tilanteissa normaalisti.

Lahjana saadun omaisuuden edelleenluovutus

Lahjana saadun omaisuuden myynnin ajankohdalla voidaan vaikuttaa lahjaverotukseen. Luovutusvoitosta maksetulla verolla voidaan alentaa lahjan arvoa, mikä pienentää lahjaveron määrää. Lahjasta vähennettävä vero on kuitenkin pienempi kuin maksettava pääomatuloveron määrä. Tämä johtuu siitä, että myyntihinta voi olla suurempi kuin lahjaverotuksessa arvioitu käypä arvo. Näin ollen lahjasta ei voi vähentää kuin se pääomatulovero, joka olisi syntynyt myyntihinnan ollessa sama kuin lahjaverotusarvo.

Lahjaverotus ehditään usein suorittaa ennen luovutusvoittoverotusta, minkä vuoksi verovelvollisen on haettava oikaisua. Tätä ei voi kuitenkaan tehdä, jos myynnistä ei synny luovutusvoittoa ja myynti tapahtuu yli vuoden päästä lahjoituksesta. Luovutusvoitosta maksetaan normaalisti pääomatuloveroa, joten lahjaveron oikaisulla ei ole tähän mitään vaikutusta. Seuraava esimerkki 25 havainnollistaa, miten luovutusvoittoverotus vaikuttaa lahjaverotukseen käytännössä.

Esimerkki 25: Verovelvollinen saa **20 000** euron arvoisen lahjan, josta hänelle määrätään lahjavero. Lahjan alkuperäinen hankintameno on ollut 12 000 €. Verovelvollinen myy lahjan toiselle alle vuoden sisällä lahjoituksesta. Myyntihinta on 25 000 €. Luovutusvoitto lasketaan lahjoittajan hankintamenon mukaan, jolloin voitto on $25\,000 - 12\,000 = 13\,000$ €. Tästä pääomaveron määrä on 30% eli 3 900 €. (Puronen 2011, 393.)

Lahjan arvosta voidaan kuitenkin vähentää veron määrä, joka olisi tullut luovutushinnan ollessa lahjaverotuksen arvo. Silloin luovutushinta olisi 20 000 €. Näin ollen luovutusvoitto olisi $20\,000 - 12\,000 = 8\,000$ €. Tästä 30 prosentin pääomatulovero on 2 400 euroa, joka vähennetään lahjan arvosta. Lopullinen lahjan arvo on siis $20\,000 - 2\,400 = 17\,600$ €. Loppujen lopuksi lahjavero jää pienemmäksi pääomatuloveron vähentämisen ansiosta. (Puronen 2011, 393.)

Oletetaan, että lahjoittaja oli lahjansaajan lähisukulainen. Silloin verovelvollinen on ehtinyt suorittaa lahjaveroa 20 000 eurosta ensimmäisen veroluokan mukaan 1 310 €. Pääomatuloveron vähentämisen jälkeen lahjan arvo on vain 17 600 €. Tästä lahjavero on 1 070 €, joka tulisi olla lopullinen veron määrä. Verovelvollinen voi siis vaatia oikaisua $1\,310 - 1\,070 = 240$ €.

Hallintaoikeuden pitäminen lahjoitettavaan omaisuuteen

Lahjaverotuksessa lahjoitettavan omaisuuden hallintaoikeus voidaan pitää itsellä, mikä pienentää luovutuksensaajan maksettavaa lahjaveroa. Vaihtoehtoisesti lahjoittaja voi antaa lahjakirjalla käyttö- ja omistusoikeuden eri henkilöille. Hallintaoikeuden päättymisen jälkeen tämä menee omistajalle tai ennalta määrätylle henkilölle. Yleensä hallintaoikeus on elinikäinen, joten se siirtyy hallitsijan kuoleman jälkeen. Käyttöoikeuden saajan ei tarvitse enää suorittaa tästä perintöveroa. Hallintaoikeuden alaisen omaisuuden omistajan tulee maksaa lahjaveroa, jos käyttäjä haluaakin luopua oikeudestaan omistajan hyväksi. Käyttöoikeuden pitäminen tai antaminen rajoittaa omistajan oikeuksia. Esimerkki 26 havainnollistaa hallintaoikeuden tuomaa etua lahjoituksessa, jossa lahjoittaja pitää oikeuden itsellään.

Esimerkki 26: Isoisä lahjoittaa kesämökkikiinteistön kahdelle lapsenlapselleen, mutta hän pitää hallintaoikeuden itsellään. Mökin hinnaksi arvioidaan 120 000 € ja lahjoitushetkellä isoisän ikä on 61 vuotta. Hallintaoikeuden arvo lasketaan kertomalla kesämökin käypä arvo laskennallisella vuosituotolla ja hallitsijan ikää vastaavalla vuositulokertoimella. Laskennallinen vuosituotto on 3 prosenttia ja vuositulokerroin 9. Hallintaoikeuden arvo on siis $120\,000 \cdot 3\% \cdot 9 = 32\,400$ €.

Hallintaoikeuden arvon vähentämisen jälkeen lahjaverotettavaksi jää $120\,000 - 32\,400 = 87\,600$ €. Lapsenlapsien henkilökohtainen osuus on $87\,600 / 2 = 43\,800$ €. Tästä lahjavero on ensimmäisen veroluokan mukaan 3 690 €. Yhteensä lapsenlapset suorittavat lahjaveroa $3\,690 \cdot 2 = 7\,380$ €.

Mikäli isoisä ei olisi jättänyt asuntoa käyttöönsä, niin lahjavero määritettäisi koko asunnon arvosta. Silloin lapsenlapsien osuus olisi $120\,000 / 2 = 60\,000$ €. Tästä lahjavero olisi 5 610 € eli yhteensä $5\,610 \cdot 2 = 11\,220$ €. Käyttöoikeuden pitäminen vähensi lahjaveron määrää $11\,220 - 7\,380 = 3\,840$ €.

Käyttöoikeudesta saatuun etuun vaikuttaa merkittävästi hallitsijan ikä. Lapsenlapset olisivat saaneet suuremman edun, jos isoisä olisi lahjoittanut mökin pari vuotta aikaisemmin. Myöhemmin tapahtunut lahjoitus olisi vuorostaan pienentänyt edun arvoa. (Esimerkki 26.) Lahjoittamalla suoraan lapsenlapsille eikä omille lapsille, ylitettiin yksi sukupolvi ja säästyttiin ylimääräiseltä verotukselta. Lapsipuolelle tai tämän lapselle tehtävässä lahjoituksessa on huomioitava korkeampi verotus. Poikkeuksena ovat aviopuolison lapset ja heidän jälkeläiset, jotka saavat kevyemmän verotuksen.

Mikäli isoisä päättäisi luovuttaa kesämökin käyttöoikeuden lapsenlapsilleen, tulisi heidän suorittaa tästä erikseen lahjaveroa. Tämä tekisi koko kesämökin luovutuksesta lapsenlapsille melko kalliiksi.

8.2 Kuoleman jälkeiset toimenpiteet

Testamentti

Testamentti laaditaan perittävän elinaikana, mutta sen vaikutukset näkyvät vasta testamentin laatijan kuoleman jälkeen. Testamentilla voidaan vaikuttaa merkittävästi lainsäädännön mukaiseen perimysjärjestykseen. Sillä voi esimerkiksi tehdä lähisukulaisen perinnöttömäksi tai antaa perintöä ystävälle tai yhdistykselle. Avoliitossa ja rekisteröimättömässä parisuhteessa testamentti on ensisijainen suunnitteluväline, koska avopuolisot, parisuhdekumppanit ja heidän lapsensa eivät muuten peri.

Eri testamenttityypeillä voidaan vaikuttaa myös perillisten perintöveron määrään. Täydellä omistusoikeustestamentilla omaisuus voidaan antaa samoilla oikeuksilla kuin alkuperäisellä omistajalla. Silloin perintöverotuksessa ei saa kuitenkaan mitään etua. Erityiset vähennykset ainoastaan voivat alentaa lähisukulaisten verotusta. Kokonaisverojen määrää pienentää myös, jos testamentin vas-

taanottajia on useampi kuin perimysjärjestyksen perusteella. Rajoitettu omistusoikeustestamentti ei eroa verotuksessa täydestä omistusoikeudesta. Se ainoastaan rajoittaa omistajan oikeuksia toissijaismääräyksen takia. Sekä avo- että aviopuolisoiden keskuudessa ja rekisteröimättömässä parisuhteessa keskinäinen testamentti on yleinen. Sillä voidaan turvata puolison tulevaisuus taloudellisesti. Verotusta kyseinen testamentti ei kuitenkaan kevennä.

Hallintaoikeustestamentilla voidaan erottaa omistus- ja käyttöoikeus eri henkilöille. Silloin vain omistusoikeuden saanut suorittaa perintöveroa, jota pienentää hallintaoikeuden arvo. Keskinäiseen testamenttiin voi myös yhdistää hallintaoikeuden jakamisen. Siinä on myös mahdollista toteuttaa omistajaton tila. Omistajattoman tilan testamentilla perintöveron suorittamisen voi siirtää myöhemmäksi. Tämä voi olla käytännöllinen lapsettomissa parisuhteissa. Tuotto-oikeustestamentti on myös mahdollinen, mutta sillä ei saavuteta suurta etua eikä se ole kovinkaan yleinen. Kaikissa testamenttityypeissä on huomioitava rintaperillisten lakiosaoikeus, jos perheessä on lapsia. Seuraava esimerkki 27 on keskinäisestä hallintaoikeustestamentista, jossa on omistajaton tila.

Esimerkki 27: S oli rekisteröimättömässä parisuhteessa R:n kanssa. Kummallakaan ei ollut lapsia, mutta molemmilla oli kaksi sisarusta. He tekivät keskinäisen hallintaoikeustestamentin, jossa määräsivät ensimmäisenä kuolleen kumppanin varallisuuden elinikäisellä hallintaoikeudella elossa olevalle kumppanille. Omistusoikeus määrättiin siirtyvän puoliksi ensimmäisenä kuolleen kumppanin sisaruksille elossa olevan kumppanin kuoleman jälkeen.

R:n kuoltua tämän nettovarallisuus on 60 000 euroa. Koko omaisuuden hallintaoikeus menee S:lle, jonka ei tarvitse suorittaa perintöveroa. R:n sisarukset saavat omistusoikeuden vasta elossa olevan kumppanin kuoleman jälkeen, minkä vuoksi perintöveroa ei suoriteta R:n kuoleman jälkeen ollenkaan. Testamentissa on omistajaton tila.

S:n kuoltua R:n omaisuuden omistus- ja hallintaoikeus menevät sisaruksille. Omaisuuden arvo on pysynyt samana, joten R:n sisarusten perintöosuus on $60\,000/2=30\,000$ €. Perintövero määritetään toisen veroluokan mukaan, joten suoritettava vero on 2 100 €. Yhteensä perinnöstä maksetaan veroja $2\,100*2= 4\,200$ €. Ilman testamenttia R:n parisuhdekumppani ei olisi saanut mitään ja perintö olisi mennyt suoraan R:n sisaruksille. Tällä ei olisi kuitenkaan ollut vaikutusta veron määrään.

Mikäli S olisi saanut omaisuuden omistusoikeudella ja R:n sisarukset olisivat yhä toissijaissaajia, niin samasta omaisuudesta suoritettaisiin kahdesti perintöveroa. Silloin elossa oleva kumppani suorittaisi toisen veroluokan mukaisesti veroja 9 300 €. S:n kuoltua R:n sisarukset maksaisivat samasta omaisuudesta yhä 4 200 €. Näin ollen perintöveroja suoritettaisiin yhteensä **13 500 €**. Vastaavassa tilanteessa rekisteröidyssä parisuhteessa S olisi saanut puoliso vähennyksen, jolloin perintöveroja maksaisi vain R:n sisarukset.

Edellisessä esimerkissä (27) R olisi voinut tehdä hallintaoikeustestamentin, jossa hänen sisarukset saisi heti omistusoikeuden ja parisuhdekumppani saisi yhä käyttöoikeuden koko omaisuuteen. Silloin sisarusten perinnöstä voisi vähentää hallintaoikeuden arvon, minkä seurauksena perintöverotkin olisivat pienemmät tai niitä ei tarvitsisi maksaa ollenkaan.

Mikäli elossa olevalla kumppanilla olisi omia lapsia, hän ei saisi antaa kuolleen kumppanin omaisuutta heille. Lapsipuolet tulisi mainita erikseen testamentissa, jotta saisivat ylipäänsä perintöä. Ainoastaan perheen sisäisen adoption myötä elossa olevan puolison lapsilla olisi lakimääräinen perimisoikeus.

Esimerkissä 27 ei luultavasti olisi ollut kyse omistajattoman tilan testamentista, jos testamentintekijällä olisi ollut omia lapsia. Siinä tapauksessa he olisivat olleet ensisijaisia perillisiä ja mahdollisesti maksaneet perintöveron jo ennen eloon jääneen kumppanin kuolemaa.

Lesken hallintaoikeus ja tasinkoprivilegi

Perintöoikeudessa leskellä on erityisiä oikeuksia. Hän saa aviopuolison kuoleman jälkeen oikeuden hallita puolisoiden yhteistä asuntoa ja sen irtaimistoa, vaikka leski ei olisi ensisijainen perijä. Lesken kuoleman jälkeen asunnon hallintaoikeus menee joko ensimmäisenä kuolleen puolison tai lesken perillisille. Jos leski pitää oikeutensa hallita asuntoa, tämä voi alentaa rintaperillisten perintöverotusta. Perinnöstä tehtävä hallintaoikeuden vähennys voi olla korkeintaan puolet, jos leski ja kuollut puoliso omistivat asunnon yhdessä (Puronen 2009, 189). Vähennyksen voi tehdä normaalisti kokonaan, jos perittävä omisti asunnon yksin. Puolisoiden omistussuhteilla on siis vaikutusta perintöverotettavan jäämistön määrään. Avoleskellä ei ole samanlaista oikeutta.

Tasinkoprivilegi eli tasinkoetuoikeus on kuoleman jälkeen ainoastaan avioliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa lesken mahdollisuus vaikuttaa lopullisen jäämistön määrään ja sitä kautta perintöveron suuruuteen. Tämä oikeus tarkoitti, että jäämistöosituksessa lesken ollessa varakkaampi hän voi kieltäytyä tasingon maksamisesta perillisille. Tasinkoetuoikeuteen vetoaminen pitää jäämistön arvon ennallaan, mutta tasingon maksaminen lisää kuolinpesän arvoa. Avopuolisolla ei ole vastaavaa oikeutta, minkä vuoksi liittoja ei voi verrata keskenään tässä menetelmässä. Esimerkki 28 havainnollistaa tasinkoprivilegin vaikutusta.

Esimerkki 28: X oli naimisissa Y:n kanssa ilman avioehtoa. X:n kuollessa tämän nettovarallisuus oli 50 000 €, kun Y:llä se oli 90 000 €. Näin ollen laskennallinen avio-osa on $(90\,000 + 50\,000)/2 = 70\,000$. Leski on varakkaampi kuin kuolinpesä, joten leski voi jättää tasingon maksamatta. Tasinko olisi $70\,000 - 50\,000 = 20\,000$ €. X:llä on kolme rintaperillistä.

Y päättää käyttää tasinkoetuoikeuttaan, joten hän ei suorita tasinkoa perillisille. Näin ollen X:n jäämistön arvo on 50 000 €. Perillisiä ovat X:n kolme rintaperillistä, joiden perintöosuus on $50\,000/3 = 16\,666,67$ €. Näin ollen perillisten ei tarvitse maksaa perintöveroa.

Jäämistön arvo olisi 70 000 €, jos leski ei käyttäisi tasinkoetuoikeuttaan. Silloin perillisten osuus olisi $70\,000/3 = 23\,333,33$ €. Tästä olisi maksettava perintöveroa 333,33 €. Silloin koko jäämistöstä suoritettava perintövero olisi yhteensä $333,33 \times 3 = 1\,000$ €.

Perinnöstä ja testamentista luopuminen

Ensisijainen perillinen välttyy perintöverotukselta luopumalla perinnöstä passiivisesti tai tehokkaasti. Passiivisessa luopumisessa perintöveron suorittaa lopullinen perinnönsaaja.

Tehokkaasti voi luopua vain koko perintöosuudesta sijaantuloperillisen eli oman lapsen hyväksi. Silloin luopuja ei suorita perintöveroa, vaan velvollisuus on lapsella. Lopullinen veron määrä voi olla paljon pienempi, jos lapsia on monta. Pienen perinnön osalta he voivat säästyä veron maksamiselta kokonaan. Perillisen alaikäiset lapset eivät voi kuitenkaan saada alaikäisyysvähennystä. Sen voi hyödyntää vain, jos ensisijainen perillinen on kuollut ennen perittävää. Tehokas perinnöstä luopuminen ei onnistu lapsipuolen hyväksi.

Ilman luopumista ensisijainen perillinen suorittaisi perintöveron ja tämän kuoleman jälkeen lapset tekisivät samoin. Luopumalla perinnöstä tehokkaasti ylitetään yksi sukupolvi ja säästytään moninkertaiselta verojen maksamiselta. Seuraava esimerkki 29 havainnollistaa tehokasta perinnöstä luopumista.

Esimerkki 29: Maria on leski, mutta hänellä on kaksi lasta, Tiia ja Piia. Marian kuoltua Tiia on jo kuollut, mutta Marian jäämistö jaetaan silti lapsien kesken. Piia ilmoittaa kirjallisesti luopuvansa osuudestaan kahden täysi-ikäisen lapsensa hyväksi. Tiian sijaintuloperillinen on hänen alaikäinen tyttärensä. Marian jäämistön arvo on 300 000 €. Tiian ja Piian henkilökohtainen osuus on siis puolet jäämistöstä eli 150 000 €. Piia ei suorita perintöveroa, koska hän luopuu perinnöstään tehokkaasti.

Piian lapsien osuudet ovat puolet Piialle kuuluvasta perinnöstä eli $150\,000\text{ €}/2 = 75\,000\text{ €}$. Perintövero määritetään ensimmäisen veroluokan mukaan. Molempien perintövero on siis 5 450 €. Yhdessä he suorittavat $5\,450 \times 2 = 10\,900\text{ €}$ veroja.

Tiian perintöosuus on myös 150 000 €, joka menee tämän tyttärelle. Hän saa kuitenkin vähentää perinnöstä alaikäisyysvähennyksen 40 000 euroa. Tämän jälkeen verotettavaksi jää 110 000 €. Tästä maksettava perintövero on ensimmäisen veroluokan mukaan 10 000€. Piian ja Tiian lapset suorittavat yhteensä $10\,900 + 10\,000 = \mathbf{20\,900\text{ €}}$.

Piia maksaisi 150 000 euron osuudestaan perintöveroa 15 200 €, jos hän ei olisi luopunut perinnöstään. Silloin koko perinnöstä maksettava vero olisi yhteensä $15\,200 + 10\,000 = \mathbf{25\,200\text{ €}}$. Näin ollen perinnöstä luopuminen pienensi suoritettavaa perintöveroa $25\,200 - 20\,900 = 4\,300\text{ €}$.

Perinnöstä luopuminen on tehoton, mikäli perillinen pitää osan perinnöstä itsellään. Silloin luovutettava osa katsotaan lahjaksi, josta vastaanottajan on suoritettava lahjaveroa. Perillisen on maksettava perintöveroa koko perinnöstä, vaikka hän pitäisi vain osan siitä. Tehottomasta luopumisesta on kysymys myös tilanteessa, jossa perillinen ei vastaanota perintöä, mutta päättää sen lopullisista saajista tai heidän osuuksistaan. Tässäkin tilanteessa on maksettava sekä perintö- että lahjaveroa. Seuraavassa esimerkissä 30 on kyse juuri tällaisesta tehottomasta luopumisesta.

Esimerkki 30: Tässä on lähtökohtaisesti sama tilanne, kuten edellisessä esimerkissä (29). Piia ei yhä halua mitään perinnöstä, mutta hän haluaakin tytärpuolensa saavan osan siitä omien lapsiensa lisäksi. Tämän seurauksena Piian katsotaan ryhtyneen perintöön ennen luopumisen tapahtumista. Kyseessä on tehoton luopuminen. Piian perintöosuus on siis 150 000 €, josta suoritetaan perintöveroa 15 200 €.

Piia on naimisissa, joten hänen kaksi lasta ja tytärpuoli suorittavat osuuksistaan saman verran lahjaveroa. Jokaisen osuus on $150\,000/3 = 50\,000$ €, josta lahjavero on ensimmäisen veroluokan mukaan 4 310 €. Lahjaverot yhteensä ovat $4\,310 \cdot 3 = 12\,930$ €. Tytärpuolen vero määritettäisiin toisen veroluokan mukaan, jos Piia olisikin avoliitossa. Silloin tytärpuolen vero olisi 11 280 ja kaikkien lahjaverot yhteensä $11\,280 + 4\,310 \cdot 2 = 19\,900$ €.

Näin ollen kaikki verot yhteensä ovat joko $15\,200 + 12\,930 = 28\,130$ € tai $15\,200 + 19\,900 = 35\,100$ €.

Tiian lapsi suorittaa osuudestaan normaalisti veroa 10 000 €. Näin ollen koko perinnöstä maksetut verot yhteensä ovat joko $28\,130 + 10\,000 = 38\,130$ € tai $35\,100 + 10\,000 = 45\,100$ €.

Tehokkaassa luopumisessa maksettavat verot olivat vain **20 900** euroa, joten luopumisen tavoilla on merkittävä ero.

Testamentista voidaan luopua kokonaan tai osittain ilman ylimääräisiä veroseuraamuksia. Testamentinsaaja suorittaa perintöveroa vain luopumatta jätetystä osasta. Luovutettu osa siirtyy joko luopujan lapsille tai muille testamentinsaajille olosuhteista riippuen. He maksavat luovutuksesta perintöveroa. Testamentista luopumisen on myös tapahduttava tehokkaasti tai muuten luovutuksensaaja joutuu suorittamaan lahjaveroa. Testamentinsaaja voi pitää hallintaoikeuden itsellään ja luovuttaa omistusoikeuden. Silloin vain luovutuksensaajat ovat perintöverovelvollisia. Seuraava esimerkki 31 esittää yhden erityistapauksen KHO:n hyväksymästä testamentin osittaisesta luopumisesta. Siinä testamentinsaajat ovat myös lakimääräisiä perillisiä, jotka saavat valita, ottavatko testamentin vastaan omistus- vai käyttöoikeustestamenttina.

Esimerkki 31: *A oli puolisonsa B:n kanssa tekemässään testamentissa määrännyt muun ohella, että mikäli A kuolee ensiksi saavat kaiken hänen varallisuutensa täydellä omistusoikeudella - sen jälkeen kun B:lle tuleva tasinko on maksettu - rintaperilliset eli lapset C, D ja E niin, että kunkin osuus on yhtä suuri. Testamentissa oli lisäksi määrätty, että testamentinsaajilla oli myös oikeus ottaa testamentti halutessaan vastaan joko osaksi tai kokonaan käyttöoikeustestamenttina, jolloin omistusoikeus varallisuuteen tältä osin oli menevä testamentinsaajan sijaan tuleville rintaperillisille. C oli testamentin ilmaisevan tahdon ja valintaoikeuden perusteella ottanut vastaan testamenttiosuudestaan kahdeksan kymmenesosaa (8/10) omistusoikeudella ja kaksi kymmenesosaa (2/10) käyttöoikeudella sekä D oli vastaanottanut testamenttiosuuteensa ainoastaan käyttöoikeuden. Käyttöoikeuden alaisen omaisuuden omistusoikeus oli testamentin mukaan mennyt C:n ja D:n rintaperillisille, jotka olivat heidän sijaantulo-perillisiksi ja joita oli siltä osin kuin he olivat saaneet omistusoikeuden perintöverotettu A:n jälkeen*

A:n rintaperillisten saannot olivat testamenttisaantoja. Koska C ja D olivat ilmoittaneet vetoavansa testamenttiin vain osittain ja kun heidän ryhtymisensä oli rajoittunut vain siihen määrään, jonka he olivat ilmoittaneet vastaanottavansa, he olivat tehokkaasti luopuneet osittain testamentista. (KHO 2009:104.)

Kyseisessä esimerkissä (31) testamentinsaajat pystyvät merkittävästi vaikuttamaan perintöverotukseen. Ilman valinnanvapautta perilliset maksaisivat normaalisti verot koko perinnöstä. Pelkän käyttöoikeuden valitseminen keventää verovelvollisen perintöverotusta. Erityisesti C:n järjestely alentaa varmasti kokonaisperintöveron määrää, koska hän ja hänen lapset saavat vähentää käyttöoikeuden arvon.

Omaisuuksien myyminen kuolinpesästä

Kuolinpesän omaisuutta voi myydä jo ennen perinnönjakoa. Silloin kaikki pesän osakkaat vastaavat luovutusvoitosta yhteisesti. Jokainen osakas huolehtisi vain henkilökohtaisesta luovutusvoittoverotuksesta, jos myyty omaisuus jaettaisiin osakkaiden kesken. Luovutusvoitto saadaan, kun myyntihinnasta vähennetään hankintahinta. (Lindholm 2012, 136-139.) Omaisuuksien myymisellä ei ole vaikutusta perintöverotuksessa, mutta sillä on vaikutusta pääomatuloveron määrään.

Omaisuuksien hankintamenoksi katsotaan sen perintöverotusarvo. Sen sijaan voidaan käyttää hankintameno-olettamaa, jos se on verotuksellisesti edullisempaa. (Lindholm 2012, 136-137.) Hankintameno-olettamasta kerrottiin aiemmin lahjan edelleen luovuttamisen yhteydessä. Hankintameno ei voida lisätä perintöverotuksessa suoritettua veroa.

Esimerkki 32: Kuolinpesästä myydään huoneisto ulkopuolisille henkilöille. Huoneiston perintöverotusarvo on 75 000 € ja pesään kuuluu kaksi osakasta. Myyntihinta on 100 000 €. Kuolinpesää ei jaeta ennen myyntiä. Luovutusvoitosta suoritetaan pääomatuloveroa 30% 50 000 euroon asti ja 32 % ylimenevästä osasta. (Lindholm 2012, 139.) Pääomatuloveron muodostumista kuvaa taulukko 9.

Taulukko 9. Pääomatuloveron laskelma. (Lindholm 2012, 139.)

Myyntihinta	100 000
<u>Verotusarvo</u>	<u>- 75 000</u>
Luovutusvoitto	25 000
Pääomatulovero (30%)	7 500

Luovutusvoitto määritettäisi puoliksi osakkaiden kesken, jos he olisivat ensin jakaneet huoneiston ja sitten myyneet omat osuutensa. Silloin molempien osakkaiden luovutusvoitto olisi $25\,000/2 = 12\,500$ €. Tästä pääomatulovero olisi 3 750 €.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Työn tavoitteena oli tutkia perintöoikeutta ja perintöverotusta keskittymällä perintöverosuunnitteluun uusperheiden näkökulmasta. Tavoitteena oli myös verrata avio- ja avoliiton vaikutuksia perintöveron määrään sekä esittää eri perintöverosuunnittelun menetelmiä. Näitä oli tarkoitus havainnollistaa esimerkkien avulla ja selvittää, onko perintöveron maksaminen mahdollista välttää millään yksittäisellä menetelmällä.

Uusi avoliittolaki kaventaa vähän avo- ja aviopuolisoiden eroja liiton purkautumisessa. Avopuolisot suorittavat yhä vain omaisuuden erottelun, mutta köyhemmällä puolisoilla on mahdollisuus saada tavallista enemmän omaisuutta, esimerkiksi avustusta. Kyseinen laki koskee kuitenkin vain pitkäaikaisia avoliittoja, minkä vuoksi lyhyissä avoliitoissa ja rekisteröimättömissä parisuhteissa puolisoiden asema on samanlainen kuin ennenkin. Yleisesti avopuolisoiden oikeudet ovat yhä paljon heikommat kuin aviopuolisilla. Avopuolisolla ei ole lain määräämää perimyoikeutta eikä hänellä ole mitään vähimmäisturvaa puolison kuoleman jälkeen. Lisäksi vähävaraisempi avopuoliso ei voi saada tasinkoa. Avoliittolailla ei siis ole vaikutusta avopuolisoiden ja parisuhdekumppanien perintöoikeuteen.

Uudella avoliittolailla ei ole myöskään erityisiä etuja perintöverotuksessa. Sen ansiosta avopuoliso voi saada kevyemmän verotuksen, mutta sekin on vain toimeentulotukeen asti. Osa avopuolisista on kuitenkin saanut kevyemmän verotuksen jo usean vuoden ajan tuloverolain (2:7.3) säännöksen avulla. He ovat saaneet myös useammin muita etuja perintöverotuksessa, kuten puoliso vähennyksen. Säännöstä ei voi kuitenkaan soveltaa rekisteröimättömiin parisuhdekumppaneihin, minkä vuoksi heidän ja avopuolisoiden oikeudet eivät ole niin yhtenäiset kuin aviopuolison ja rekisteröidyn parisuhdekumppanin välillä. Avoliittolain tuomalla edulla onkin enemmän merkitystä rekisteröimättömillä parisuhdekumppaneille, koska heitä on aikaisemmin verotettu kaikissa tilanteissa korkeamman veroasteikon mukaan. Tästä huolimatta verohuojennus ei koske testamentilla saatua perintöä, vaikka se voisi koskea.

Kokonaisuudessaan voidaan sanoa, että verotus on useimmissa tapauksissa huomattavasti korkeampaa avoliitoissa ja rekisteröimättömissä parisuhteissa kuin avoliitoissa. Valitulla liitolla on vaikutusta puolison lisäksi lapsipuolien verotukseen. Se on usein korkeampaa kuin yhteisillä lapsilla. Poikkeuksena ovat aviopuolison lapset. Tässäkin asiassa avoliiton suosiminen näkyy selvästi. Avoliitossa lapsipuolet ovat siis etuasemassa, vaikka eivät muuten eroa avopuolison lapsista.

Parisuhdetyypin vaikutukset koko uusperheen verojen määrään voidaan tavallaan jakaa kolmeen ryhmään veroasteikon määräytymisen perusteella. Parisuhdetyypin lisäksi tähän vaikuttaa suuresti sen kesto. Edullisinta verotus on, kun puoliso on avoliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa. Silloin kaikkien perheenjäsenien verotus määräytyy ensimmäisen veroluokan mukaan. Toiseksi edullisinta on perheillä, joiden puoliso on tuloverolain mukaisessa avoliitossa eli heillä on yhteisiä lapsia tai kun puoliso saa vain toimeentulotukea. Silloin puolison ja yhteisten lapsien verotus määräytyy saman asteikon mukaan, mutta lapsipuolilla on korkeampi verotus. Kaikkein korkein verotus on puo-

lestaan silloin, kun puolisoilla ei ole yhteisiä lapsia ja parisuhde on kestänyt alle 5 vuotta. Tässä tilanteessa puolison sekä lapsipuolien verotus määräytyy kalliimman asteikon mukaan.

Sama jaottelu pätee myös puolisoitten omaisuuden jakamisessa, jolla on myös suuri vaikutus verojen määrään. Jakotilanteessa leski voi saada oman varallisuutensa lisäksi eniten ensimmäisessä ryhmässä ja vähiten kolmannessa. Avioehto kuitenkin muuttaisi tilannetta aviolesken osalta. Mitä enemmän leski saa omaisuuden jakotilanteessa, sitä pienempi on varsinaisen perinnön määrä ja sitä kautta perillisten verojen määräkin on pienempi. Kaikki on siis lähtöisin parisuhteen tyypistä eikä vain omaisuuden suuruudesta.

Avopuolisoiden huonomman aseman huomasi myös verosuunnittelukeinoissa. Osaa niistä ei voi hyödyntää ollenkaan avoliitoissa, kuten avioehtosopimusta ja lesken erityisoikeuksia. Tämä kaventaa suunnitteluvaihtoehtojen määrää huomattavasti. Suunnittelukeinot vähenivät muutenkin vakuutuslahjan verovapaan osan poistuttua vuonna 2013. Jäljelle jääneet keinot koostuvat pääasiassa testamentista ja erilaisista lahjoista. Testamentti on olennaisin juuri avopuolisolle ja lapsipuolille, koska he eivät peri ilman sitä. Jokaisen olisi hyvä tehdä testamentti jossakin elämänvaiheessa varsinkin, jos haluaa varmistaa omaisuuden siirtymisen tietyille henkilöille. Parhaiten verosuunnittelu voisi kuitenkin onnistua yhdistelemällä useampia menetelmiä.

Tutkimuksen mukaan melkein jokaisella suunnittelukeinolla voidaan vaikuttaa perintöveron määrään. Loput vaikuttavat joko lahja- tai luovutusvoittoverotukseen. Yksittäisen menetelmän tehokkuutta on vaikea arvioida, koska kaikki riippuu olosuhteista. Testamentilla voi vaikuttaa usealla eri tavalla perinnönjakoon ja verotukseen, joten sitä voi pitää tehokkaana menetelmänä. Erityisesti hallintaoikeus-testamentti vähentää varmasti perintöveron määrää. Perinnöstä luopuminenkin voi onnistuessaan vähentää merkittävästi veroja, mutta epäonnistuessaan tulos on päinvastainen. Lisäksi esimerkkitapauksissa ilmeni, että ennakoperintö ei ole tehokas verosuunnittelun kannalta. Sillä voidaan alentaa perintöveron määrää, mutta kokonaisverotukseen ei ole samaa vaikutusta. Ennakoperintöjen jakamisella pystyy kuitenkin jaksottamaan verojen maksua, kuten muilla lahjoilla. Verosuunnittelun kannalta olisi silti parempi antaa tavallinen lahja. Kaikkien lahjojen jakamisessa on kuitenkin huomioitava lahjaverotus, joka on korkeampaa kuin perintöverotus. Sen vuoksi pelkän perintöveron lisäksi tulisi huomioida myös kaikkien verojen yhteismäärä.

Tutkimuksen mukaan ennakoperinnön lisäksi henkivakuutuksesta ei ole verotuksellista etua useille avopuolisille ja rekisteröimättömälle parisuhdekumppanille. Varsinkin jälkimmäiselle ei jää muita keinoja kuin luovutustoimien ja testamentin tekeminen. Rekisteröimättömän parisuhdekumppanin asemaa voi siten pitää heikoimpana perintöoikeudessa ja -verotuksessa.

Suuressa uusperheessä jollakin menetelmällä voi olla parempi etu kuin pienessä. Perheen koolla ja moninaisuudella on yleensäkin suuri vaikutus verosuunnittelun onnistumisessa, koska verotus on sitä alhaisempaa mitä useampia perillisiä on perheessä. Perheen moninaisuuden vuoksi verosuunnittelu on kuitenkin vaikeampaa, koska on huomioitava useampia asioita. Esimerkiksi aviottomien lapsien kohdalla on muistettava heidän isyyden tunnustaminen tai muuten heillä ei ole perintöoikeutta.

Tutkimuksen laskelmien perusteella perintöverotukselta on vaikea välttyä käytännössä millään yksittäisellä menetelmällä. Väitettä ei voi kuitenkaan yleistää koskemaan kaikkia tapauksia, koska verotus on tapauskohtaista. Luonnollisesti verotukselta vältytään aina pienien perintöjen osalta. Perinnöstä luopumalla yksi sukupolvi voi välttyä perintöverolta mutta joku sen kuitenkin maksaa loppujen lopuksi. Teoriassa perintöveron välttäminen on mahdollista ennakkoperinnön kohdalla. Mikäli ennakosta suoritettu lahjavero on tarpeeksi suuri, niin perintöveroa ei tarvitse suorittaa. Tässä tilanteessa on kuitenkin maksettava lahjaveroa, joten verotukselta on usein vaikea välttyä kokonaan. Elinaikana jaetuista lahjoista voi suurella todennäköisyydellä joutua maksamaan lahjaveroa. Veroja on siis suoritettava, vaikka perintöverotukselta myöhemmin vältyisikin.

Verosuunnittelun sijaan perheissä saatetaan keskittyä jäämistösuunnitteluun, koska maksettavan veron määrä ei ole usein ensisijainen huomionkohde. Mielestäni perintöverosuunnittelun heikkous on juuri siinä, että verotuksen kannalta edullisin vaihtoehto ei ole aina paras perhesuhteiden kannalta. Varsinkin uusperheissä on luultavasti tärkeämpää, että omaisuus menee halutuille henkilöille eikä se, mikä on edullisinta. Kaikki eivät nimittäin halua jakaa omaisuutta lapsipuolille. Jäämistö- ja verosuunnittelun voi kuitenkin yhdistää, jotta omaisuus saadaan siirrettyä halutuille henkilöille mahdollisimman edullisesti. Suunnittelu tulisi kuitenkin aloittaa ajoissa, koska sen hyödyt näkyvät vasta vuosien päästä.

Suunnittelun vaatima pitkä aika onkin toinen ongelma. Kolmen vuoden aikana jaetut lahjat huomioidaan perintöverotuksessa, joten niistä ei saa verotuksellisesti suurta etua siinä ajassa. Tutkimuksen mukaan suuremman edun saa kokonaisverotuksessa, kun lahjat on jaettu yli kolme vuotta ennen lahjoittajan kuolemaa. Tämän vuoksi lahjoituksen ajoitus on tärkeää huomioida. Se on muistettava myös verovapaiden lahjojen osalta, jotta ne eivät tule verotettaviksi yhteenlaskemisen takia. Oikean lahjoitusajankohdan arviointi voi kuitenkin epäonnistua herkästi, koska kuolinhetkeä on mahdotonta ennustaa. Tämän vuoksi omaisuuden siirtäminen testamentilla voi olla toisinaan varmempi vaihtoehto. Vuosien aikana perhesuhteet ja lainsäädäntö ehtivät myös muuttumaan, mikä vaikeuttaa verosuunnittelua. Muutokset eivät kuitenkaan vaikuta jo maksettuihin veroihin, mutta ne voivat tehdä verotuksesta kalliimpaa kuin oli aluksi suunnitellut. Lahjoituksen ja kauppojen kohteita on vaikea saada takaisin tilanteissa, joissa luovutustoimen osapuolet eivät ole enää väleissä. Testamentin taas voi aina peruuttaa tai muuttaa.

Kaikkia ei silti kiinnosta tai kosketa perintöverosuunnittelu, esimerkiksi vähävaraisia perheitä. Hyvävaraisenkin henkilön jaettava omaisuus voi jäädä pieneksi, mikäli hänellä on paljon velkaa. Näissä tilanteissa verosuunnittelua ei välttämättä tarvitsisi harjoittaakaan. Alin perintöverotettava osuus on 20 000 euroa, mikä on melko suuri summa nykyisessä taloustilanteessa, jossa kotitalouksilla on aikaisempaa enemmän velkaa. Erityisten vähennysten avulla puolison ja alaikäisen lapsen verovapaa osuus voi olla paljon suurempikin. Perintöverosta on siis mahdollista välttyä ilman verosuunnittelumenetelmien käyttämistäkin pienempien perintöjen osalta. Siksi verosuunnittelulla on enemmän

merkitystä rikkaille ja vähävelkaisille henkilöille ja perheille. Mielestäni verosuunnittelu on kuitenkin hyödyllistä niin kauan kuin Suomessa on maksettava perintöveroa.

Loppujen lopuksi verosuunnittelulla voi alentaa merkittävästi maksettavien verojen määrää. Vaihtoehtoisesti huono suunnittelu voi tehdä verotuksesta hyvinkin kallista. Siksi lainsäädäntö on tunnetta-va hyvin ja siihen tehtäviä muutoksia on seurattava säännöllisesti, jotta ei tapahdu virheitä. Erityisesti testamentin teossa on oltava huolellinen, jotta se ei tule mitätöidyksi. Virheiden tapahtumista voi aina ehkäistä pyytämällä apua asiantuntijalta.

Työprosessin arviointi

Työtä voi pitää melko luotettavana, koska siinä on käytetty vain ajantasaista lainsäädäntöä ja korkeintaan viisi vuotta vanhaa kirjallisuutta. Lisäksi työssä on käytetty monia oikeustapauksia käytännönesimerkkeinä, jotka vahvistavat luotettavuutta. Eettisyyden vuoksi tutkimuksessa ei olisi voinut toteuttaa kyselyä tai useita haastatteluita todellisista tilanteista.

Työssä olisi voinut kuitenkin toteuttaa asiantuntijahaastattelun, joka olisi lisännyt työn luotettavuutta ja tuonut monipuolisuutta lähteisiin. Itse asiassa ohjaajani ehdotti sitä loppukeväästä, minkä vuoksi tarkoitukseni oli toteuttaa haastattelu, vaikka se ei ollut alkuperäisessä suunnitelmassani. Kesätöiden vuoksi työprosessin eteneminen kuitenkin hidastui merkittävästi, minkä vuoksi jäin jälkeen omasta aikataulustani. Kesätöiden loputtua jatkoin kirjoitusprosessia heti. Syyskuun lopulla kuitenkin huomasin, että työssä on vielä paljon tekemistä jäljellä. Tämän vuoksi päätin luopua haastattelun tekemisestä ja panostaa kirjoitusprosessiin. Pelkäsin, että en ehdi saamaan työtä kunnolla valmiiksi, jos toteutan vielä haastattelunkin. Tarkoitukseni olisi ollut saada työ melko valmiiksi ennen haastattelun toteuttamista. Siten pohjatietoni olisivat olleet hyvät ja olisin pystynyt laatimaan monipuoliset kysymykset. Valitettavasti aikaa ei jäänyt tarpeeksi, mikä on harmillista. En kuitenkaan usko, että haastattelu olisi muuttanut merkittävästi työn lopputulosta, koska se olisi toiminut vain yhtenä lähteenä. Se olisi ehkävoinut antaa työlle vähän käytännönläheisemmän kuvan.

Haastattelun puuttumisesta huolimatta opin prosessin aikana paljon ja ammattiosaamiseni aiheesta kasvoi huomattavasti. Tietoni perintöoikeudesta, perintö- ja lahjaverotuksesta syventyivät ennestään. Prosessista opin erityisesti, että näin ison työn tekeminen vaatii paljon aikaa ja paneutumista. Omien esimerkkien tekeminen auttoi huomattavasti teorian oppimisessa. Työtä oli mielenkiintoista tehdä ja prosessin aikana aloinkin miettimään aihetta oman perheeni kohdalla. Mielestäni kaikkien tulisi pohtia perintöasioita jossakin vaiheessa elämäänsä varallisuudesta huolimatta. Uskon, että tulen varmasti hyödyntämään oppimaani tulevaisuudessa. Perintöoikeus oli pitkään kiinnostanut minua ja nyt sain hyvän tilaisuuden kunnolla perehtyä asiaan.

Aiheen laajuuden vuoksi työstä tuli melko pitkä, mutta mitään käsiteltävää asiaa ei olisi voinut jättää pois. Verosuunnittelua olisi voinut pohtia vielä syvemmin, mutta silloin työstä olisi tullut aivan liian pitkä. Nyt kun asiaa ajattelee, niin työn olisi voinut rajata pelkästään rekisteröityihin ja rekisteröimättömiin parisuhteisiin, koska missään aikaisemmassa opinnäytetyössä ei ole keskitytty heidän näkö-

kulmaan. Kirjoitusprosessissa haastavinta oli ajankäytön organisointi ja kaiken tarpeellisen tiedon mahduttaminen melko rajalliseen sivumäärään. Mielestäni kuitenkin sisällytin työhön kaiken tärkeimmän asian kokonaisuuden ymmärtämisessä. Työstä ei ollutkaan tarkoitus tulla vero-opasta, vaan antaa hyvät pohjatiedot perintöoikeudesta ja verosuunnittelusta uusperhetilanteissa. Työstä voi olla hyötyä muillekin asiasta kiinnostuneille ja henkilöille, joita aihe koskee.

Työtä tehdessä mieleen tuli mielenkiintoinen näkökulma aiheesta. Työtä voisi laajentaa siten, että näkökulmaksi otettaisiin kansainväliset perheet. Silloin perintö- ja perheoikeudesta ja verotuksesta tulisi käytyä läpi kansainväliset säännökset. Mielenkiintoista olisi myös verrata Suomen ja jonkin toisen maan perintöoikeuden säännöksiä.

LÄHTEET

- Aarnio, A. ja Kangas, U. 2010. *Perhevarallisuus oikeus*. Helsinki: Talentum.
- Aarnio, A. ja Kangas, U. 2009. *Suomen jäämistöoikeus I: Perintöoikeus*. 5. uudistettu painos. Helsinki: Talentum.
- Aarnio, A. ja Kangas, U. 2008. *Suomen jäämistöoikeus II: Testamenttioikeus*. Helsinki: Talentum.
- Aarnio, A., Kangas, U., Puroinen, P. ja Rabinä, T. 2011. *Perunkirjoitus ja perinnön veroseuraamukset*. Helsinki: Talentum.
- Adoptiolaki* L 2012/22. Finlex. Lainsäädäntö. [viitattu 2013-3-24.] Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2012/20120022>
- Arveli, L. 2012. Kuka perii lapsettoman lesken?. *Taloustaito*. nro 7, 22-25.
- Avoliittolaki* L 1929/234. Finlex. Lainsäädäntö. [viitattu 2013-2-28.] Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1929/19290234>
- Avomaa, P. 2008. *Eroajan ABC*. Helsinki/Jyväskylä: Minerva Kustannus Oy.
- Fasoulas, E. 2013. Omistajan ja haltijan erilaiset oikeudet. *Taloustaito*. nro 6, 22-26.
- Gottberg, E. 2011. *Perhesuhteet ja lainsäädäntö*. Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja. 6 ajantasaistettu painos. Turku: Painosalama Oy.
- Isyyslaki* L 1975/700. Finlex. Lainsäädäntö. [viitattu 2013-3-11.] Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1975/19750700>
- Kolehmainen, A ja Rabinä, T. 2012. *Jäämistösuunnittelu*, Helsinki, Talentum.
- Koponen, J. 2010. *Kuolinpesän osakkaan opas*. 9. uudistettu painos. Helsinki: Verotieto Oy.
- Lahjanlupauslaki* L 1947/625. Finlex. Lainsäädäntö. [viitattu: 2013-9-28.] Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1947/19470625>
- Laki24.fi. 2013. *Testamentti: Keskinäinen testamentti*. [verkkodokumentti] [viitattu 2013-11-9.] Saatavilla: http://www.laki24.fi/pepe-testamentti-testamentti_keskinainen_testamentti.html
- Laki avopuolisoiden yhteistalouden purkamisesta* L 2011/26. Finlex. Lainsäädäntö. [viitattu 2013-3-20.] Saatavissa: [http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110026?search\[type\]=pika&search\[pika\]=avoliitto](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110026?search[type]=pika&search[pika]=avoliitto)
- Laki edunvalvontavaltuutuksesta* L 2007/648. Finlex. Lainsäädäntö. [viitattu: 2013-10-9.] Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070648#L4>
- Laki eräistä yhteisomistussuhteista* L 1958/180. Finlex. Lainsäädäntö. [viitattu 2013-8-4.] Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1958/19580180>
- Laki holhustoimesta* L 1999/442. Finlex. Lainsäädäntö. [viitattu 2013-5-4.] Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990442>
- Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta* L 1983/361. Finlex. Lainsäädäntö. [viitattu 2013-5-4.] Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830361>
- Laki lapsen elatuksesta* L 1975/704. Finlex. Lainsäädäntö. [viitattu 2013-3-22.] Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1975/19750704>
- Laki rekisteröidystä parisuhteesta* L 2001/950. Finlex. Lainsäädäntö. [viitattu 2013-3-18.] Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20010950>

- Lindholm, T. 2013. *Lahjaverokirja*. 11. uudistettu painos. Helsinki: Verotieto Oy.
- Lindholm, T. 2012. *Perintöverokirja*. 12. uudistettu painos, Helsinki: Verotieto Oy.
- Perintökaari* L 1965/40. Finlex. Lainsäädäntö. [viitattu 2013-4-17.] Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1965/19650040>
- Perintö- ja lahjaverolaki* L 1940/378. Finlex. Lainsäädäntö. [viitattu 2013-4-20.] Saatavissa:<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1940/19400378>
- Puronen, P. 2009. *Näin onnistut perintöverosuunnittelussa*. Helsinki: Talentum.
- Puronen, P. 2011. *Perintö- ja lahjaverotus*. 10. uudistettu painos. Helsinki: Talentum.
- Rimmi, R. 2012. Sinulle en jätä euroakaan!. *Taloustaito* nro 1, 38-40.
- Suominen, H. 2013. Isyyden vahvistus helpottuu. [verkkoartikkeli] *Helsingin Sanomat*. 7.11.2013. [viitattu 2013-11-8.] Saatavilla: <http://www.hs.fi/kotimaa/Isyyden+vahvistus+helpottuu/a1383718320937>
- Tuloverolaki* L 1992/1535. Finlex. Lainsäädäntö. [viitattu 2013-3-14.] Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19921535>
- Vakuutusopimuslaki* L 1994/543. Finlex. Lainsäädäntö. [viitattu:2013-9-20.] Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1994/19940543>
- Varainsiirtoverolaki* L 1996/931. Finlex. Lainsäädäntö. [viitattu 2013-9-28.] Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1996/19960931>
- Verohallinto 2013. *Varojen arvostamista perintö- ja lahjaverotuksessa koskevan Verohallinnon ohjeen päivittäminen 4.12.2012*. [viitattu 2013-9-1.] [verkkodokumentti] Pdf muodossa saatavilla: http://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Perinto_ ja_lahjaverotus/Varojen_arvostamista_perinto_ ja_lahjaver%2825485%29
- Veronmaksajain Keskusliitto. 2013. Veronmaksajat-kotisivu. *Myyntivoitto eli luovutusvoitto*. [verkkodokumentti] [viitattu 2013-10-31.] Saatavissa: <http://www.veronmaksajat.fi/omatveroasiat/myyntivoitto>

Tuomioistuimessa ratkaistuja oikeustapauksia

- KHO 2013:98*. Finlex. [viitattu 2013-9-6] Saatavilla: <http://finlex.fi/fi/oikeus/kho/vuosikirjat/2013/201301770>
- KHO 2009:104*. Finlex. [viitattu 2013-9-16.] Saatavilla: <http://finlex.fi/fi/oikeus/kho/vuosikirjat/2009/200903757>
- KHO 2000:66*. Finlex. [viitattu 2013-9-21.] Saatavilla: <http://finlex.fi/fi/oikeus/kho/vuosikirjat/2000/200003133>
- KHO 1989-B-562*. Finlex. [viitattu 2013-9-2.] Saatavilla: <http://finlex.fi/fi/oikeus/kho/vuosikirjat/1989/198905027>
- KHO 18.9.1987/3851*. Finlex. [viitattu 2013-8-28.] Saatavilla: <http://finlex.fi/fi/oikeus/kho/vuosikirjat/1987/198703851>
- KHO 1987-B-624*. Finlex. [viitattu 2013-4-24.] Saatavilla: www.finlex.fi/fi/oikeus/kho/vuosikirjat/1987/198703835
- KHO 1986-B-II-599*. Finlex. [viitattu 2013-9-8.] Saatavilla: <http://finlex.fi/fi/oikeus/kho/vuosikirjat/1986/198604057>

KHO 19.10.1984/4518. Finlex. [viitattu 2013-8-28.] Saatavilla:
<http://finlex.fi/fi/oikeus/kho/vuosikirjat/1984/198404518>

KHO 1978-B-II-634. Finlex. [viitattu 2013-9-21.] Saatavilla:
www.finlex.fi/fi/oikeus/kho/vuosikirjat/1978/197802178

KHO 23.1.1974. Finlex. [viitattu 2013-9-2.] Saatavilla:
<http://finlex.fi/fi/oikeus/kho/vuosikirjat/1974/197400296>

KHO 1973-B-II-596. Finlex. [viitattu 2013-9-8.] Saatavilla:
<http://finlex.fi/fi/oikeus/kho/vuosikirjat/1973/197304808>

KHO 1968-II-592. Finlex. [viitattu 2013-9-16.] Saatavilla:
<http://finlex.fi/fi/oikeus/kho/vuosikirjat/1968/196806467>

KHO 1968-II-589. Finlex. [viitattu 2013-9-16.] Saatavilla:
<http://finlex.fi/fi/oikeus/kho/vuosikirjat/1968/196801205>

KHO 1946-I-4. Finlex. [viitattu 2013-11-9.] Saatavilla:
<http://finlex.fi/fi/oikeus/kho/vuosikirjat/1946/194600202>

KKO 2004:40. Finlex. [viitattu 2013-9-24.] Saatavilla:
<http://finlex.fi/fi/oikeus/kko/kko/2004/20040040>

KKO 1993:2. Finlex. [viitattu 2013-9-15.] Saatavilla: <http://finlex.fi/fi/oikeus/kko/kko/1993/19930002>

KKO 1992:48. Finlex. [viitattu 2013-5-4.] Saatavilla: <http://finlex.fi/fi/oikeus/kko/kko/1992/19920048>

KKO 1987:131. Finlex. [viitattu 2013-10-5.] Saatavilla:
<http://finlex.fi/fi/oikeus/kko/kko/1987/19870131>